

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A stylized illustration of a landscape framed by a large, abstract face. The face is composed of various organic and geometric shapes in shades of yellow, orange, and brown. The landscape features a tall, segmented tower on the left, a body of water in the middle ground, and a horizon line under a pale sky. The bottom of the frame is filled with vertical lines, suggesting a textured surface or a specific material.

Sprogforeningens
ALMANAK
1986

Money, money...

Ung
Job
Kontor

sparekassen •
Sønderjylland

- der er flere muligheder, end du tror

SPROGFORENINGENS ALMANAK FOR 1986

93. ÅRGANG
Udgivet af Sprogforeningen – Redaktion: Arne G. Larsen

DY-PO BOGFORLAG - SØNDERBORG 1985

INTERESSE!

SYDBANK er den moderne engagerede bank...

Vi har alle brug for interesse og venlighed. Et lille smil gør det meget nemmere at klare tidens stress og jag.

I SYDBANK har vi tid til at interessere os for dig. Tid til at tage os af dine daglige bankforretninger og til at give dig en ordentlig økonomisk rådgivning.

I SYDBANK arbejder vi sammen i kunde-grupper, hvor alle gruppens medarbejdere kender dig. Det giver dig tryghed, og du er sikker på altid at blive betjent af en medarbejder, der har tid til at give dig en god og saglig betjening.

SYDBANK

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	Wilhelm Petersen	133
Solens opgang og nedgang	28	Olaf Jacobsen	133
Højvandet ved vestkysten	29	Lorenz N. Møller	134
Danske helligdage	29	Willy Buch	135
Sydslesvigske fest- og helligdage	29	Georg Buchreitz	137
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig	29	Anne Marie Refslund Poulsen	139
Stjernesked	30	Willy-August Linnemann	141
Formærkelser	31	Bothilde Hansen	142
Planeter	31		
Jens Lampe: Billedhuggeren Axel Poulsen og hans sønderjyske værker	33	HÅNDBOG:	
Karen Margrethe Pedersen: Sønderjysk i går - i dag - i morgen?	42	Det danske Kongehus	146
Ellen Birckkjær Ullman: Par med lillebror	48	Regering og Folketing	147
Der er noget trykt i, at folk taler sønderjysk!	49	Ministeriet Poul Schlüter	147
Nicolai Büchert: Da det danske sprog kom tilbage til min lodeegn i det sydlige Sønderjylland	57	Folketingsvalget den 10. januar 1984	148
Karoline Moesgaard: Jem jom bae jom	65	Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds	148
Førræderiets pris!	68	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	149
Bent William Rasmussen: To gamle venner	74	Undervisningsministeriets udvalg vedr. danske kulturelle anliggender i Sydslesvig	149
A. Lorenz Büchert senior: Har du lagt mærke til?	81	Aml og kommuner	150
Alma Eggert: Min sønderjyske hjemstavn	83	Amtsrådets medlemmer	151
Ellen Birckkjær Ullman: En juleaften hos Christianitterne	88	Kommuner i Sønderjyllands amt	152
Dansk i Sydslesvig et søndagsprog - og ikke et hverdagsprog - endnu!	92	Foreninger, organisationer, instillutioner	154
Sigfred Andresen: Vå gammel skomste	104	Nationale og historiske foreninger m. v.	154
Peter Lassen: Hvis Skræve kirkes mure, do kunne hviske lidd!	107	Musik - Teater - Kunst	160
Ellen Birckkjær Ullman: For lå hænder at gribe med Peter Ohrt: Vor landsdel	112	Biblioteker	162
113	Undervisning	164	
Peter Petersen: Jeg er Danmark, jeg er fred!	114	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	166
Jens Lampe: Ordsprog hørt på Als	118	Museer	170
Peter Ohrt: Æ kal	120	Landbrug	172
		Landbolforeninger	174
		Husmandsforeninger	178
		Husholdningsforeninger	179
		Husdyrbrugsorganisationer	180
		Mejeriforeninger	181
		Skovbrug	182
		Slagterier	182
		Det jyske Haveselskab	183
		Handel	183
		Håndværk og industri	185
		Finansiering	186
		Turistforeninger	188
MINDEORD:		Danske og irisiske institutioner i Sydslesvig	190
Hans Andersen	123	Uddrag af lov om jagt og vildtforvaltning	198
Arne Fog Pedersen	124	Den obligatoriske jagtprøve	198
Søren Lorenzen Sørensen	126	Bekendtgørelse om jagtld for visse paltedyr og fugle	199
Anna Lüders	126		
Thomas Dinesen	127		
Lars H. Schubert	128		
Aksel Liøb	129		
Søren Linding Nielsen	130		
Sigfred Jespersen	131		
Søren Uhrenholt	132		

JANUAR 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7' 4 ^m og tiltager i månedens løb 1' 31 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 1			i m	i m	i m	i m
O.	1	Nytår { Tusmørket varer 49 ^m Solens radius 16' 18"	8 41	15 45	21 51	11 28
<i>Fadervor</i> , Matth. 6,5-13. 1' række, Luk. 2,21.						
To.	2	Abel { Jordan nærmest Solen Vega kulm. midn. m.n.	41	46	23 17	11 36
F.	3	Enoch { s. kv. 20' 47 ^m	41	48	—	11 44
L.	4	Methusalem { Sirius kulm. midn.	40	49	0 45	11 51
S.	5	S. e. nytår { Simeon	40	50	2 15	12 0
<i>Barnemordet i Bethlehem</i> , Matth. 2,13-18. 1' række, Matth. 2,19 til enden.						
M.	6	Hellig 3 konger { Tusmørket varer 48 ^m { nærmest Jorden	8 39	15 52	3 51	12 12
Ti.	7	Knud, hertug {	39	53	5 30	12 31
O.	8	Erhardt {	38	55	7 8	13 2
To.	9	Julianus {	37	56	8 31	13 54
F.	10	Paul eremit { n.m. 13' 22 ^m	37	58	9 29	15 11
L.	11	Hyginus {	36	16 0	10 3	16 44
S.	12	1. s. e. h. 3 k. { Reinhold	35	1	10 23	18 19
<i>Jesus velsigner de små børn</i> , Mark. 10,13-16. 1' række, Luk. 2,42 til enden.						
M.	13	Hilarius { Tusmørket varer 46 ^m	8 34	16 3	10 36	19 49
Ti.	14	Felix { Castor kulm. midn.	33	5	10 45	21 14
O.	15	Maurus {	32	7	10 52	22 34
To.	16	Marcellus {	31	9	10 58	23 51
F.	17	Antonius { f. kv. 23' 13 ^m Procyon kulm. midn.	30	10	11 4	—
L.	18	Prisca {	28	12	11 11	1 8
S.	19	2. s. e. h. 3 k. { Pontianus Pollux kulm. midn.	27	14	11 20	2 24
<i>Zakæus</i> , Luk. 19,1-10. 1' række, Joh. 2,1-11.						
M.	20	Fabian og Sebastian { fjernest Jorden	8 26	16 16	11 32	3 42
Ti.	21	Agnes {	24	18	11 50	5 0
O.	22	Vincentius { Tusmørket varer 45 ^m	23	20	12 18	6 15
To.	23	Emerentius {	21	22	13 1	7 21
F.	24	Timotheus {	20	24	14 1	8 12
L.	25	Pauli omv. {	18	26	15 18	8 47
S.	26	Septuagesima { Polycarpus O f.m. 1' 31 ^m	17	29	16 43	9 10
<i>De betroede talenter</i> , Matth. 25,14-30. 1' række, Matth. 20,1-16.						
M.	27	Chrysostomus {	8 15	16 31	18 10	9 25
Ti.	28	Fred. 6.s. føds. { Carolus Magnus	13	33	19 38	9 36
O.	29	Chr. 7.s. føds. { Valerius Tusmørket varer 43 ^m	11	35	21 5	9 45
To.	30	Adclgunde {	10	37	22 32	9 52
F.	31	Vigilius {	8	39	—	10 0

Januar 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	5.24	17.55
2.	6.01	18.37
3.	6.41	19.25
4.	7.29	20.24
5.	8.34	21.36
6.	9.53	22.49
7.	11.09	23.58
8.	12.20	-
9.	1.00	13.24
10.	1.56	14.20
11.	2.45	15.10
12.	3.32	15.58
13.	4.15	16.43
14.	4.56	17.27
15.	5.37	18.08
16.	6.15	18.50
17.	6.54	19.32
18.	7.38	20.21
19.	8.34	21.19
20.	9.39	22.16
21.	10.45	23.23
22.	11.54	-
23.	0.25	12.54
24.	1.15	13.40
25.	2.00	14.24
26.	2.42	15.06
27.	3.23	15.46
28.	4.01	16.25
29.	4.38	17.02
30.	5.11	17.40
31.	5.45	18.17

FEBRUAR 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8' 35 ^m og tiltager i månedens løb 2' 3 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Brigida	Solens radius 16' 15" Kyndelmisse	8 6	16 41	0 1	10 8
S. 2	Sexagesima	☉ s. kv. 5' 41" Deneb kulm. midn. m.n.	4	43	1 34	10 18
<i>Sædens vækst, Mark. 4,26-32.</i>						
1' række, Luk. 8,4-15.						
M. 3	Blasius	Uge 6	8 2	16 46	3 10	10 34
Ti. 4	Veronica	☾ næstmest Jorden	0	48	4 46	10 58
O. 5	Agathe	Tusmørket varer 42 ^m	7 58	50	6 14	11 40
To. 6	Dorothea		56	52	7 20	12 45
F. 7	Richard		54	54	8 2	14 11
L. 8	Corintha	Quinquagesima. Esto mihi Apollonia ☉ n.m. 1' 55 ^m	52	56	8 26	15 45
S. 9	Fastelavn		50	59	8 41	17 18
<i>Op til Jerusalem, Luk. 18,31 til enden</i>						
1' række, Matth. 3,13 til enden						
M. 10	Scholastica	Uge 7	7 48	17 1	8 52	18 46
Ti. 11	Hvide Tirsdag	Euphrosyne	46	3	8 59	20 10
O. 12	Aske Onsdag	☾ Eulalia Tusmørket varer 41 ^m	44	5	9 6	21 30
To. 13	Benignus		41	7	9 12	22 48
F. 14	Valentinus		39	10	9 18	—
L. 15	Faustinus		37	12	9 26	0 5
S. 16	1. s. i fasten	☾ Quadragesima. Invocavit Juliane ☉ f. kv. 20' 55 ^m ☾ fjernest Jorden	35	14	9 37	1 24
<i>Hvem er den største? Luk. 22,24-32.</i>						
1' række, Matth. 4,1-11.						
M. 17	Findanus	Uge 8	7 32	17 16	9 52	2 43
Ti. 18	Concordia		30	18	10 15	3 59
O. 19	Tamperdag	☾ Ammon Tusmørket varer 40 ^m	28	20	10 50	5 10
To. 20	Eucharis		25	23	11 43	6 7
F. 21	Samuel		23	25	12 54	6 47
L. 22	Peters stol		21	27	14 17	7 14
S. 23	2. s. i fasten	☾ Reminiscere Papias	18	29	15 45	7 32
<i>Menneskets afmagt, Jesu magt, Mark. 9,17-29.</i>						
1' række, Matth. 15,21-28.						
M. 24	Matthias	☉ f. m. 16' 2 ^m Regulus kulm. midn.	7 16	17 31	17 15	7 44
Ti. 25	Victorinus		13	33	18 45	7 53
O. 26	Inger	Tusmørket varer 39 ^m	11	35	20 14	8 1
To. 27	Leander		8	38	21 45	8 8
F. 28	Øllegaard	Merkur st. østl. elong.	6	40	23 19	8 16

Februar 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	6.22	19.00
2.	7.02	19.50
3.	7.57	20.55
4.	9.16	22.14
5.	10.43	23.32
6.	12.09	-
7.	0.46	13.19
8.	1.46	14.16
9.	2.37	15.05
10.	3.20	15.47
11.	4.00	16.26
12.	4.36	17.04
13.	5.11	17.40
14.	5.44	18.13
15.	6.16	18.48
16.	6.54	19.28
17.	7.42	20.17
18.	8.41	21.16
19.	9.50	22.21
20.	11.03	23.34
21.	12.25	-
22.	0.47	13.19
23.	1.39	14.04
24.	2.23	14.45
25.	3.02	15.26
26.	3.40	16.04
27.	4.15	16.40
28.	4.49	17.17

MARTS 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 ^h 38 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
L. 1	Albinus	}	7 4	17 42	—	8 26
S. 2	3. s. i fasten		1	44	0 55	8 39
<i>Løgnens fader</i> , Joh. 8,42-51. 1' række, Luk. 11,14-28.						
M. 3	Kunigunde	}	6 59	17 46	2 33	9 0
Ti. 4	Adrianus		56	48	4 3	9 34
O. 5	Theophilus	}	53	50	5 16	10 31
To. 6	Gotfred		51	52	6 3	11 50
F. 7	Perpetua	}	48	54	6 32	13 20
L. 8	Beata		46	56	6 49	14 53
S. 9	Midfaste	}	43	58	7 0	16 22
			40	riddere		
<i>Jesus, livets brød</i> , Joh. 6,35-51. 1' række, Joh. 6,1-15.						
M. 10	Ædel	}	6 41	18 0	7 8	17 46
Ti. 11	Fred. 9.s. føds.		38	3	7 14	19 8
O. 12	Gregorius	}	36	5	7 20	20 27
To. 13	Macedonius		33	7	7 26	21 45
F. 14	Euty chius	}	30	9	7 33	23 4
L. 15	Zacharias		28	11	7 43	—
S. 16	5. s. i fasten	}	25	13	7 55	0 24
			Judica			
<i>Mariæ lovsang</i> , Luk. 1,46-56. 1' række, Luk. 1,26-38.						
M. 17	Gertrud	}	6 23	18 15	8 14	1 42
Ti. 18	Fred. 3.s. føds.		20	17	8 43	2 56
O. 19	Joseph	}	17	19	9 28	3 59
To. 20	Gordius		15	21	10 31	4 45
F. 21	Benedictus	}	12	23	11 48	5 17
L. 22	Paulus		10	25	13 14	5 38
S. 23	Palmesøndag	}	7	27	14 44	5 52
			Fidelis			
<i>Jesus salves i Bethania</i> , Mark. 14,3-9. 1' række, Matth. 21,1-9.						
M. 24	Ulrica	}	6 4	18 29	16 14	6 2
Ti. 25	Mariæ bebud.		2	31	17 45	6 10
O. 26	Gabriel	}	5 59	33	19 18	6 17
To. 27	Skærtorsdag		57	35	20 53	6 24
F. 28	Langfredag	}	54	37	22 32	6 33
L. 29	Jonas		51	39	—	6 45
S. 30	Påskedag	}	49	41	0 13	7 2
			Quirinius			
<i>Kristi opstandelse</i> , Matth. 28,1-8. 1' række, Mark. 16,1-7.						
M. 31	2. påskedag	}	5 46	18 43	1 50	7 32
			Fred. 5.s. føds.			

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Marts 1986

Højvande ved
veskysten se s. 29

1.	5.24	17.55
2.	6.01	18.35
3.	6.43	19.21
4.	7.39	20.24
5.	8.58	21.43
6.	10.29	23.11
7.	11.59	-
8.	0.32	13.11
9.	1.33	14.04
10.	2.21	14.49
11.	3.02	15.29
12.	3.39	16.04
13.	4.11	16.36
14.	4.42	17.06
15.	5.10	17.34
16.	5.41	18.05
17.	6.17	18.40
18.	7.00	19.21
19.	7.50	20.11
20.	8.55	21.19
21.	10.15	22.46
22.	11.47	-
23.	0.15	12.48
24.	1.10	13.36
25.	1.53	14.18
26.	2.32	14.58
27.	3.10	15.37
28.	3.47	16.14
29.	4.24	16.53
30.	5.03	17.32
31.	5.45	18.15

APRIL 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13' 1 ^m og tiltager i månedens løb 2' 14 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Hugo	{	5 44	18 45	3 11	8 22
O. 2	Theodosius		41	47	4 6	9 35
To. 3	Nicetas		38	49	4 39	11 4
F. 4	Ambrosius		36	51	4 58	12 35
L. 5	Irene		33	53	5 10	14 4
S. 6	1. s. e. påske	{	31	55	5 18	15 29
			Quasimodo Sixtus			
<i>Vogt mine får, Joh. 21,15-19.</i>						
1' række, Joh. 20,19 til enden.						
M. 7	Egesippus	Uge 15	5 28	18 57	5 25	16 50
Ti. 8	Chr. 9.s. føds.	{	26	59	5 30	18 9
O. 9	Procopius		23	19 1	5 36	19 27
To. 10	Ezechiel	{	20	3	5 43	20 46
F. 11	Leo		18	5	5 51	22 6
L. 12	Chr. 4.s. føds.	{	15	7	6 1	23 25
S. 13	2. s. e. påske		13	9	6 17	—
<i>Hyrden og fårene, Joh. 10,22-30.</i>						
1' række, Joh. 10,11-16.						
M. 14	Tiburtius	Uge 16	5 10	19 11	6 42	0 42
Ti. 15	Chr. 5.s. føds.	{	8	13	7 19	1 49
O. 16	Margrethe 2.s. føds.		5	15	8 14	2 42
To. 17	Anicetus	{	3	17	9 25	3 19
F. 18	Eleutherius		0	19	10 47	3 43
L. 19	Daniel	{	4 58	21	12 13	3 58
S. 20	3. s. e. påske		56	23	13 41	4 9
<i>Vejen, sandheden og livet, Joh. 14,1-11.</i>						
1' række, Joh. 16,16-22.						
M. 21	Florentius	Uge 17	4 53	19 25	15 11	4 18
Ti. 22	Cajus	{	51	27	16 42	4 25
O. 23	Georgius		48	29	18 16	4 32
To. 24	Albertus	{	46	31	19 55	4 40
F. 25	Bededag		44	33	21 39	4 50
L. 26	Cletus	{	41	35	23 23	5 5
S. 27	4. s. e. påske		39	37	—	5 30
<i>Sandheden gør fri, Joh. 8,28-36.</i>						
1' række, Joh. 16,5-15.						
M. 28	Vitalis	Uge 18	4 37	19 39	0 56	6 12
Ti. 29	Peter martyr	{	34	41	2 3	7 20
O. 30	Severus		32	43	2 43	8 47

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

April 1986

Højvande ved
Vestkysten se s. 29

1.	6.34	19.04
2.	7.36	20.06
3.	8.52	21.22
4.	10.17	22.49
5.	11.44	-
6.	0.12	12.51
7.	1.12	13.45
8.	1.59	14.27
9.	2.40	15.05
10.	3.13	15.37
11.	3.44	16.05
12.	4.11	16.32
13.	4.40	16.57
14.	5.11	17.28
15.	5.48	18.02
16.	6.29	18.41
17.	7.15	19.26
18.	8.11	20.25
19.	9.29	21.55
20.	10.59	23.28
21.	12.08	
22.	0.29	13.01
23.	1.18	13.46
24.	2.00	14.28
25.	2.41	15.09
26.	3.20	15.48
27.	4.02	16.31
28.	4.47	17.16
29.	5.38	18.02
30.	6.33	18.55

MAJ 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 15 ^m og tiltager i månedens løb 1' 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
To. 1	Voldermisse	{ Philip og Jacob Solens radius 15' 54" ☉ s. kv. 4' 22 ^m	4 30	19 45	3 6	10 20
F. 2	Athanasius		28	47	3 19	11 51
L. 3	Korsmisse		26	49	3 29	13 16
S. 4	5. s. e. påske	{ Rogate Florian	23	51	3 36	14 38
<i>Jesu bøn for disciplene, Joh. 17,1-11.</i>						
1' række, Joh. 16,23-28.						
M. 5	Danmarks befrielse	{ Gothard Uge 19 De lyse nætter beg.	4 21	19 53	3 41	15 56
Ti. 6	Johannes ante portam		19	55	3 47	17 14
O. 7	Flavia	Tusmørket varer 48 ^m	17	57	3 53	18 31
To. 8	Kr. himmelf.	{ Stanislaus ☉ n.m. 23' 10 ^m	15	59	4 0	19 50
F. 9	Caspar		13	20 1	4 10	21 10
L. 10	Gordianus		11	2	4 24	22 28
S. 11	6. s. e. påske	{ Exaudi Mamertus ☾ fjernest Jorden	9	4	4 45	23 39
<i>At de alle må være eet, Joh. 17,20 til enden.</i>						
1' række, Joh. 15,26 til enden og 16,1-4.						
M. 12	Pancratius		4 7	20 6	5 17	—
Ti. 13	Ingenius		5	8	6 6	0 37
O. 14	Kristian	Tusmørket varer 51 ^m	3	10	7 11	1 19
To. 15	Sophie		1	12	8 28	1 47
F. 16	Sara		0	14	9 51	2 5
L. 17	Bruno	☉ f kv. 2' 0 ^m	3 58	15	11 16	2 17
S. 18	Pinsedag	Erik	56	17	12 42	2 26
<i>Helligåndens komme, Joh. 14,15-21.</i>						
1' række, Joh. 14,23 til enden						
M. 19	2. pinsedag	Potentiana Uge 21	3 54	20 19	14 9	2 34
Ti. 20	Angelica		53	21	15 39	2 40
O. 21	Tamperdag	{ Helene Tusmørket varer 54 ^m	51	22	17 15	2 47
To. 22	Castus		50	24	18 56	2 56
F. 23	Desiderius	☉ f.m. 21' 45 ^m	48	26	20 41	3 8
L. 24	Esther	☾ nærmest Jorden	47	27	22 24	3 27
S. 25	Trinitatis	Urbanus	45	29	23 46	4 1
<i>Dåb i den treenige Guds navn, Matth. 28,18 til enden</i>						
1' række, Joh. 3,1-15.						
M. 26	Kpr. Frederik	Beda Uge 22	3 44	20 30	—	4 58
Ti. 27	Lucian		42	32	0 40	6 21
O. 28	Vilhelm	{ Tusmørket varer 57 ^m Saturn i opp. til Solen	41	33	1 10	7 57
To. 29	Maximinus		40	35	1 27	9 32
F. 30	Vigand	☉ s. kv. 13' 55 ^m	39	36	1 38	11 1
L. 31	Petronella		38	38	1 45	12 25

Når sommertid er gældende skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Maj 1986		Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.		7.35	19.55
2.		8.42	21.01
3.		9.57	22.19
4.		11.17	23.42
5.		12.25	-
6.		0.43	13.17
7.		1.31	13.59
8.		2.11	14.35
9.		2.45	15.08
10.		3.16	15.34
11.		3.44	16.01
12.		4.15	16.29
13.		4.49	17.00
14.		5.27	17.35
15.		6.06	18.15
16.		6.51	18.58
17.		7.45	19.53
18.		8.51	21.08
19.		10.11	22.35
20.		11.24	23.44
21.		12.23	-
22.		0.39	13.15
23.		1.28	14.02
24.		2.14	14.45
25.		3.01	15.30
26.		3.48	16.15
27.		4.40	17.04
28.		5.34	17.54
29.		6.29	18.44
30.		7.24	19.38
31.		8.21	20.34

JUNI 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 3 ^m og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 ^h 28 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 7 ^m .			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			1 m	1 m	1 m	1 m
S. 1	1. s. e. trin.	{ Nikomedes Solens radius 15' 48" Antares kulm. midn.	3 37	20 39	1 51	13 45
<i>Den rige bonde</i> , Luk. 12,13-21. 1' række, Luk. 16,19 til enden.						
M. 2	Marcellinus	Uge 23	3 36	20 40	1 57	15 3
Ti. 3	Fred. 8.s. føds.	Erasmus	35	42	2 3	16 20
O. 4	Optatus	Tusmørket varer 60 ^m	34	43	2 10	17 38
To. 5	Grundlovsdag	{ Kong Hans' føds. Bonifacius	33	44	2 19	18 57
F. 6	Norbertus		32	45	2 31	20 15
L. 7	Jeremias	{ ● n.m. 15' 0 ^m ☾ fjernest Jorden	31	46	2 50	21 29
S. 8	2 s. e. trin.	Medardus	31	47	3 18	22 32
<i>Kristi efterfølgelse</i> , Luk. 14,25 til enden. 1' række, Luk. 14,16-24.						
M. 9	Primus	Uge 24	3 30	20 48	4 2	23 19
Ti. 10	Onuphrius		29	49	5 2	23 50
O. 11	Pr. Henrik	{ Barnabas apostel Tusmørket varer 63 ^m Uranus i opp. til Solen	29	50	6 16	—
To. 12	Basilius		29	51	7 37	0 11
F. 13	Cyrillus	Capella kulm. midn. m.n.	28	51	9 0	0 25
L. 14	Rufinus		28	52	10 24	0 34
S. 15	3. s. e. trin.	{ Valdemarsdag Vitus ● f. kv. 13' 0 ^m	28	53	11 48	0 42
<i>Den fortabte søn</i> , Luk. 15,11 til enden. 1' række, Luk. 15,1-10.						
M. 16	Tycho	Uge 25	3 27	20 53	13 14	0 49
Ti. 17	Botolphus		27	54	14 43	0 55
O. 18	Leontius	Tusmørket varer 64 ^m	27	54	16 18	1 3
To. 19	Gervasius		27	55	17 59	1 13
F. 20	Sylvester		27	55	19 43	1 28
L. 21	Albanus	{ Solhv. 17' 30 ^m , længste d. ☾ nærmest Jorden 10.000 martyrer	28	55	21 18	1 53
S. 22	4. s. e. trin.	{ ● f.m. 4' 42 ^m	28	55	22 27	2 37
<i>Elsk Eders fjender</i> , Matth. 5,43 til enden. 1' række, Luk. 6,36-42.						
M. 23	Paulinus	Uge 26	3 28	20 55	23 8	3 49
Ti. 24	St. Hansdag		28	55	23 30	5 23
O. 25	Prosper	{ Tusmørket varer 64 ^m Merkur st. østl. elong.	29	55	23 44	7 3
To. 26	Pelagius	Neptun i opp. til Solen	29	55	23 53	8 38
F. 27	Syvsøverdag		30	55	—	10 7
L. 28	Carol. Amalie	Eleonora	30	55	0 0	11 30
S. 29	5. s. e. trin.	{ Petrus Paulus ● s. kv. 1' 53 ^m	31	55	0 6	12 49
<i>Peters bekendelse</i> , Matth. 16,13-26. 1' række, Luk. 5,1-11.						
M. 30	Lucina	Uge 27	3 32	20 54	0 12	14 7

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juni 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	9.26	21.41
2.	10.39	22.59
3.	11.48	-
4.	0.06	12.41
5.	0.58	13.26
6.	1.40	14.04
7.	2.17	14.37
8.	2.51	15.08
9.	3.25	15.39
10.	4.00	16.11
11.	4.36	16.46
12.	5.14	17.23
13.	5.54	17.59
14.	6.36	18.40
15.	7.22	19.26
16.	8.18	20.27
17.	9.27	21.44
18.	10.40	22.59
19.	11.47	-
20.	0.03	12.46
21.	1.02	13.39
22.	1.59	14.30
23.	2.51	15.17
24.	3.43	16.07
25.	4.35	16.53
26.	5.24	17.41
27.	6.13	18.26
28.	7.02	19.11
29.	7.52	20.00
30.	8.45	20.56

JULI 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17' 21 ^m og aftager i månedens løb 1' 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Chr. 2. s. føds.	{ Fred. 2. s. føds. Theobaldus Solens radius 15' 45"	3 32	20 54	0 19	15 25
O. 2	Mariæ besøg.	Tusmørket varer 62 ^m	33	53	0 27	16 44
To. 3	Cornelius	Vega kulm. midn.	34	53	0 38	18 3
F. 4	Ulricus	☾ fjernest Jorden	35	52	0 54	19 19
L. 5	Anshelmus	Jorden fjernest Solen	36	52	1 20	20 26
S. 6	6. s. e. trin.	Dion	37	51	1 58	21 17
<i>Den rige yngling, Matth. 19,16-26.</i>						
1' række, Matth. 5,20-26.						
M. 7	Villabaldus	● n.m. 5' 55 ^m Uge 28	3 38	20 50	2 54	21 53
Ti. 8	Kjeld		39	49	4 5	22 17
O. 9	Sostrata	Tusmørket varer 60 ^m	40	48	5 25	22 32
To. 10	Knud, konge	Mars i opp. til Solen	42	48	6 49	22 43
F. 11	Josva		43	47	8 12	22 51
L. 12	Henrik		44	45	9 35	22 58
S. 13	7. s. e. trin.	Margarethe	45	44	10 58	23 4
<i>Bekendelse uden frygt, Matth. 10,24-31.</i>						
1' række, Mark. 8,1-9.						
M. 14	Bonaventura	○ f. kv. 21' 10 ^m Uge 29	3 47	20 43	12 24	23 11
Ti. 15	Apostl. deling		48	42	13 54	23 19
O. 16	Susanne	Tusmørket varer 57 ^m	50	41	15 29	23 31
To. 17	Alexius		51	39	17 10	23 50
F. 18	Arnolphus		53	38	18 47	—
L. 19	Justa	☾ nærmest Jorden	54	37	20 8	0 23
S. 20	8. s. e. trin.	Elias	56	35	21 1	1 21
<i>At høre og gøre derefter, Matth. 7,22 til enden.</i>						
1' række, Matth. 7,15-21.						
M. 21	Evenus	○ f.m. 11' 40 ^m Uge 30	3 57	20 34	21 31	2 46
T. 22	Maria Magd.	Altair kulm. midn.	59	32	21 49	4 25
O. 23	Apollinaris	{ Tusmørket varer 54 ^m Hundredagene beg.	4 1	30	22 0	6 5
To. 24	Christina		2	29	22 8	7 39
F. 25	Jacobus		4	27	22 14	9 7
L. 26	Anna		6	25	22 20	10 30
S. 27	9. s. e. trin.	Martha	8	24	22 26	11 50
<i>At vente på Herren, Luk. 12, 32-48.</i>						
1' række, Luk. 16,1-9.						
M. 28	Aurelius	○ s. kv. 16' 34 ^m Uge 31	4 9	20 22	22 34	13 10
Ti. 29	Oluf		11	20	22 44	14 29
O. 30	Abdon	Tusmørket varer 51 ^m	13	18	22 58	15 49
To. 31	Germanus	☾ fjernest Jorden	15	16	23 20	17 7

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juli 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	9.47	22.02
2.	10.55	23.16
3.	11.59	-
4.	0.20	12.50
5.	1.10	13.33
6.	1.53	14.10
7.	2.31	14.48
8.	3.10	15.25
9.	3.48	16.02
10.	4.26	16.39
11.	5.03	17.13
12.	5.40	17.47
13.	6.17	18.20
14.	6.58	19.00
15.	7.46	19.49
16.	8.47	20.58
17.	10.00	22.19
18.	11.13	23.37
19.	12.23	-
20.	0.50	13.26
21.	1.53	14.21
22.	2.48	15.10
23.	3.37	15.55
24.	4.24	16.39
25.	5.09	17.20
26.	5.51	17.59
27.	6.33	18.39
28.	7.14	19.19
29.	7.59	20.09
30.	8.51	21.10
31.	9.51	22.18

AUGUST 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 58 ^m og aftager i månedens løb 2' 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			i m	i m	i m	i m
F. 1	Peters fængsel	Solens radius 15' 47"	4 16	20 14	23 54	18 17
L. 2	Hannibal		18	12	—	19 15
S. 3	10. s. e. trin.	Nikodemus	20	10	0 44	19 55
<i>Dom over denne slægt, Matth. 11,16-24.</i>						
1' række, Luk. 19,41 til enden.						
M. 4	Dominicus	{ Deneb kulm. Uge 32 midn.	4 22	20 8	1 51	20 22
Ti. 5	Osvaldus	● n.m. 19' 36 ^m	24	6	3 10	20 39
O. 6	Kristi forkl.	Tusmørket varer 48 ^m	26	4	4 34	20 51
To. 7	Donatus	De lyse nætter ender	28	2	5 59	21 0
F. 8	Ruth		29	0	7 23	21 7
L. 9	Romanus		31	19 58	8 47	21 13
S. 10	11. s. e. trin.	Laurentius	33	56	10 12	21 19
<i>Jesus og synderinden, Luk. 7,36 til enden.</i>						
1' række, Luk. 18,9-14.						
M. 11	Herman	{ Merkur st. Uge 33 vestl. elong.	4 35	19 53	11 40	21 27
Ti. 12	Chr. 3.s. føds.	Clara	37	51	13 12	21 37
O. 13	Hippolytus	{ Tusmørket varer 45 ^m ● f. kv. 3' 21 ^m	39	49	14 49	21 52
To. 14	Eusebius		41	47	16 26	22 18
F. 15	Mariz himmelf.		43	44	17 52	23 4
L. 16	Rochus	☾ nærmest Jorden	45	42	18 55	—
S. 17	12. s. e. trin.	Anastatius	47	40	19 32	0 16
<i>Bespottelse imod Ånden, Matth. 12,31-42.</i>						
1' række, Mark. 7,31 til enden.						
M. 18	Agapetus		4 49'	19 37	19 53	1 49
Ti. 19	Sebaldus	○ f.m. 19' 54 ^m	50	35	20 7	3 29
O. 20	Bernhard	Tusmørket varer 43 ^m	52	32	20 15	5 6
To. 21	Salomon		54	30	20 22	6 38
F. 22	Symphorian		56	28	20 28	8 4
L. 23	Zakæus	Hundredagene ender	58	25	20 34	9 27
S. 24	13. s. e. trin.	Bartholomæus	5 0	23	20 41	10 49
<i>Den er størst, som tjener, Matth. 20,20-28.</i>						
1' række, Luk. 10,23-37.						
M. 25	Ludvig		5 2	19 20	20 50	12 10
Ti. 26	Irenæus		4	18	21 2	13 31
O. 27	Gebhardus	{ Tusmørket varer 42 ^m ● s. kv. 9' 38 ^m Venus st. østl. elong.	6	15	21 20	14 51
To. 28	Lovise	{ Augustinus ☾ fjernest Jorden	8	13	21 49	16 6
F. 29	Joh. halsh.		10	10	22 32	17 9
L. 30	Benjamin		12	8	23 34	17 55
S. 31	14. s. e. trin.	Bertha	14	5	—	18 26
<i>Den syge ved Bethesda dam, Joh. 5,1-15.</i>						
1' række, Luk. 17,11-19.						

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

August 1986		Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.		10.57	23.35
2.		12.09	-
3.		0.44	13.05
4.		1.33	13.50
5.		2.14	14.30
6.		2.54	15.09
7.		3.32	15.47
8.		4.08	16.21
9.		4.45	16.55
10.		5.18	17.25
11.		5.54	17.58
12.		6.32	18.33
13.		7.14	19.18
14.		8.09	20.24
15.		9.23	21.55
16.		10.46	23.24
17.		12.08	-
18.		0.46	13.17
19.		1.49	14.11
20.		2.41	14.58
21.		3.26	15.40
22.		4.08	16.18
23.		4.46	16.55
24.		5.23	17.28
25.		5.56	18.02
26.		6.32	18.39
27.		7.08	19.22
28.		7.55	20.20
29.		8.52	21.29
30.		10.00	22.49
31.		11.23	-

SEPTEMBER 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13' 47 ^m og aftager i månedens løb 2' 16 ^m			Sol		Måne		
			Op	Ned	Op	Ned	
			t m	t m	t m	t m	
M. 1	Ægidius	}	Solens radius Uge 36 15' 52"	5 16	19 3	0 49	18 46
Ti. 2	Elisa			17	0	2 13	19 0
O. 3	Seraphia	}	Tusmørket varer 40 ^m Theodosia ● n.m. 8' 10 ^m	19	18 58	3 38	19 9
To. 4	Juliane Marie			21	55	5 4	19 16
F. 5	Regina			23	52	6 30	19 23
L. 6	Magnus			25	50	7 56	19 29
S. 7	15. s. e. trin.	}	Louise Robert Fomalhaut kulm. midn.	27	47	9 25	19 36
<i>Eet er fornødent, Luk. 10,38 til enden.</i> 1' række, Matth. 6,24 til enden.							
M. 8	Mariæ føds.			5 29	18 45	10 57	19 45
Ti. 9	Gorgonius			31	42	12 34	19 58
O. 10	Burchhardt	}	Tusmørket varer 40 ^m Jupiter i opp. til Solen ● f. kv. 8' 41 ^m ☾ nærmest Jorden	33	39	14 11	20 19
To. 11	Hillebert			35	37	15 41	20 57
F. 12	Guido			37	34	16 51	21 59
L. 13	Cyprianus			39	32	17 35	23 24
S. 14	16. s. e. trin.		† oplyselse	40	29	18 0	—
<i>Lazarus' opvækkelse, Joh. 11,19-45.</i> 1' række, Luk. 7,11-17.							
M. 15	Eskild			5 42	18 26	18 14	1 1
Ti. 16	Euphemia			44	24	18 24	2 37
O. 17	Tamperdag	}	Lambertus Tusmørket varer 39 ^m Titus ○ f. m. 6' 34 ^m	46	21	18 31	4 10
To. 18	Chr. 8.s. føds.			48	18	18 37	5 38
F. 19	Contantia			50	16	18 43	7 2
L. 20	Tobias			52	13	18 49	8 25
S. 21	17. s. e. trin.		Matthæus	54	11	18 57	9 47
<i>Jesus som gæst hos toldereren Levi, Mark. 2,14-22:</i> 1' række, Luk. 14,1-11.							
M. 22	Mauritius			5 56	18 8	19 7	11 10
Ti. 23	Linus		Jævn døgn 8' 59 ^m	58	5	19 23	12 32
O. 24	Tecla		Tusmørket varer 38 ^m	6 0	3	19 46	13 50
To. 25	Cleophas		☾ fjernest Jorden	2	0	20 23	14 58
F. 26	Chr. 10.s. føds.	}	Adolph ● s. kv. 4' 17 ^m	4	17 57	21 17	15 52
L. 27	Cosmus			6	55	22 27	16 28
S. 28	18. s. e. trin.		Venceslaus	8	52	23 47	16 52
<i>Det sande vintræ, Joh. 15,1-11.</i> 1' række, Matth. 22,34 til enden.							
M. 29	St. Michael			6 9	17 50	—	17 7
Ti. 30	Hieronimus			11	47	1 12	17 18

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

September 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	0.19	12.39
2.	1.10	13.17
3.	1.50	14.07
4.	2.30	14.44
5.	3.06	15.20
6.	3.43	15.54
7.	4.18	16.26
8.	4.53	17.00
9.	5.28	17.34
10.	6.05	18.13
11.	6.47	19.02
12.	7.40	20.14
13.	8.59	21.47
14.	10.28	23.18
15.	11.55	-
16.	0.37	13.02
17.	1.38	13.56
18.	2.25	14.40
19.	3.08	15.19
20.	3.46	15.54
21.	4.19	16.25
22.	4.50	16.56
23.	5.18	17.27
24.	5.48	18.01
25.	6.22	18.43
26.	7.02	19.35
27.	7.55	20.41
28.	9.05	22.05
29.	10.38	23.37
30.	12.02	-

OKTOBER 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11' 31 ^m og aftager i månedens løb 2' 19 ^m			Sol		Måne		
			Op	Ned	Op	Ned	
			t m	t m	t m	t m	
O.	1	Remigius	{ Tusmørket varer 38 ^m Solens radius 16' 0" Venus lyser stærkest ● n.m. 19' 55 ^m	6 13	17 44	2 38	17 26
To.	2	Ditlev		15	42	4 4	17 32
F.	3	Mette		17	39	5 31	17 38
L.	4	Franciscus		19	37	7 1	17 45
S.	5	19. s. e. trin.		21	34	8 34	17 53
<i>De første disciple, Joh. 1,35 til enden.</i>							
1' række, Matth. 9, 1-8.							
M.	6	Fred. 7.s. føds.	Broderus Uge 41 { Amalie ☾ nærmest Jorden	6 23	17 31	10 12	18 4
Ti.	7	Fred. 1.s. føds.		25	29	11 53	18 23
O.	8	Ingeborg	Tusmørket varer 39 ^m	27	26	13 29	18 54
To.	9	Dionysius		29	24	14 47	19 49
F.	10	Gereon	● f. kv. 14' 28 ^m	31	21	15 38	21 8
L.	11	Fred. 4.s. føds.		33	19	16 6	22 42
S.	12	20. s. e. trin.		35	16	16 23	—
<i>De uro vingdrømmænd, Matth. 21,28-44.</i>							
1' række, Matth. 22,1-14.							
M.	13	Angelus	Uge 42	6 37	17 14	16 34	0 18
Ti.	14	Calixtus		39	11	16 41	1 50
O.	15	Hedevig	Tusmørket varer 39 ^m	41	9	16 47	3 17
To.	16	Gallus		43	6	16 53	4 41
F.	17	Florentinus	{ ○ f.m. 20' 22 ^m , Måneformørkelse	45	4	16 59	6 3
L.	18	Lukas evang.		48	1	17 6	7 25
S.	19	21. s. e. trin.	Balthasar	50	16 59	17 15	8 48
<i>Markerne er hvide til høst, Joh. 4,34-42.</i>							
1' række, Joh. 4,46-53.							
M.	20	Felicianus	Uge 43	6 52	16 57	17 28	10 11
Ti.	21	11.000 jomfr.		54	54	17 47	11 31
O.	22	Cordula	Tusmørket varer 40 ^m	56	52	18 18	12 45
To.	23	Søren		58	49	19 5	13 45
F.	24	FN dag	☾ fjernest Jorden Proclus ● s. kv. 23' 26 ^m	7 0	47	20 8	14 28
L.	25	Crispinus		2	45	21 24	14 56
S.	26	22. s. e. trin.		4	42	22 46	15 14
<i>Ve verden for forargelserne, Matth. 18,1-14.</i>							
1' række, Matth. 18,23 til enden.							
M.	27	Sem	Uge 44	7 6	16 40	—	15 26
Ti.	28	Marie Sophie Frederikke		8	38	0 10	15 34
O.	29	Narcissus	Tusmørket varer 41 ^m	10	36	1 35	15 41
To.	30	Absalon		13	33	3 0	15 47
F.	31	Reform. beg.		15	31	4 28	15 53

Oktober 1986		Højvande ved veskysten se s. 29
1.		0.34 12.53
2.		1.18 13.35
3.		1.57 14.11
4.		2.35 14.48
5.		3.13 15.23
6.		3.48 15.58
7.		4.25 16.36
8.		5.04 17.17
9.		5.45 18.05
10.		6.32 19.02
11.		7.31 20.17
12.		8.48 21.40
13.		10.11 23.06
14.		11.35 -
15.		0.20 12.43
16.		1.17 13.33
17.		2.04 14.17
18.		2.44 14.54
19.		3.19 15.26
20.		3.50 15.57
21.		4.15 16.25
22.		4.43 16.57
23.		5.11 17.32
24.		5.44 18.12
25.		6.22 19.00
26.		7.08 19.56
27.		8.07 21.13
28.		9.39 22.39
29.		11.09 23.47
30.		12.08
31.		0.39 12.54

NOVEMBER 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9' 12 ^m og aftager i månedens løb 1' 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
L. 1	Alle Helgen	{	7 17	16 29	6 0	16 1
S. 2	Alle helgens s.		19	27	7 38	16 11
Solens radius 16' 8" Alle sjæle ● n.m. 7' 2 ^m						
<i>Jordens salt og verdens lys, Matth. 5,13-16.</i>						
1' række, Matth. 5,1-12.						
M. 3	Hubertus		7 21	16 25	9 21	16 26
		Uge 45				
Ti. 4	Otto	☾ nærmest Jorden	23	23	11 4	16 52
O. 5	Malachias	Tusmørket varer 42 ^m	25	21	12 33	17 39
To. 6	Leonhardus		27	19	13 35	18 52
F. 7	Engelbrecht		29	17	14 11	20 25
L. 8	Claudius	☉ f. kv. 22' 11 ^m	32	15	14 31	22 2
S. 9	24. s. e. trin.	Theodor	34	13	14 43	23 35
<i>Fra døden til livet, Joh. 5,17-29.</i>						
1' række, Matth. 9,18-26.						
M. 10	Luther		7 36	16 11	14 52	—
		Uge 46				
Ti. 11	Morten blsp		38	9	14 58	1 3
O. 12	Torkild	Tusmørket varer 43 ^m	40	7	15 3	2 27
To. 13	Arcadius		42	5	15 9	3 48
F. 14	Frederik		44	3	15 15	5 9
L. 15	Leopold		46	2	15 23	6 30
S. 16	25. s. e. trin.	☉ Othenius ☉ f.m. 13' 12 ^m	48	0	15 35	7 52
<i>Når kommer Guds rige? Luk. 17,20-33.</i>						
1' række, Matth. 24,15-28.						
M. 17	Anianus		7 50	15 58	15 52	9 13
		Uge 47				
Ti. 18	Hesychius		52	57	16 18	10 30
O. 19	Elisabeth	☾ Tusmørket varer 45 ^m ☾ fjernest Jorden	54	55	16 59	11 36
To. 20	Volkmarus		56	54	17 56	12 25
F. 21	Mariæ ofring		58	52	19 8	12 58
L. 22	Cecilia		8 0	51	20 27	13 19
S. 23	26. s. e. trin.	Clemens	2	49	21 48	13 32
<i>Den sidste dom, Matth. 25,31 til enden.</i>						
1' række, Matth. 11,25 til enden.						
M. 24	Chrysogonus	☉ s. kv. 17' 50 ^m	8 4	15 48	23 11	13 42
		Uge 48				
Ti. 25	Catharina		6	47	—	13 49
O. 26	Conradus	Tusmørket varer 46 ^m	8	46	0 33	13 55
To. 27	Facundus		9	45	1 57	14 1
F. 28	Sophie Magd.		11	43	3 24	14 8
L. 29	Saturninus		13	42	4 57	14 16
S. 30	1. s. I advent	☉ Chr. 6.s. føds. Andreas Merkur st. vestl. elong.	15	41	6 37	14 29
<i>Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21,1-9.</i>						
2' række, Luk. 4,16-30.						

November 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29!

1.	1.22	13.36
2.	2.04	14.16
3.	2.44	14.55
4.	3.23	15.36
5.	4.04	16.21
6.	4.47	17.10
7.	5.35	18.05
8.	6.27	19.05
9.	7.26	20.13
10.	8.32	21.23
11.	9.46	22.42
12.	11.06	23.54
13.	12.13	-
14.	0.50	13.07
15.	1.36	13.50
16.	2.16	14.27
17.	2.51	15.01
18.	3.20	15.32
19.	3.47	16.02
20.	4.15	16.36
21.	4.46	17.13
22.	5.20	17.52
23.	5.58	18.36
24.	6.40	19.25
25.	7.31	20.25
26.	8.37	21.40
27.	10.02	22.53
28.	11.14	23.54
29.	12.12	-
30.	0.47	13.02

DECEMBER 1986

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^m 24 ^m og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 ^m 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 ^m .				Sol		Måne		
				Op	Ned	Op	Ned	
				t m	t m	t m	t m	
M.	1	Arnold	{	Solens radius Uge 49	8 16	15 40	8 22	14 49
				16' 15"				
			{	● n.m. 17' 43 ^m				
Ti.	2	Bibiana		(nærmest Jorden	18	40	10 3	15 25
			{	Aldebaran kulm. midn.				
O.	3	Svend		Tusmørket varer 48 ^m	20	39	11 21	16 29
To.	4	Charlotte	{	Barbara	21	38	12 9	17 59
		Frederikke						
F.	5	Sabina	{		23	37	12 36	19 39
L.	6	Nikolaus			24	37	12 51	21 17
S.	7	2. s. i advent	{	Agathon	26	36	13 0	22 49
<i>Når Menneskesønnen kommer, Luk. 21,25-36.</i>								
2' række, Matth. 25,1-13.								
M.	8	Mariæ undf.	{	● f. kv. 9' 1 ^m Uge 50	8 27	15 36	13 7	—
T.	9	Rudolph	{	Tusmørket varer 49 ^m	28	35	13 13	0 15
O.	10	Judith	{	Venus lyser stærkest	30	35	13 19	1 37
To.	11	Damasus			31	35	13 25	2 57
			{	Capella kulm. midn.				
F.	12	Epimachus		Rigel kulm. midn.	32	34	13 32	4 17
L.	13	Lucia	{		33	34	13 43	5 38
S.	14	3. s. i advent			34	34	13 58	6 59
<i>Johannes Døber i fængsel, Matth. 11,2-10.</i>								
2' række, Luk. 1,67 til enden.								
M.	15	Nikatus	{	Uge 51	8 35	15 34	14 21	8 17
Ti.	16	Lazarus	{	○ f.m. 8' 4 ^m	36	34	14 56	9 27
			{	Albina				
O.	17	Tamperdag		Tusmørket varer 49 ^m	37	34	15 49	10 21
			{	(fjernest Jorden				
To.	18	Lovise			38	35	16 56	10 59
F.	19	Nemesius	{		38	35	18 14	11 23
L.	20	Abraham			39	35	19 34	11 39
S.	21	4. s. i advent	{	Thomas	40	36	20 55	11 50
<i>Johannes' vidnesbyrd, Joh. 1,19-28.</i>								
2' række, Joh. 3,25 til enden								
M.	22	Japetus	{	Solhverv 5' 2 ^m , Uge 52	8 40	15 36	22 15	11 58
			{	korteste dag				
Ti.	23	Torlacus		Betelgeuze kulm. midn.	41	37	23 36	12 4
			{	Adam				
O.	24	Alexandrine		Tusmørket varer 49 ^m	41	37	—	12 9
			{	● s. kv. 10' 17 ^m				
To.	25	Juledag			41	38	0 58	12 15
F.	26	St. Stephan	{		42	39	2 25	12 22
L.	27	Joh. evang.			42	40	3 59	12 32
S.	28	S. m. Jul o. nytår	{	Børnedag	42	41	5 38	12 47
<i>Simeon og Anna, Luk. 2,33-40.</i>								
2' række, Luk. 2, 25-32.								
M.	29	Noah	{	Uge 1	8 42	15 42	7 21	13 14
Ti.	30	David	{	Tusmørket varer 49 ^m	42	43	8 53	14 2
			{	● n. m. 4' 10 ^m				
O.	31	Sylvester		(nærmest Jorden	42	44	9 58	15 21

December 1986

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	1.35	13.49
2.	2.20	14.35
3.	3.05	15.25
4.	3.50	16.15
5.	4.39	17.07
6.	5.28	18.02
7.	6.19	18.57
8.	7.12	19.55
9.	8.07	20.56
10.	9.10	22.05
11.	10.24	23.16
12.	11.37	-
13.	0.16	12.34
14.	1.07	13.22
15.	1.47	14.03
16.	2.24	14.40
17.	2.56	15.15
18.	3.27	15.50
19.	4.00	16.25
20.	4.33	17.03
21.	5.09	17.40
22.	5.44	18.17
23.	6.20	19.00
24.	7.01	19.47
25.	7.50	20.48
26.	8.59	22.01
27.	10.19	23.11
28.	11.31	-
29.	0.15	12.34
30.	1.12	13.33
31.	2.06	14.28

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 3^t 38^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17^m, hvorved man får 3^t 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3^t 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Febr. I, Nov. I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Febr. II, Okt. II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Mar. I, Okt. I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Mar. II, Sept. II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
Apr. I, Sept. I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
Apr. II, Aug. II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I, Aug. I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II, Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I, Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 33 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 20 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl (forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
	Schlüttsiel (forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
	Husum (forbindelsen til Pellworm m.v.)	trække 37 min. fra
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Når der er sommertid, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Willy Buch.

Danske helligdage i 1986, som er hverdage i Sydslesvig

27. marts	.....	Skærtorsdag
25. april	.....	St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1986, som er hverdage i Danmark

1. maj	.....	Maj-festdag
17. juni	.....	Den tyske enheds dag
19. november	.....	St. Bededag

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1986 – Fastlandet

Juleferie	.....	21. december 1985	-	4. januar 1986
Påskeferie	.....	24. marts 1986	-	5. april 1986
Sommerferie	.....	26. juni 1986	-	6. august 1986

Desuden er følgende dage undervisningsfrie: Lørdag den 25. januar 1986, lørdag den 15. februar 1986, lørdag den 8. marts 1986 samt alle lørdage fra og med 5. maj 1986 indtil sommerferien 1986.

Formørkelser i året 1986

1. *Partiel solformørkelse den 9. april, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet på modstående side. I område A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet.

2. *Total måneformørkelse den 24. april, ikke synlig i Danmark.*

3. *Ringformet total solformørkelse den 3. oktober, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet på modstående side. I område A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Sydøst for Grønland er der på figuren markeret, det område hvor formørkelsen bliver ringformet og total.

4. *Total måneformørkelse den 17. oktober, synlig i Danmark.* Formørkelsen begynder kl. 18:29^m og slutter kl. 22:7^m. Totaliteten begynder kl. 19:41^m og slutter kl. 20:55^m. Ved totalitetens midte kl. 20:18^m, vil Månen ses i øst-sydøstlig retning 26°45' over horisonten i København. Under totaliteten vil den skinne med et svagt dybtrødt skær, der skyldes den del af sollyset, der bøjes i Jordens atmosfære, og alligevel når Månen.

Merkurpassage den 13. november, ikke synlig i Danmark. Merkurpassagen ses i de sydøstlige dele af Europa, i det meste af Asien og Afrika, i hele Australien og i hele Antarktis. I de pågældende områder vil man kunne se Merkur passere forbi solskiven.

Planeterne i 1986

Merkur. Planeten vil, set fra Jorden, bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Står Merkur øst for Solen, er det muligt at se den som aftenstjerne lavt i vest lige efter solnedgang; står den vest for Solen, kan den ses som morgenstjerne over den østlige horisont kort før solopgang. Den 13. april, 11. august og 30. november er den længst vest for Solen og står omkring disse dage i København op henholdsvis ½ time, 1¼ time, 2¼ time før Solen. Den 28. februar, 25. juni og 21. oktober er den længst øst for Solen og går omkring disse dage ned henholdsvis 2 timer, 1½ time og ¼ time efter Solen.

Venus. Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. I januar står den tæt ved Solen og kan ikke iagttages, men fra begyndelsen af februar og indtil slutningen af september ses den klart lysende på aftenhimlen. Den 27. august er den længst øst for Solen og går da ned ½ time efter Solen. Fra midt i november og året ud vil den ses på morgenhimlen. Venus lyser klarest den 1. oktober og 11. december.

Mars står ved årets begyndelse i Vægten, i begyndelsen af februar går den ind i Skorpionen, midt i februar ind i Ophiuchus, i slutningen af marts ind i Skytten, i begyndelsen af oktober ind i Stenbukken, og i slutningen af november ind i Vandmanden, hvor den forbliver indtil slutningen af december, hvor den går ind i Fiskene. Den 17. februar passerer den 5° nord for Antares. Den er i konjunktion med Saturn den 18. februar og med Jupiter den 19. december.

Ved årets begyndelse er den synlig på morgenhimlen, herefter står den op tidligere og tidligere. Den 10. juli er den i opposition til Solen og kan ses det meste af natten. Fra august og året ud vil den kun være synlig på aftenhimlen.

Jupiter står ved årets begyndelse i Stenbukken. I begyndelsen af februar går den ind i Vandmanden, hvor den forbliver resten af året. Den 19. december er den i konjunktion med Mars.

Indtil begyndelsen af februar er den synlig på aftenhimlen, herefter er den for tæt på Solen til at kunne iagttages. Fra midt i marts ses den på morgenhimlen, herefter står den op tidligere og tidligere og den 10. september, hvor den er i opposition til Solen, vil den være synlig det meste af natten. Ved årets slutning vil den kun være synlig på aftenhimlen.

Billedhuggeren Axel Poulsen og hans sønderjyske værker

Af Jens Lampe

Axel Poulsen er mere end nogen anden den billehugger, der har skabt længevarende udtryk eller mindesmærker for højdepunkterne i dansk historie i mands minde. Mens der er forholdsvis få danskere, der jævnligt går på kunstmuseer, er der i tusindvis, der besøger kunstværker i fri luft, standser op og lader skulpturerne tale deres tavse sprog. Axel Poulsen er en af de billedhuggere, der har fået sine betydeligste værker ud, hvor folk færdes i fritiden og gerne vil opleve noget, der ligger ud over hverdagens rutineprægede gøremål og indtryk, men som dog spejler eller tolker noget menneskeligt, der er dem vedkommende og som måske opleves i et nyt lys og fra en ny synsvinkel. De tredimensionale formers fængslende spil kan bringe en stimulerende undren til selv de mest sløve træmænd og -kvinder.

Axel Poulsen (1887-1972) var på fædrene side af gammel bonde- og håndværkerslægt fra Fyn, men blev født i København, mens faderen i en kortere periode virkede som snedkermester dér. Han voksede siden op i Odense og uddannede sig som billedskærer på sin fars værksted samtidig med, at han om aftenen gik på teknisk skole. Her blev en dygtig tegnelærer opmærksom på hans talenter for former og linjer.

Som 21-årig blev Axel Poulsen — imod faderens ønske — optaget på kunstakademiet i hovedstaden, hvor han tog afgangseksamen i

1911. Den unge fynbo fik samme år akademiets lille guldmedalje og i 1913 den store for en bunden klassisk opgave. Dette vakte en ikke ringe opmærksomhed, for medaljen var ikke blevet uddelt i 27 år. Efter at have aftjent sin værnepligt rejste Axel Poulsen i foråret 1913 til syden, hvor han studerede i Venezia, Firenze og Rom. 1915 var han i Grækenland og gjorde på hjemvejen et ophold i Paris. Under disse rejser levede han sig ind i antikkens og renæssancens kunst og modnedes til selvstændig kunstner. Men især var han optaget af den italienske billedhugger Donatello (o. 1386-1466), som han beundrede.

I Italien havde Axel Poulsen lært den svenske maler og forfatter Elisabeth Bergstrand at kende (1887-1955). Hun var fra Långasjö i Småland og uddannet på kunstakademiet i Stockholm. De giftede sig i 1917 og bosatte sig på Maglemosevej i Charlottenlund, hvor de med tiden indrettede sig en bygning, der ikke har sin mage i hele verden, men som i høj grad er præget af det kunstneriske ægtepars smag og formåen. Her blev næsten alle Axel Poulsons monumentale værker til som skitser og modeller.

Elisabeth Bergstrand-Poulsen overlod nu billedhuggeriet til sin mand og koncentrerede sig fra nu af om maleriet og digtningen. Blandt hendes mest kendte bøger er »Den rige hverdag« (1931), »Vandringen« (1934), »Væven« (1936), »Mennesket og klokkerne« (1939), »Ser mennesket« (1943), og erindringsbogen »Høg, lån mig dine vinger«, og alle disse bøger er oversat til dansk. Hendes romaner og fortællinger har næsten alle motiver fra hendes hjemstavn Värendsbygden i Småland.

Både hun og hendes mand udtrykker hver i sin kunst den bondefødtets varme og enkle helhedsyn på mennesket og det menneskelige fællesskab. For begge har kunsten en naturlig plads i det almene, sociale liv.

Vi vil i denne artikel fortrinsvis omtale de værker af Axel Poulsen, som har forbindelse til Sønderjylland.

I efteråret 1925 blev der i pressen indbudt til en konkurrence om et stort dansk mindesmærke eller monument for genforeningen med

den del af Sønderjylland, der ved afstemningen den 10. februar 1920 havde stemt med et klart flertal for Danmark. Det skulle rejses ved indgangen fra Trianglen til Fælledparken (mellem Nørre Allé — Øster Allé og Blegdamsvej i København). Ny Carlsberg-Fonden havde bevilget en større sum til formålet. Omtrent samtidig blev indbudt til endnu en stor konkurrence om et mindesmærke for de sønderjyder, der som tvangsindkaldte tyske statsborgere faldt i den første verdenskrig 1914-1918 og de frivillige fra Danmark, som faldt i allieret tjeneste (fransk, engelsk og amerikansk) i samme krig. Det skulle rejses i parken ved Marselisborg ved Århus-bugten. Omkostningerne til dette mindesmærke skulle dækkes ved en landsindsamling.

Axel Poulsen gav sig i lag med begge opgaver og vandt i begge konkurrencer. Udførelsen af genforeningsmonumentet optog ham i årene 1926-30, og arbejdet med Marselisborgmonumentet foregik i årene 1928-34.

I erindringsbogen »Høg, lån mig dine vinger« (1940, dansk 1945) fortæller hustruen gribende om de hektiske dage, da spændingen udløstes, og Axel Poulsens navn blev kendt over hele landet. Ikke alene blev det en enestående kunstnersejr, men det betød også, at ægteparret befriedes for økonomiske bekymringer: »Slut på de kolde vintré, på angsten for fandens fødselsdage og slut på skammen ved at have bygget et ateliér, der var meningsløst stort. Med disse vældige arbejder blev der nu også mening i det vældige ateliér«, skriver Elisabeth Bergstrand-Poulsen.

Genforeningsmonumentet, som er udført i bronze, forestiller en stående moder, der bevæget tager datteren ind i sin favn. Monumentet udtrykker en bunden varme, en understrøm, der siger så meget med de mindst mulige virkemidler. Det kan ikke beskrives, men skal ses. Axel Poulsen har hermed fundet en kunstnerisk afrundet og et plastisk stærkt udtryk for glæde født af sorg. Indvielsen fandt sted den 1. juli 1930 ved en stilfærdig, men værdig højtidelighed, hvor professor A. B. Drachmann (1860-1935) talte og sluttede med at sige: »Vi har stadig en stor opgave at løse: Inderligheden mellem Søn-

Detail af genforeningsmonumentet.

derjylland og moderlandet skal vokse sig stadig stærkere gennem de tre egenskaber, jeg netop nævnede, og som monumentet så smukt udtrykker: trofast kærlighed, tålmod og alvor.«

Mindesmærket er blandt de største i landet, idet sokkel og figurer tilsammen måler over otte meter i højden.

Den svenske kunsthistoriker Carl Laurin spørger i en artikel om Axel Poulsen, om der findes et nationalmonument, der skønnere og enklere siger, hvad det skal end Axel Poulsens genforeningsmonument og betegner det endog som »kanske det bästa nationalmonument i Europa.«

Efter at Axel Poulsen havde fuldført dette værk, tog han straks fat på udkastet til Marselisborgreliefferne i Århus. Dette monument består af fire store relieffer, udhugget i kalksten fra Euville i Nordfrankrig, fra en egn, hvor netop flere af den 1. verdenskrigs slag blev udkæmpet. De fire rektangulære helrelieffer er anbragt i en såkaldt rundtunde, dvs. en cirkelrund gård og viser 1)udmarchen 2(krigen 3)våbenstilstanden og 4)hjemkomsten. På disse relieffer er anbragt i alt 37 figurer i lidt over naturlig størrelse. På det første og sidste relief ses en kvindefigur, der symboliserer moder Danmark. De øvrige figurer er soldater, men med hver sit individuelle særpræg. Figurerne er naturligvis kernen i det store monument, medens den arkitektoniske indramning skyldes arkitekt Axel Ekberg. I den 4,5 meter høje rundemur ses indhugget 4140 navne på faldne og savnede ude fra slagmarkerne i Belgien, Nordfrankrig, Rumænien, Serbien, Polen, Rusland m. fl. lande og druknede marinere fra havene samt enkelte sygeplejersker i allieret tjeneste. Navnene på de faldne er opstillet i alfabetisk orden med fødested og navnet på det sted, hvor pågældende faldt eller omkom. Der er i alt anvendt 170.000 bogstaver og cifre til monumentet. Mindeindskriften er udarbejdet af fhv. statsminister J. C. Christensen (1856-1930), som var kirkeminister i ministeriet Neergaard 1920-22.

Monumentet og mindeparken blev indviet den 1. juli 1934. Til indvielsen var bl. a. indbudt veteraner fra 1864, sønderjyske krigsdeltagere, krigsinvalidere og pårørende samt enker efter de faldne, forså-

vidt, man havde kunne opspore deres adresser. Syv ekstra-tog bragte disse indbudte gæster til Århus. Det var et usædvanligt fint dansk sommervejr af de sjældne med solskin hele dagen, og nogle blev utilpas i den stærke hede og måtte under lægebehandling. Mindehøjtideligheden blev overværet af 40-50.000 mennesker. Kong Christian 10., dronning Alexandrine, kronprins Frederik og prins Knud var til stede, og et orkester, dirigeret af kapelmester Thomas Jensen, den senere dirigent for Århus Byorkester, spillede. Der taltes af bl. a. borgmester i Århus H. P. Christensen, lensgreve O. D. Schack fra Schackenborg ved Møgeltønder og daværende statsminister Th. Stauning. Højtideligheden sluttede med, at kongen lagde en krans ved monumentet. Efter indvielsen blev over 6.000 sønderjyder beværtet i Stadion-hallerne med smørrebrød, øl og kaffe.

Mange af deltagerne har siden besøgt Mindeparken for i stilhed at dvæle ved det værdige mindesmærke, hvis styrke er inderlighed, og hvis væsen er stilfærdighed.

Det var de allieredes sejr over Tyskland, som bragte Nordslesvig tilbage til Danmark, men det var nordslesvigernes seje kamp for modersmål og danskhed gennem de 56 år i udlændighedstiden, der sikrede dem retten til genforeningen, og blandt dem var H. P. Hanssen (1862-1936) en af de ledende skikkelser.

I 1937 vedtog den daværende regering Th. Stauning, at den danske stat skulle rejse et mindesmærke for den sønderjyske politiker og danske talsmand H. P. Hanssen, som var afgået ved døden året i forvejen. Han havde fra 1888 været organisatoren af det danske liv i Nordslesvig og havde varetaget den sønderjyske befolknings interesser i den tyske rigsdag fra 1906-18.

Der blev denne gang udskrevet en anonym konkurrence med det resultat, at da dommerkomiteen åbnede navnekonvolutten, som fulgte det vindende projekt, stod der Axel Poulsen på sedlen. Han havde indleveret sit forslag under mærket »Sønnen«. Dette projekt skulle udføres i granit fra Bornholm og blev forsinket på grund af besættelsen, men i 1946 var det færdigt fra kunstnerens hånd, og den 10. juli 1947 blev det afsløret i Genforeningshaven i Åbenrå ud mod

Axel Poulsen 1938.

den del af hovedvej 10, som netop hedder H. P. Hanssensgade. Når Åbenrå blev valgt som monumentets hjemsted, skyldes det, at han siden 1893 var bosat her, og det var herfra, han redigerede dagbladet »Hejmdal«. Mindesmærket forestiller en siddende kvinde, en moder med sin stående søn. På soklen er over et ansigtsrelief af H. P. Hanssen indhugget linjerne:

*»Trofast Søn af Danmark.
Modigt han i ærlig Kamp
Moders Sag har værnet.«*

Monumentet er præget af alvor og beslutsomhed og har en stærk plastisk virkning.

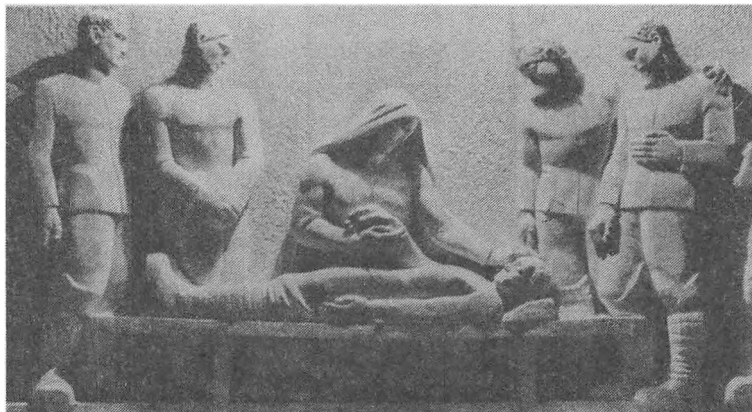
I Haderslev fik Axel Poulsen allerede i 1924 den opgave at fremstille 4 relieffer af legende børn på facaden til den da nybyggede Sct. Severin Skole på Moltrupvej, og i 1927 skabte han en brønd med springvand på Gravene over for Haderslev Posthus. Springvands-

skulpturen består af tre drengefigurer med ryggen mod hinanden, og i deres oprakte arme bærer de en skål. I skålen er der kroneagtig indsats, hvorfra vandspringet kommer. På den sekskantede brøndramme ses Haderslevs byvåben i relief.

Den sidste større opgave, Axel Poulsen fik, var monumentet i Ryvangen, som kun har tilknytning til Sønderjylland for så vidt, at blandt de 106 frihedskæmpere, hvis lig blev fundet i Ryvangen, og som blev begravet her sammen med kammerater, henrettet andetsteds eller døde i tyske koncentrationslejre, var også et antal sønderjyder.

I befrielsesministeriet, som udnævntes den 5. maj 1945, og hvor Vilh. Buhl var statsminister, besluttedes det, at henrettelsespladsen Ryvangen i Hellerup skulle indrettes som mindelund og et mindesværk rejses. En begravelsesplads med beplantning blev anlagt efter professor Kaj Gottlobs plan og indviet den 29. august 1945.

Kirkeminister Arne Sørensen (1906-78), som fik overdraget ansvaret for ordningen, vidste, at Axel Poulsen havde udført et arbejde i ler, som skulle være velegnet til formålet. Da også statsminister Vilh. Buhl (1881-1954) var stemt for forslaget, blev sagen fremlagt i et mi-

Midterpartiet af relieffet »Hjemkomsten« fra monumentet over de i verdenskrigen faldne danske soldater.

nistermøde, hvor det vedtoges, at man skulle anvende Axel Poulsens arbejde. Ministrene var kendt med Axel Poulsens kunstneriske kvaliteter dels ved omtale i pressen og dels ved selvsyn af billedhuggerens værker. Kunstneren udpegede selv en granitblok i et norsk stenbrud og færdiggjorde sit arbejde i årene 1945-46. Monumentet forestiller en mor ved sin søns lig og udtrykker den stille sorg og det offervillige sind. Som de tidligere nævnte mindesmærker udtrykker de to figurer i kunstnerisk sprog på en stilfærdig, men indtrængende måde det danske sind i liv og død - uden på nogen måde at være udæskende. Monumentet i Ryvangen blev indviet den 5. maj 1950. Anlægget bestyres af kirkeministeriet.

De, der hævder, at de ikke forstår de senere årtiers moderne kunst og dens mærkelige fuglesprog, vil ikke kunne hævde dette over for Axel Poulsens kunst, som til at begynde med var moderne og realistisk, men som med årene fandt sin egen - nærmest tidløse - form.

Sønderjysk i går - i dag - i morgen?

Af Karen Margrethe Pedersen, Skærbæk

Det danske sprog forandrer sig hele tiden. Såvel rigsdansk som dialekterne. Vi får ord fra andre sprog, men også nye danske udtryk dannes. »Rugemoder« er således ved at blive et almindeligt ord for en kvinde, der føder et barn for andre.

Nye fænomener medfører nye ord, og ord for gamle emner går i glemmebogen. Det sker også i dialekterne, men her forsvinder tillige mange af de lydlige træk, der tidligere var dialektens særkende til fordel for en rigsdansk udtale. På åbenråsk bymål hedder det nu tyv og syv og ikke »tju« og »sju«, og leve, love, lave og løve holdes nu ude fra hinanden og udtales ikke som tidligere »lau« i alle fire tilfælde.

Men det omvendte kan også ske, nemlig at vi får dialektal udtale af rigsdanske udtryk. Således med ordet »stige«, der er kommet ind i sønderjysk i stedet for »lær«. Det får ofte sønderjysk udtale og bøjning, så vi hører en stige blive til en »stich« og stigen til »æ stich«.

Denne sprogforandring skyldes, at vi kommer mere i kontakt med andre sprogformer, især rigsdansk end før. Vi flytter mere, rejser mere og snakker i telefon med folk, der ikke bor på egnen. Og i radio og tv bruges næsten udelukkende rigsdansk.

Tænk også på hvilken rolle det spiller, at vi med kommunesammenlægningen fik den centrale administration. Det er ikke længere sognefogeden, men kommunekontoret og borgmesteren man skal henvende sig til med sine forespørgsler, og dermed står man ofte over

for fremmede. Måske taler de anderledes end en selv, og man føler, at ens dialekt ikke altid slår til ved en henvendelse her.

På skoleområdet er der også blevet centraliseret. Tidligere havde vi i større udstrækning skoler i landdistrikternes landsbyer. Lærerne var ofte fra egnen og uddannet på det lokale seminarium, og dialekten havde de tilfælles med eleverne. Alle var i samme båd over for et rigsdansk, som man i mange skoler stræbte efter at lære børnene i timerne. Nu har vi fortrinsvis store kommuneskoler, og hvor de små landskoler endnu findes, overflyttede eleverne på forskellige klassetrin til byskolerne. Det sproglige fællesskab, landskolerne gav mulighed for, eksisterer ikke længere.

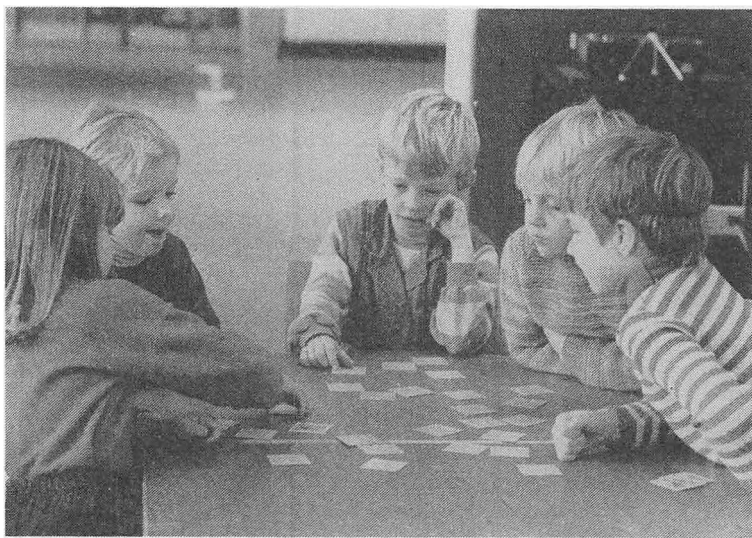
I de store skoler er der ofte tilflyttere, der taler rigsdansk. Deres sprog kommer sammen med det rigsdanske undervisningssprog til at præge skolerne, ikke blot i timerne, men også i frikvartererne. Men det er de ikke alene om. Mange børn, der snakker dialekt i familien, kan også tale rigsdansk, når de kommer i skole. Det er fortrinsvis dem, der har gået i børnehaven. Her er der ikke noget decideret undervisningssprog, men det ser ud til at være udbredt, at pædagoger og medhjælpere taler rigsdansk til børnene. Selv de, der taler dialekt hjemme, er tilbøjelige til at skifte sprog i børnehaven, også når de snakker med dialekttalende børn. Om det er pædagogernes uddannelse, institutionsmiljøet eller indflydelse fra børn, der taler rigsdansk hjemme, der betinger det, kan jeg ikke afgøre. Heller ikke om det gælder overalt, men jeg har observeret det mange steder i Sønderjylland. Denne rigsdanske udtryksmåde påvirker sønderjysktalende børn, og de tilegner sig den hurtigt, godt hjulpet af andre rigsdanske kilder som kammerater og radio/tv.

Anderledes forholder det sig i tyske børnehaver og skoler i Sønderjylland. Her er sønderjysk sammen med tysk stadig det dominerende talesprog. Disse iagttagelser har jeg gjort i forbindelse med en ny undersøgelse af sprogforholdene i Sønderjylland. Foreløbig omfatter den 30 børnehavebørn i 4-5 års alderen fra en dansk og en tysk børnehaven og 35 skoleelever fordelt på en dansk og tysk sjetteklasses på Tinglevegnen. Deres sprogvaner søges kortlagt gennem observation,

spørgeskemaer og båndoptagelser. Alle optagelserne med børnene foregår inden for institutionernes rammer, men de foretages af interviewere, der taler enten rigsdansk, sønderjysk eller tysk.

I børnehaven har vi valgt at spille memory med børnene og lade dem fortælle om nogle billeder for at få nogle situationer, de kender fra børnehaven og formodes at kende hjemmefra. Når børnene beskæftiger sig med disse emner med henholdsvis en rigsdansk, en sønderjysk og en tysk interviewer, er vi kommet så nær de sprogsituationer, barnet er vant til fra børnehaven eller hjemmet som muligt. Det har også vist sig, at mange børn skifter sprog, alt efter hvilket sprog intervieweren taler. Der er børn, hvis sønderjysk ligger meget tæt på den oprindelige dialekt på egnen, mens andre snakker et mere tyndt sønderjysk. Mange kan skifte fra sønderjysk til et andet sprog. Det er enten rigsdansk, dog ofte med sønderjysk tonefald, eller til et sprog, hvis hovedmønster er rigsdansk, men hvor nogle ord kommer både på rigsdansk og sønderjysk. De siger f. eks. 'æ æfel' i det ene

Så optagne, som kun børn kan være. (Foto: Jydske Tidende).

øjeblik, men æblet på rigsdansk i det andet. Andre igen kan skifte til tysk, dog kun i den tyske børnehave.

Den samme sprogbrug ser vi hos skoleeleverne, og som eksempel på det sønderjysk, der ligger nærmest den oprindelige dialekt, vil jeg vise et uddrag af en billedfortælling. I båndudskriften er dialektal udtale af ord markeret ved en understregning og sommetider efterfulgt af en parentes. Heri lydskrives ordet og et tal tilføjes. Det sker, når vi står over for et af de tretten særtræk, vi har valgt at beskrive denne dialekt ud fra. Ved et dialektalt særtræk forstås f. eks. udtalen (f) i ord med b, som skib (skif).

Det er Niels, 12 år, fra den danske skole, der snakker:

46 ('u'n, fã 5) og der er nogen børn inde i æ (8) klasse
47 og æ (8) dør til æ (8) wc ('veⁱ., seⁱ 1+1) den står
48 (ste 10) åben ('å'fan 4) og så æ (8) lærer hun går
49 (ge 10) over til æ (8) vindue og så stikker æ (8) tyv
50 af det ser ('seⁱ.al) æ (8) dreng men han stikker af
51 med æ (8) æble ('æ'fãl 4) så kommer han ud ('u.ã5)
52 på (å 13) æ (8) gang der kommer en lærer eller en
53 skoleinspektør ('sko^u.lenspãktø^y.ã 3+2) gående så
54 taber ('tafã 4) han æ (8) æble ('æ'fãl 4) ud ('u.ã 5)
55 af æ (8) vindue og så kommer det ud ('u.ã 5) på (å 13)
56 æ (8) vej der kommer en brandbil kørende (kø^y.ã'n 2)

Niels vælger også sønderjysk, når han skal instruere Hanne i at bygge en figur med legoklodser:

1 N: du tager den længste røde ('rø^y. 2+7) og så tager du
2 den hvide ('vi'ã 5) æ (8) længste med otte takker på
3 (å 13) nej ikke (it 12) den der det er sådan en flad
4 ('flã. 5) klods den ja
15 det er ikke (it 12) til at finde ud ('u.ã5) af

Hanne har kun denne ene replik under instruktionen. Heri findes to sønderjyske træk, og det er den eneste gang, vi hører hende snakke sønderjysk. Selv oplyser hun imidlertid i et spørgeskema, at hun mest snakker sønderjysk, men også kan tale rigsdansk. Hjemme taler moderen rigsdansk til hende, men faderen sønderjysk.

Og her står vi ved en sprogundersøgelses dilemma. Det er ikke altid muligt at få det sprog frem, der tales hjemme, med mindre man arbejder med skjult mikrofon under sofaen – og det er grundlovsstridigt!

I børnehaven kan man nok fremkalde situationer, der minder om de hjemlige, men det er svært i skolen. Dog viste mange af skoleeleverne, at de bevidst kunne skifte mellem rigsdansk og sønderjysk, når de blev bedt om det ved en billedfortælling. Således Ulla, der mest snakker sønderjysk, og som også taler det med forældrene. I den her valgte del af hendes rigsdanske fortælling om hunden kunne hun have haft otte eksempler på de udvalgte sønderjyske særtræk, men hun vælger rigsdansk udtale. Det er markeret med et minustal i en parentes f. eks. drengen (÷ 8).

Ulla:

og så ser (+1)

7   drengen (+8) det og så løber (+4) han efter den så
8   får (÷10) han endelig fat i den og så får (+10) hunden
9   (÷8) skæld ud (÷5) og så den får (÷10) den pølse den
10   har bidt i og de andre dem dem tager han

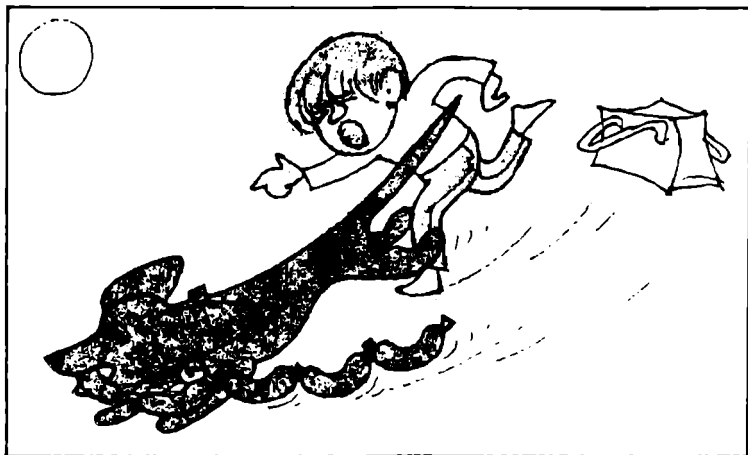
Når Ulla skal snakke sønderjysk, får vi dialektudtale af trækkene:

og så

7   ser (se¹, 1) æ (8) dreng det og så render han efter
8   den og så så får ('fe 10) den skæld ud ('u' 5) da han
9   endelig får ('fe 10) fat i den og så får ('fe 10) den
10   den pølse hvad (= som 13) den har haft fat i og de
11   andre dem tager han igen

Såvel børnehavebørnene som skoleeleverne viser store variationer i deres sønderjyske, rigsdanske og tyske talesprog. For at se om deres sprog undergår nogle forandringer, vil vi vende tilbage til børnene med en ny undersøgelse efter tre års forløb. Spændende bliver det at se, hvad der nu karakteriserer deres sprogbrug. Kan de, der snakker sønderjysk i fireårsalderen, stadig beherske det? Er skoleeleverne en-, to- eller tresprogede i niende klasse?

Teoretisk skulle der ikke være noget i vejen for, at børnene fra barnsben af bliver tosprogede med stærk dialekt f. eks. sønderjysk

og rigsdansk og fortsætter som sådanne gennem skolen. Men det kræver, at den sproglige påvirkning med dialekt hele tiden er lige så stor i hjemmet hos forældrene og i det hjemlige miljø, som den er udenfor, hvor der i stor udstrækning bruges rigsdansk f. eks. i børnehaven og skolen. Men hvad nu hvis der ikke er tid, kræfter eller lyst til snak i hjemmet, og børnene og forældrene i det hele taget ikke er så meget sammen til daglig? Hvad nu hvis børnene prioriterer børnehavens, skolens og tv's sprog højere end hjemmets dialekt og måske ligefrem påvirker forældrene sprogligt? Spørgsmålene får lov til at stå ubesvarede, men med tosprogede børn har vi ingen garantier for, at dialekten bliver videreført. Måske vælger de ikke at tale dialekt med deres børn, når de bliver forældre.

Ønsker man dialekterne bevaret, må forældrene selv sørge for at give dialekten videre til deres børn. Det miljø børnene færdes i, gør det næppe. Så skulle det i hvert fald forandres.

Her sker så det mærkelige, at fra at være et personligt spørgsmål, om man vil søge at bevare dialekten eller ej, bliver det pludselig et politisk spørgsmål: Skal dialekterne have en chance for at overleve,

er decentralisering nødvendig. De små naturligt fungerende samfund må bevare deres status, så menneskene kan bevare deres identitet og sprog.

Per med lillebror

Af Ellen Birkkjær Ullman, Smøl

Som en himmelsk drøm
ser jeg Per med lillebror
i promenadevognen
på vej til brugsen.

Helt fortabt af glæde
svæver Per i solen
– retter lidt på puden –
løfter bror i stolen,
napper let hans kælne kind
og si'r med eet forlegen:

»Aah, jeg glemte pengene –
jeg tænkte hele vejen på lillebror!
Nu lukker de i brugsen – ja,
mor må klare stegen!«

*(Fra forfatterens digtsamling:
For få hænder at gribe med).*

Der er noget trygt i, at folk taler sønderjysk!

Sprogforeningens Almanak har opsøgt en af landsdelens folketingspolitikere med en samtale for øje – og vil ved senere lejlighed opsøge andre. I år er det Sønderjyllands eneste kvindelige folketingsmedlem, Inger Harms, Åbenrå, der er blevet opfordret til at deltage i en snak om politisk virksomhed i grænselandspolitisk perspektiv, hvilket hun straks sagde ja til.

Esbjerg-København-Åbenrå!

Inger Harms, der stammer fra Esbjerg, har boet i Åbenrå siden 1977, og samtalen indledes med spørgsmålet:

– *Hvad er din baggrund for at have bopæl i Sønderjylland?*

– Så må jeg lidt tilbage! Jeg har i 15 år været ansat i udenrigsministeriet, hvor jeg en årrække var arkivleder i den politiske afdeling, der tog sig af Europarådet, og jeg stod overfor at skulle være overassistent. Imidlertid blev jeg i 1975 alene med mine to børn, og på en ferierejse til Italien traf vi sammen med en mand, der også var alene af sted med to børn. Vi holdt kontakt med hinanden det næste års tid, og det endte med, at mine børn og jeg flyttede til Åbenrå, hvor han boede.

– *Kunne han ikke have flyttet?*

– Han ville ikke fra Åbenrå! Men det var da en stor beslutning at flytte. Børnene var med herovre inden, og de syntes godt om forholdene. Desuden havde jeg ikke megen fidus til, at mine børn skulle vokse op i København og heller ikke til, at de skulle gå i skole i København. Vi tog altså den store beslutning. Nu er børnene 18 og 20 år, men ingen af os har nogensinde fortrudt, vi flyttede til Åbenrå – og jeg kunne ikke tænke mig at bo andre steder!

Københavnere ikke særlig populære!

– *Er det svært at blive accepteret i Sønderjylland, når man kommer fra »æ gammel land«, som nogle hernede jo siger endnu?*

– Jeg synes ikke, det har været det. Jeg havde også den fordel, at min mand er sønderjyde. Desuden har vore naboer været flinke til at indføre mig i det sønderjyske sprog, som det nu godt kan være svært at forstå. Selv om jeg stammer fra Esbjerg, overraskede det mig, at der bliver talt så meget på sønderjysk dialekt, som der gør, men som jeg finder meget charmerende.

Jeg håber også, at man i skolerne vil have forståelse for, at børnene både lærer rigsdansk, og at de samtidig kan bevare deres sønderjyske dialekt. Den må de ikke give slip på, selv om de altså også skal kunne udtrykke sig på rigsdansk.

Men i forbindelse med at blive accepteret har det også været en »formildende« omstændighed, at jeg er fra Esbjerg og ikke fra København! Jeg synes nok, man kan mærke, at københavnere ikke er særlig populære her i landsdelen. Nu har jeg jo selv opholdt mig i alt 17 år i København, og det ligger nok til københavnere at være rappe i replikken. Det opfattes blandt sønderjyder ofte som lidt frækt og pågående – til gengæld har det nu hjulpet mig på vælgermøder, at jeg kan servere en hurtig replik, og det kan folk godt tage ved de lejligheder!

I Sønderjylland er vi dus!

– *Du holder af det sønderjyske sprog?*

– Ja, jeg synes, der er noget trygt i, at folk taler sønderjysk. Bliver jeg ringet op af en person, der taler sønderjysk, føler jeg mig mere tryk i samtalen også, selv om anledningen er en kritik, for det er en anden atmosfære at blive kritiseret på sønderjysk end på rigsdansk, hvor det tit bliver noget mere uforsonligt. Og så er det også rart, at man kan sige du til hinanden her. På rigsdansk kan man ofte være i tvivl, om man skal sige De eller du – men her i Sønderjylland er jeg aldrig i tvivl om, at vi er dus med hinanden.

2½ år som arbejdsløs!

- *Hvordan gik det med at få arbejde i Sønderjylland?*

- Det var utrolig svært. Jeg var arbejdsløs i lang tid, søgte alle mulige stillinger, men blev ikke en gang inviteret til samtale. Jeg begyndte på SV i Åbenrå for at tage en HF-uddannelse – enkeltfagsundervisning i voksenundervisning er simpelthen noget af den bedste lovgivning, der er lavet i Danmark. Her kan alle være med uanset skolegang, og man møder mange forskellige mennesker, både unge og ældre, og her kan man udveksle erfaringer. Efter et år blev jeg formand for elevrådet og tillige samtlige elevers repræsentant i repræsentantskabet for voksenundervisningen i Sønderjyllands amtskommune. Det gav en god kontakt med mange mennesker – men stadig søgte jeg stillinger uden at komme i betragtning. En dag gik jeg op på et kontor, hvor jeg vidste, at flere ledige stillinger var blevet besat, og jeg spurgte så om, hvordan det kunne være, at jeg ikke en gang blev inviteret til en samtale – var der noget galt med mine ansøgninger, spurgte jeg?

- *Var der så det?*

- Jeg lærte i alt fald to ting: Jeg skulle ikke i mine ansøgninger nævne min alder, og jeg skulle heller ikke oplyse, at jeg kom fra København – og endelig forstod jeg, at det nok spillede ind, at man med mit forudgående arbejde nærmest fandt mig overkvalificeret, men når man har gået arbejdsløs i 2½ år, kan jeg garantere for, at man er parat til at påtage sig næsten hvadsomhelst, og endelig fik jeg da så et 11 måneders vikariat på amtsgården i Åbenrå.

- *Kunne du så fortsætte der?*

- I første omgang røg jeg ud som aftalt efter de 11 måneder, hvor jeg så var ledig i 7 måneder, men i mellemtiden fik jeg min eksamen, og senere blev jeg ansat på amtsgården fra den 1. maj 1981. Den 8. december samme år blev jeg indvalgt i Folketinget, så jeg fratrådte allerede pr. 1. januar 1982, men arbejdsløshedens svøbe var jeg i hvert fald blevet fortrolig med!

En fantastisk oplevelse!

- *Hvordan ser du på Sønderjylland i dag i kultur- og nationalpolitisk perspektiv?*

- Jeg oplever mange ting meget stærkt. Det er jo ikke almindeligt, at folk udenfor Sønderjylland ved, at der er to mindretal – både nord og syd for grænsen. Det var også en af de ting, jeg skulle lære, da jeg kom hertil, men nu står jeg jo midt i det. Bl. a. har jeg en meget stærk tilknytning til det danske mindretal i Sydslesvig, hvor jeg hvert år ved årsmøderne er med til at overbringe en hilsen fra det danske folketing.

Det er hvert år en stor oplevelse at være med, og navnlig første gang, jeg deltog i årsmødeoptøget i Flensborg var en fantastisk oplevelse. Dannebrog i spidsen – og dannebrog hængende ned fra vinduerne i gaderne – inde på fortovene stod tyskerne og så på – ingen sure miner. Det var som en fornøjelse for alle, men jeg greb mig selv i at tænke på, om det samme mon kunne lade sig gøre i Åbenrå. Altså med optog fra det tyske mindretal med det tyske flag i spidsen!

- *Tror du, det kan lade sig gøre?*

- Nej, det ved jeg alt om i dag, at det ikke kan, og jeg tvivler på, at det nogensinde vil kunne lade sig gøre med hele landsdelens historiske og nationalpolitiske baggrund.

Sydslesvig og Sønderjysk Allgemeinde!

- Jeg har også udbygget mine kontakter bl. a. ved at være med til Kieler-woche, hvor jeg har mødt både danske og tyske politikere. Desuden møder jeg jo hvert år repræsentanter for SSV's vælgerforeninger, når den danske delegation fra Sydslesvig besøger Folketinget, og ved den lejlighed er der altid i »Snapstinget« fælles kaffebord efter god sønderjysk tradition! Her er en god lejlighed til at drøfte mange forhold både nord og syd for grænsen, og derudover fremfører jeg altid en bestemt ting, nemlig den manglende repræsentation af kvinder – såvel blandt de besøgende som de valgte! Men så roser jeg da også, når jeg f. eks. kan konstatere, at i år er der alligevel 3 – måske

4 – kvinder ud af de 30 besøgende, og næste år er der måske endnu flere kvinder med, tilføjer jeg forhåbningsfuldt!

Ved dette årlige besøg af danske sydslesvigere har vi også altid en festlig sammenkomst i Sønderjysk Allgemeinde, der omfatter alle sønderjyske folketingsmedlemmer samt ansatte og journalister på Christiansborg, der er født i Sønderjylland!

Disse samkvem har givet mig anledning til at tage forskellige emner op i Folketinget – f. eks. vedr. festlighederne i anledning af København-Bonn-erklæringen – sagen med den dansksindede kvinde fra Sydslesvig, der ikke kunne få tysk statsborgerskab og sagen vedr. unge arbejdsledige fra Danmark, der ikke som elever på Jaruplund Højskole kan få arbejdsløshedsdagpenge på grund af et uheldigt cirkulære. Jeg vil fortsat være opmærksom på sådanne evt. cirkulærer, så man ikke skal tro, at man i det gedulgte kan spare penge på en måde, der er diskriminerende. At man så risikerer at blive beskyldt for at ville slå partipolitisk mønt, når man tager sådanne initiativer, kan være ærgerligt, men det tager jeg med. I øvrigt sørger jeg altid for at have nær kontakt med de personer og institutioner i Sydslesvig, som det i de enkelte tilfælde drejer sig om.

Et lands kulturelle stade!

- Hvad finder du især vigtigt i tiden at være vågen overfor her i Sønderjylland – og hvorfor?

- At man ikke i krisetider bruger den nemme løsning gennem besparelser at ramme mindretallene hernede – det gælder selvfølgelig både det danske og det tyske mindretal, og det gør det, fordi, som jeg har læst et sted: Man kan kende et lands kulturelle stade på, hvorledes det behandler sine mindretal.

EF og det nationalpolitiske!

- I Sønderjylland er meningerne delte for og imod, når det gælder EF – hvordan går det med at respektere hinanden på tværs af denne meningsforskel?

– Jeg er jo medlem af et parti, der er modstander af EF, men vi respekterer den folkeafstemning, der i 1972 betød dansk indmeldelse i EF. Via mit medlemskab af Folketingets markedsudvalg synes jeg selv, at jeg varetager danske interesser i EF, men en gang imellem har jeg dårlig samvittighed over, at Danmark på visse områder får mere ud af EF end andre medlemslande.

– *Hvad tænker du på her?*

– F. eks. hvad landbruget angår, synes jeg, at vi får for meget ud af det, når jeg f. eks. tænker på de fattige bjergbønder i det sydlige Europa. Og så kan jeg blive rasende, når jeg tænker på, hvorledes EF-medlemskabet holder os tilbage f. eks. hvad angår sager omkring miljø – og sager omkring sikkerhedsforhold for de ansatte. Her forhindrer EF's direktiver os i at indføre de regler, som et flertal i Folketinget ellers ville gå ind for, ligesom vi ofte på grund af EF-direktiver må finde os i, at landmændene fodrer deres svin med f. eks. tylan – et antibiotikastof – uden at vi kan stille noget op.

Personligt mener jeg, at der i Sønderjylland er flere EF-modstandere end EF-tilhængere, men det paradoksale her i landsdelen er, at nogle af de mest udprægede modstandere og tilhængere netop er det ud fra en nationalpolitisk holdning, der altså får dem til at vælge hver sit modsatte standpunkt. Men i øvrigt mener jeg selvfølgelig, at man her som i alle andre holdningsspørgsmål skal respektere andres meninger uanset, hvor forskellige de er fra ens egne.

Så løsriver vi os!

– *Føler du som aktiv politiker vanskeligheder på Christiansborg, når du fremfører forhold, der er specielle for Sønderjylland?*

– I min egen gruppe kan jeg såmænd godt få stukket i næsen, at nu gider man altså ikke at høre mere om Sønderjylland.

– *Hvad siger du så?*

– Jeg svarer: Ja, men så løsriver vi os! Men det skal nu også med i den sammenhæng, at i SF er der ikke tradition for så stærkt et regionalt engagement, da SF er mere indstillet på at samle sig om lands-

politiske emner. Men her mener jeg helt klart, at jeg har været foregangskvinde med hensyn til at tage regionale sager op. Nu er det blevet meget mere almindeligt i SF's folketingsgruppe.

Noget med mennesker!

- *Hvilke opgaver føler du dig især tiltrukket af som politiker - og hvorfor?*

- Mest af opgaver, som man kan trække ned på jorden! Noget konkret og personligt. F. eks. miljøpolitik - noget med mennesker - også, når de henvender sig til mig for at få råd og hjælp. Og så er jeg specielt glad for min opgave som formand for Folketingets indfødsretsudvalg, hvor man virkelig har en fornemmelse af, at man gør noget af stor betydning for det enkelte menneske.

Her er det enkelt personer, der får et dansk statsborgerskab, og man møder ofte megen taknemlighed i det arbejde. Det har også gjort, at jeg føler mig meget engageret i enkeltsager, og når man så får udvalgets opbakning, føler man virkelig glæde og tilfredsstillelse i det politiske arbejde.

Føler mig enormt forkælet!

- *Hvad betyder det for dig at bo i Sønderjylland?*

- Jeg føler mig enormt forkælet som folketingspolitiker, hvor jeg føler, at jeg ikke »bare« er politiker for SF, men for hele den sønderjyske befolkning. Det mærker jeg f. eks. når folk ringer og siger, at normalt stemmer de på et andet parti, men de vil nu gerne, om jeg vil fremføre den og den sag for dem. Så har jeg også en god lokalpresse, og når man bor i denne landsdel, møder man stor venlighed på tværs af partiskel. Der er noget godt og trygt ved at bo her i Sønderjylland.

Vi skal nedbringe den store arbejdsløshed!

- *Kan du nævne noget, der binder denne landsdel sammen på tværs af forskelle i opfattelse af atomkraft, vadehavsproblematik og fredsbevægelser m. v. - og hvad er i givet fald stærkere?*

– F. eks. sammenholdet om at bekæmpe arbejdsløsheden bl. a. ved at skaffe flere uddannelsespladser til Sønderjylland. Netop fordi alle sønderjyske folketingsmedlemmer stod sammen, fik vi endnu en EFG-uddannelse til Haderslev, selv om den ellers skulle have været placeret i en købstad længere mod nord. Vi kunne simpelthen argumentere for, at Sønderjylland er underforsynet med uddannelsespladser – et andet eksempel er sammenholdet om Handelshøjskolen i Sønderborg, og det burde også gælde en kommende udbygning af sygeplejeskolen i Sønderborg.

Der er et stort behov for flere uddannelses-lære- og praktikpladser i Sønderjylland for de unge - får vi ikke et øget antal pladser her, forsvinder de unge jo fra landsdelen, men her skulle vi gerne stå sammen på tværs af partier, om at gøre en indsats for at nedbringe den store arbejdsløshed. Vi må alle være med til at forme forholdene sådan, at der også er en ny generation til at bygge videre på, hvad vi har i Sønderjylland, og den unge generations beskæftigelsesmuligheder er altså en af de ting, der binder os sammen her i landsdelen - og en meget vigtig ting, slutter Inger Harms.

Fra dansk årsmøde i Flensborg 1985.

Da det danske sprog kom tilbage til min fødeegn i det sydlige Sønderjylland!

Af Nicolai Büchert, Harreslev

Så godt som alle gamle stednavne i det sydlige Sønderjylland er lige så danske – og dermed nordiske – som i Danmark. Det samme kan siges om personnavnene. Dette er blot et klart vidnesbyrd om, at området mellem den nuværende mærkelige og unaturlige grænse og Ejderen er ældgammelt dansk land.

Indtil for 150-200 år tilbage i tiden blev der af det jævne folk talt dansk stort set ned til en linie, der går langs med Slien-Slesvig og til Husum. De »fine«, og desværre altid de toneangivende, talte vel allerede på det tidspunkt tysk.

Det plattyske sprog kom hertil i middelalderen med de hanseatiske købmænd – dog i første række til byerne. Dels gennem fredelige aftaler med danske konger og dels gennem magtanvendelse havde hanseaterne erhvervet store rettigheder i Danmark og dermed også her hos os. Hanseaterne var rige, og rigdom har altid betydet magt, hvilket det jo stadigvæk gør. Men med hanseaterne kom det plattyske sprog hertil, og i løbet af 500-600 år fortrængte dette sprog langsomt, men sikkert det danske sprog.

Sideløbende med det plattyske sprogs fremtrængen kom så siden reformationen også det højtyske sprog hertil. Luther oversatte som bekendt Bibelen til tysk ud fra den tankegang, at Guds ord (hvad det så end er) skulle forkyndes på folkets sprog – og han har jo kun

kunnet tænke på de tysktalende folk i denne forbindelse. Da reformationen så blev indført i Danmark (1536), kom den tyske bibel og tysktalende præster også her til vor landsdel. I løbet af de 450 år siden reformationen, er kirkesproget blevet højtysk. Herom kan der siges og skrives meget mere, men lad det i denne forbindelse være nok. Man kan vel ikke påstå, at brugen af det danske sprog blev forbudt i løbet af de mange århundreder. Dette skete først efter 1864, da prøjserne havde erobret Sønderjylland. Prøjserne skulle nok lade folk mærke, hvem der skulle bestemme her i landet. I alt deres væsen og uvæsen handlede de efter ordet: »Und willst du nicht mein bruder sein, dann schlag ich dir den schädel ein«. (Og vil du ikke være min bror, så smadrer jeg din hjerneskal).

Nu kan man tale om en folkelig og sproglig voldtægt. Brugen af landsdelens ældgamle danske sprog blev totalt forbudt.

Men tryk avler som bekendt modtryk. Dette bør ethvert menneske og navnlig alle, der har magt, skrive sig eftertrykkeligt bag øret. Også i dag!

Med denne prøjsiske magtanvendelse forsvandt det danske sprog på min hjemegn og faktisk overalt her i det sydlige Sønderjylland.

Sådan var den sproglige situation i min barndom omkring 1920. I den tyske skole var al tale om Danmark – og navnlig om vor danske fortid – tabu (forbudt), selv om mange tyske lærere – og lad os endelig ikke glemme præsterne – udmærket vidste besked om denne danske fortid, men som underdanige prøjsiske embedsmænd bøjede de sig for tabuet for at beholde deres stilling.

Den 1. verdenskrig var endt, og de overlevende vendte hjem. Også min far og mine onkler samt ældre fætre. Alle havde fået nok af prøjsisk militær. Fars hjemkomst husker jeg tydeligt. Vores mor og vi børn glædede os til gensynet med far. Mor bad os drenge sømme fanen (den blå-hvide-røde oprørsfane) fast på en lægte. Denne lægte sømmede vi så fast oppe på sydenden af vores ene tørvelade. Nedenfor stod vi så og stirrede vestpå, hvorfra vi vidste, at far skulle komme gående over mosen fra Barderup station. Så fik vi øje på ham, og vi børn løb ham i møde. Mor blev stående. Vi snakkede og råbte og

mødte så far, der dog ikke sagde mere end goddag (naturligvis på plattysk). Han fortsatte med målbevidste skridt ad hjemmet til. Nu burde han have sagt goddag til vores mor, men det gjorde han ikke. Han gik omkring hjørnet af tørveladen hen til nordenden, hvor der ikke var så højt op til taget. Her kravlede han op på det ret flade paprag og gik hen til fanen, og med den ene fod trådte han hårdt til lægten med fanen. Lægten knækkede og faldt med fanen ned på jorden. Derefter skyndte han sig ned og sagde nu først rigtig goddag til os allesammen. De mindste af os løftede han helt op i sin arm. Sådan var min fars hjemkomst fra krigen. Og glade var vi!

Først senere har jeg for alvor forstået fars mærkelige adfærd ved hjemkomsten. Hans spark til den slesvig-holstenske oprørsfanen var symbol på, at han fra nu af havde brudt forbindelsen med slesvig-holstenismen og tyskheden. Og i sandhed, det var netop det, han gjorde! Selve sparket mod fanen var i sig selv en negativ handling. Dette var far helt klar over, hvilket han senere i en samtale med mig har bekræftet.

Fra Nic. Bücherts hjem. Moderen og faderen med deres 8 børn - senere kom børneflokken i alt op på 14! Nic. Büchert ligger bagest på den ene albue. Et læs tørv er klar til levering i Flensborg!

Men der var jo en baggrund for dette klare nej til tyskheden. Under krigen havde han lært mange andre sønderjyder at kende. Efterhånden kunne han også så nogenlunde forstå, hvad de ofte talte om, og hvad der rørte sig i deres sind og tanker. De ønskede, at de selv og deres land igen kom væk fra Tyskland. De magiske ord var »genforening med Danmark«. Dette ønske i dem blev stærkere og stærkere, efterhånden som det blev mere og mere klart, at Tyskland ville tabe krigen. Det havde fra begyndelsen af aldrig været deres land, de som tvangsprøjsere var tvunget til at gå i krig for.

Vi kender i dag alle resultatet af sønderjydernes danske rejsning, der endte med, at det halve Sønderjylland havde den lykke at blive genforenet med Danmark. Den anden halvdel forblev udenfor.

Far havde ganske klart sagt nej til det tyske. Efter hjemkomsten sagde han et lige så klart ja til det danske, og i afstemningstiden tog han ivrig del i kampen for danskheden. Den 14. marts 1920 blev en skuffelsens dag for de dansksindede. Flertallet lod sig bedåre af de store tyske løfter.

I denne forbindelse kan det vist gå an at mene, at mange i nazitiden og under den 2. verdenskrig bitterligt har fortrudt, at de i 1920 satte krydset det forkerte sted. Beviset for denne antagelse kunne tydeligt ses, da 2. verdenskrig var endt. Nu ville flertallet hjem til Danmark. Også de sagde ligesom far et klart nej til Tyskland, men mange glemte at sige det klare konsekvente ja til Danmark. Hertil kom så sparket fra det officielle Danmark: »Grænsen ligger fast«. Og så fandt de fleste tilbage til det tyske igen. Ja, hvad andet kan vi gøre, sagde de, Danmark vil jo alligevel ikke have os. Dette udsagn brugtes som undskyldning. At de selv havde skylden, har de vel aldrig tænkt på. De kunne jo bare have holdt fast ved deres beslutning. Det havde den meget mindre flok jo gjort efter 1920. Og blev anerkendt som danskere! Og dermed tilbage til tiden omkring 1920:

Far havde allerede under krigen stiftet bekendtskab med Flensborg Avis, og denne avis blev efter krigens ophør mit hjems og alle andre dansksindede hjems avis.

Allerede kort efter afstemningen begyndte en vandre lærer fra Dan-

mark at undervise børn og voksne i det danske sprog i Peter Clausens gård. Gården lå ved Flensborg-Slesvig landevej i nærheden af Bilskovkro. P. Clausen stillede en ret stor stue til rådighed til dette formål. Vi børn samledes en eller to gange ugentlig om eftermiddagen og de voksne om aftenen for at lære dansk. Om formiddagen måtte vi jo gå i den tyske skole. Hvor var vi børn glade for disse dansktimer. Gustav Lindstrøm er den vandrelærer, jeg husker bedst. Det skete nu og da, at Lindstrøm kom ud til de hjem, hvis børn og voksne han lærte dansk. Dette skete også een gang i kartoffelferien. Med kartoffelhakkere og far med forkespaden (en mellemting mellem en spade og en fork – den havde 4 tænder i stedet for en plade) gravede vi kartoflerne op. Det kunne være et trælsomt arbejde, men far kunne dog tit få det til at være morsommere ved at fortælle et eller andet, han havde oplevet.

Sådan en eftermiddag kom Lindstrøm kørende på sin cykel ned til

Danskholdet hos Peter Clausen i Jaruplund - 1921. Peter Clausen ses yderst til højre i billedet - Gustav Lindstrøm ses midt i billedet, og yderst til venstre i øverste række ses Nic. Büchert.

os på sydmosen – også kaldet Büchert-kolonien. Kun ved de 6 huse var der nogle træer. Mosen og heden var træløs, og derfor havde vi udsyn til alle sider. Derfor var det næsten umuligt for dyr og mennesker at nærme sig os, uden at vi opdagede det i god tid. Og den dag havde vi allerede set Lindstrøm komme cyklende ned ad Vandrejvej. Mors bemærkning i den anledning kan jeg den dag i dag høre i mit indre øre: »Så, nu kommer den glade dansker.« Selvfølgelig sagt på plattysk. Og sådan var Lindstrøm. Han spredte glæde og lys, hvor han end kom hen. Når han så efter et stykke tid kørte videre til de andre på mosen, ja, så var det som om, at arbejdet med de evindelige kartofler ligesom blev lettere. Man havde næsten følelsen af, at det var rigtige æbler, man samlede op.

Gustav Lindstrøm lærte os mange sange. Der findes vist ingen bedre metode til at lære et fremmed sprog på end at synge sange på dette sprog. Og her var det jo de danske sange, vi lærte. Selve ordene og også melodierne var rent ud sagt fuldræffere. Ordene var skrevet som ud af vort indre. Selve sjælen berørtes og sattes i svingninger. Folkesjælen – den slumrende danske folkesjæl – som ved tidernes ugunst og magtmisbrug fra både dansk og tysk side var blevet mere og mere undertrykt – var ved at vågne. Om alle har følt det så stærkt som jeg, ved jeg ikke, men jeg tror, at de fleste har følt det sådan. Vi havde ingen identitetskrise dengang. Vores vågnende danske identitet blev styrket gang på gang bare ved at synge danske sange.

Nogle af os kom så i dansk skole i Flensborg (Duborgskolen og Tivoliskolen – den nuværende Chr. Paulsen-skolen), og senere kom min bror, Peter, og jeg i 1926 tilbage til den nyoprettede danske skole i Jaruplund. Gang på gang spurgte far os, når vi kom hjem: »Har I lært en sang?« Ja, det havde vi da. Vi lærte mange hos Amalie Rattenborg. »Så syng den for os andre,« (for far, mor, små søskende og de ældste). Det gjorde vi så, og på den måde lærte hele familien også de danske sange. Vi havde også lært flere af Valdemar Rørdams dejlige fædrelandssange, bl. a. »Sorgløst kan vi ej synge dit navn, Danmark ...« Jeg behøver vist ikke at nævne, at vi så godt som lærte alle sange udenad.

Den danske skole i Jaruplund i 1928 med Amalie Rattenborg nederst. Bagest til venstre ses Nic. Büchert næstyderst. Forrest i billedet ses Carl Budach, nu Øster-Lindet.

Så sker det en dag, da vi var nede i mosen og i færd med at fremstille pressede tørv (næsten lige så gode som briketter), at vi fik øje på en mand, der kom cyklende på vandrejvejen. Han bøjede ind ved vort hjem, og lidt efter kom han gående ned til os i mosen. Ingen kendte ham. Han havde hvidt hår og hvidt skæg. Far kom op fra mosehullet, hvor han altid udførte det tungeste arbejde, og det bestod i at grave store moseklumper ud af mosen og kaste dem op i en tipvogn. Han ville da se, hvem det var, der kom på besøg. Og det viste sig at være Valdemar Rørdam! Nu kunne vi jo fint forstå, hvad han sagde. Jo, han ville da ned og besøge A. L. Büchert, der skrev så gode artikler i Flensborg Avis. Og så blev der jo en halv times pause og snak. Her må jeg fortælle, at far og vi børn allesammen var meget beskidte af mosepladder – måske også en og anden havde en snotnæse. Nu havde Valdemar Rørdam vist ikke så megen tid, og han kunne da også se, at vi havde travlt, så han rejste sig og tog afsked.

Men så siger far på én gang til os: »Skal vi ikke synge en af Valdemar Rørdams sange for ham?« »Jo, det havde vi da ikke noget imod, men hvor skal vi stå?« spurgte vi så hinanden. Far gik uden videre op på mosekanten, og vi stillede os ved siden af ham. Valdemar Rørdam fulgte med og blev stående nedenfor. Vejret var fint den dag. Og så sang vi 2 vers af »Sorgløst kan vi ej synge dit navn, Danmark ...« Valdemar Rørdam måtte tage lommenørklædet frem, så rørt blev han over at høre os synge en af hans kendteste sange. Det havde han bestemt ikke ventet. Det er vemodigt at tænke på hans sidste leveår. Han lod sig imponere af nazisme, det var vist kun den nærmeste familie, der fulgte ham til graven. Hans digte og sange er dog stadigvæk værdifulde!

Kredse i Danmark sendte forskellige ugeblade ned til Flensborg-hus' bogsamling. Her blev de samlet til læsemapper. I Jaruplund havde vi flere sådanne læsemapper. På den måde stiftede vi bekendtskab med Familie Journalen, Hjemmet, Tidens Kvinder, Dannevirke, Holger Danske, Thyra Danebod og flere andre. Også disse ugeblade var med til at lære os dansk. Disse læsemapper gik fra hjem til hjem.

Ja, sådan kom det danske sprog tilbage til os i Jaruplund. Med tak i sindet tænker jeg tilbage til den tid, da min slægt og andre slægter vendte deres sind mod nord. Og de gjorde det konsekvent. Der var ingen vaklen i deres handle måde. Den hårde tyske modstand mod de dansksindede udeblev ikke. Dog ligemeget, hvad tyskerne gjorde og sagde, så styrkedes den danske indstilling mere og mere til et absolut fast ståsted.

Jem jem bae jem

Af Karoline Moesgaard, Skærbæk

Æ støj tille op denne dejle sensommedau. Æ sol skenne fra en kla blå hemmel, det æ omtrent vinstel, men æ loft æ koel, min koffet æ ållere pagget æ dau før, æ ska reis å feri.

Æ tue gæ moe synne, jem te Synnejylland, mæ skov å bagge, en tueæ ugge te marskens flae laen te æ Vestehaus straen å det vie saen.

Enle kârn æ te æ banegå fo å løs belet. Æ spør, om det æ plasbelet å få – nei lø æ svar, do blyve nok nør te å fløt naue gong fra kupe te kupe. Det er et it naue å gøe ve, så må æ se å klæe mæ, så got æ ka.

Frederikshavner tog rolle in å æ paron i Århus præsis te æ ti. I æ hytale blyve det bekengøe, te føst å æ aen vuggen kør te Padborg, de næste te Flensborg å jet pa anne te Hamborg. Æ rest a æ vuen ska kobles fra i Fredericia å fortsæt te Kjøffenhavn.

Æ koffet æ sva å slæf å, æ ska ålti ha mæx mæ, end æ i gruen ska brug. Nok om det. Æ steg op i den føst vuggen mæ min koffet å tænt å, om æ kârn te å stå op æ hele vei, elle om æ få lou o set neæ.

Æ geg fobid en tre fieæ kupeer, ennelæ så æ en tåem plas, æ spør høfle å synnejysk: Ka æ få lau o sæt hæ?

Æ svar kâem fra en ældre herre, do ka da prøu, ejsen må do fløt, ven det komme naue, sæt do dæ bae neæ.

Æ vel lig tei min anne brelle å o se å æ taul dæue, om det sku kom naue te den plas hæ, nå ja, æ ka teiet mæ ro hel te Vejle, innen det komme ny folk.

I æ kupe sær som soi den ældre herre, han snagget ægt synnejysk samt to ung pigge o en daem omkring de tres. De ung pigge snagget osse des jemlaens sprog, lisågot som den ældre herre o mæ sjel. Æ snag gå løste mæ det sam, som om vi hai kæen æ naen ål dau. Ål hai vet å feri nør å. Æ sjel, som boi dæop i »det gamel laen« æ en untagelse.

Æ pigge hai vet å en cykeltue fra Varnes te Skagen. Den ældre herre hai vet op o se te sin broe som boi op ve æ Limfjoer. Vi kåem i snag om æ Kau »Marsken« Ja han sie æ æ Buen, æ ha jo moje kre gåen ue i kau »i Marsken« o no æ æ unneveis jem. Æ tøs bae æ tog kør ålt fo sinne, det tejer såen en ti i dau, ævel æ sna vo jem igjen, fo æ længes sna ette o se det hele.

De to ung pigge ha taun æ tog æ rest a æ vei, fo o kom raske astei. Jemlængslen knuget dem som de soi. – Vi ka slet it vint te vi komme jem igjen.

Ja sieæ, jem te Synnejylaen, det bæest stei å æ joeæ, æ ska si jer æ æ osse unneveis jem, skønt æ boæ op i det gamel laen, nå ja, det dejle oeæ jem bae jem kom manne gong frem den dau i æ rejs jem.

Vi vo en lille flok synnejyer, dæ it kæen æ naen innen æ ti, vi æ å et nu smeldet sammel te jen enhe, vi æ lansmænd o snagge det saem sprog, ha det bae dejle o ka le o ka snag sammel.

Men va mæ den dame, dæ osse æ mæ æ tog o sæer i æ kupe sammel mæ vos. Hun æ rigsdanser: Ja, hun veeæ it regde, va hun ska gøe a sæ sjel, hun seeæ forlegent fra den jen te den aen, sæer urrelle flødde let å æ hænne o føer. Hun gæ fra æ kupe fo o hint sæ en sodavand i æ kiosk o tæne sæ en cerut. Hun æ slet it mæ å æ noer, vi fieæ snagge jo vos eget sprog, som hun kuns forstå det hal a. Edde at hun hai såt o betragtet vos et stæk ti drestet hun sæ omsiæ te å spøe:

Æ I synnejyder åltie i så got humøer. Må æ spør va tøs i så om vos danskere det boe moeæ nord?

Ja sie æ, vi tøs i æ koel, o i komme it æ naen ve. I smil sjelen, ven naue smil te jer. Spør vi jer om naue, fæ vi et kort svar ejsen slet inne.

Ja, det æ regde bekræfte de to unge pigge, som sæer ve æ sie a mæ, men vi bae jem, vi glæe vos te åkom jem.

Damen seeæ å vos mæ stoe øjen o ka it fin å å spøe om meeæ.

I Vejle må æ samel min ting o sage sammel o fløt te den næste kupe. Ja, hæ æ jen plas eno, sæt dæ bae neeæ. I Fredericia støj tre a æ tog, så æ det kuns en moe o en lille pig tebag. Vi ska vint å æ Kjøffenhaunetog, den lille æ ve å blyv urolle. Moderen foklae hin te de æ jem om to stuen. – Ok, soi den lille, vo æ da glæe mæ. De hai osse vet en tugge nord på.

Ja, soi æ moe te mæ, ven vi ha passeæ Kolding, æ det it så lånt te Synneborre. Æ veeæ it va det æ? fo ven vi æ kommen øver æ Konge-åen føl æ mæ meeæ trøk o sna jem.

Kjøffenhaunetoget rolle ind å station mæ naue fosengels, hæ æ det rigle plas i æ kupe, et par ung minneske spør, om de må tei plas hæ. Æ svæe dem: Sæt jer bae neeæ. Nei, udbrod de to, så ka vi snak synnejysk igjen, vo dejle, vi ha nemle væt i Kjøffenhaun o feri, o ska jem, ja vi glæe vos te o kom jem o pak ugge.

Den ung pig spør manne gong sin ven, ja væ femt menut: Va ka æ klok væ no? æ ka slet it vint te vi æ jem, o æ ska si jer det æ dejle o kom jem igjen. De to ung minnesker ska a i Vojens. Æ pig sie te sin ven: No æ det kuns tre menudde te, se no o få fat i æ trøj o æ sage, no ska vi sna a, no æ vi jem, vo æ æ glai.

Æ troe it, der æ naue i det lille Danmark, som ka væe så innele glai fo o væen jem, som en synnejye ka væe. Vi elsker o holle a vos lille støk laen, vos jemstaun som inne i det øvrige land forstår.

Inne ka tei vo jemve fra vos. Ven vi sæer i æ tog, i en bidel o rolle mo synne, da jubler det in i ål som jen a vos synnejyer, der æ kuns jet der tælle: Vi ska jem jem bae jem.

Forræderiets pris!

Sprogforeningens litteraturpris tildeltes ved Sprogforeningens generalforsamling den 21. 5. 1985 forfatteren Bent William Rasmussen for romanen »Uge 38«, der udkom på Borgens forlag i år. Sognepræst Thorbjørn Heick, Tønder, motiverede prisen sådan:

Sprogforeningen har den glæde i år at kunne give sin litteraturpris til Bent William Rasmussen. I vedtægterne hedder det, at »Sprogforeningens litteraturpris kan uddeles til en forfatter som anerkendelse af et litterært værk skrevet på dansk, som ved sit emne eller på anden måde har tilknytning til Nord- eller Sydslesvig.« Det hedder også, at »Sprogforeningens litteraturpris er indstiftet med det formål at fremme dansksproget litterær virksomhed i Nord- og Sydslesvig og for at tjene som opmuntring for forfattere.«

Når jeg siger, at vi har glædet os til at kunne give Bent William Rasmussen litteraturprisen, så skyldes det, at Bent William Rasmussen i sit omfattende forfatterskab (tolv romaner og novellesamlinger, en digtsamling, tre radiospil og en revykomedie) flere gange har strejft Sønderjylland og grænselandsproblematikken. En del af Bent William Rasmussens slægt stammer fra Sønderjylland. Han kender landet fra barndommens og ungdommens ferier, mens der endnu levede slægtninge her.

I »Danske digtere fra det 20. århundrede« skriver Hans Hertel: »Flere af Bent William Rasmussens romaner og noveller foregår i Sønderjylland, og arven fra grænselandet er ofte en besværlig bagage for personer, der bakser med fortidsgodset«. Dette skrev Hertel i 1983, og dette udsagn opfyldes for fuld udblæsning i den roman,

der er kommet her i 1985, og som måske er Bent William Rasmussens hidtil bedste.

»Uge 38« har Bent William Rasmussen kaldt romanen, en meget enkel titel, som peger frem mod bogens slutning, hvor hovedpersonen træffer forskellige aftaler med ham venligtsindede personer, aftaler, der udelukker hinanden. Men hovedpersonen gør noget helt fjerde. Han begår selvmord som en anden Judas. Bogens motto er hentet fra en svensk forfatter: »Gud, denna världen har du mislyckats med«.

Der er således en pessimistisk grundtone i bogen, men denne grundtone afbalanceres af fine naturskildringer og af enkelte prægtige mennesker som værtshusholderen Rosa. Hun er den ægte vare, selv om hun får en ny hofte. Og som hovedpersonens ældre kollega, historieprofessoren Friis.

Denne Friis, som er friser af afstamning, optræder ikke direkte i bogen, men kun i hovedpersonens fortælling. Og dette gælder en lang række af bogens personer. Hovedpersonen har erhvervet den lejlighed i København, hvor han i sin tid blev født og voksede op. Og her lever han en ungkarletilværelse efter et mislykket ægteskab. Men han er ikke alene. For i et af rummene har han fået malet en stor slægtstavle. Og i et andet rum, som andre som regel ikke får adgang til, har han, hvad han kalder »dødsværelset« med billeder af slægtens døde, som han tit taler med.

Det særlige ved denne slægt, den Henningsen'ske slægt, – hovedpersonen hedder Kent Henningsen, han skulle egentligt have heddet Bent (ligesom forfatteren), men præsten opfattede det som Kent – det særlige ved denne slægt er, at den består især af grænselandsmennesker og/eller forrædere. Slægtstavlen begynder med en hollænder, der kom som flygtning til Frederiksstad, og har senere fået et holstensk islæt, noget, som professor Friis gør en del ud af, og ikke for det gode.

Forræderiet er således et grundtema i bogen. Og hvis jeg skulle give bogen en overskrift, skulle det være »Forræderiets pris«. Det ville være en tvetydig titel, for pris betyder jo dels belønning, ros,

tak, som her ved prisuddelingen i dag. Men pris kan jo også betyde den pris, man kommer til at betale for sit forræderi.

Hovedpersonen i bogen betaler sit forræderi med selvmord, som nævnt. Og det har flere i hans slægt også gjort. Hovedpersonen er, foruden en fætter, som der heller ikke er noget udkomme med, den sidste i sin slægt. Og derfor samles hele slægten i ham. Enhver, der læser bogen må selv afgøre, om det er for at blive sig selv, for at være sig selv tro, at han begår forræderi, eller om der er en forbandelse over slægten. Det står åbent.

Det står også åbent, om forræderi kun er noget negativt. At det er noget negativt er klart. Derfor er det også svært for en forræder at være tro mod sig selv. Men hvad, hvis man er et splittet menneske? Kan man så undgå at blive forræder? Og kan forræderi ikke somme-tider være både nyttigt og nødvendigt?

Det moderne menneske er splittet. Grænselandsmennesket er splittet. Mennesket er splittet, eller de fleste mennesker er splittede (for der findes som sagt også usplittede mennesker i bogen). »Arven fra grænselandet er ofte en besværlig bagage for personer, der bakser med fortidsgodset«, skrev Hans Hertel.

Hovedpersonens fortid ser bl. a. sådan ud: Hans far, embedsmand under besættelsen, havde fulgt regeringens cirkulære om at pleje selskabelig omgang med besættelsesmagten. Det førte til, at han blev fradømt sit embede i efteråret 1945. »Faderen havde ikke haft politiske meninger, men bare troet på en bleg fornuft. Og på heldet. Han havde aldrig haft heldet med sig. Og i 1945 under den store menneskejagt havde han været et let offer.«

Farbroderen Carl Frederik havde i 1941 afviklet sit advokatkontor for at blive officer i den danske afdeling af Waffen SS. Han fik senere 3 års fængsel, og begik selvmord på sin 60-års fødselsdag, da konen havde svigtet ham. En tidligere slægtning var med ved Mysunde og Dybbøl i 1864, men blev spion, flygtede til Ærø, blev taget, dømt og udvandrede senere til Amerika, hvor han som gammel begik selvmord. Regitze, hovedpersonens kæreste slægtning, døde som 18-årig af tuberkulose i Rendsborg i 1848.

Denne fortid spiller ind i nutiden, hvor der er blevet begået et mord. »Uge 38« er en kriminalroman, og også vellykket som sådan. En arkitekt Dahl er blevet myrdet, og bl. a. hovedpersonen er under mistanke, fordi han kunne have motiv til at myrde Dahl, hævne sin far. Noget, som professor Friis kraftigt havde opfordret ham til.

Fortid-nutid dukker også op i gymnasieveninden Helen, der har været gift i England, indtil hendes mand for et par år siden blev dræbt af IRA fra Nordirland.

Der bliver anledning til en tur til det tidligere sønderjyske Ærø, som også er smukt beskrevet, og til Løgumkloster, hvor hovedpersonen holder et foredrag, som han selv synes er godt, men ikke længere tror på, om det danske sprogs overlevelseskraft. Han tager på udflugt til Ballum sluse med en blakket vognmand. Og han fortæller ved forskellige lejligheder Helen og værtshusholderen Rosa om sine ture i Sønderjylland og til Holland med kollegaen Friis.

Alt giver anledning til fine landskabsskildringer og barske kommentarer. Jeg kan godt forstå, at Bent William Rasmussen også har skrevet radiospil, for han kan fremstille personer gennem det, de siger, og han kan lade dem samtale, så det er levende mennesker, vi har med at gøre.

Selv siger han på det sidste (i et interview i Radio Syd), at det nu mere er landskabet i grænselandet, specielt vestkysten, der optager ham. Det kan tages som udtryk for, at han med sin roman »Uge 38« er kommet til en vis afklaring også med hensyn til arven fra grænselandet. Han er som sin hovedperson her lige fyldt 60 år, og nu med denne hovedperson og denne bog bag sig, og også som førtidspensionist efter mange års arbejde i centraladministrationen, hvorfra han i andre bøger har givet meget fine skildringer, er der nu på mange måder lagt op til et nyt livsafsnit.

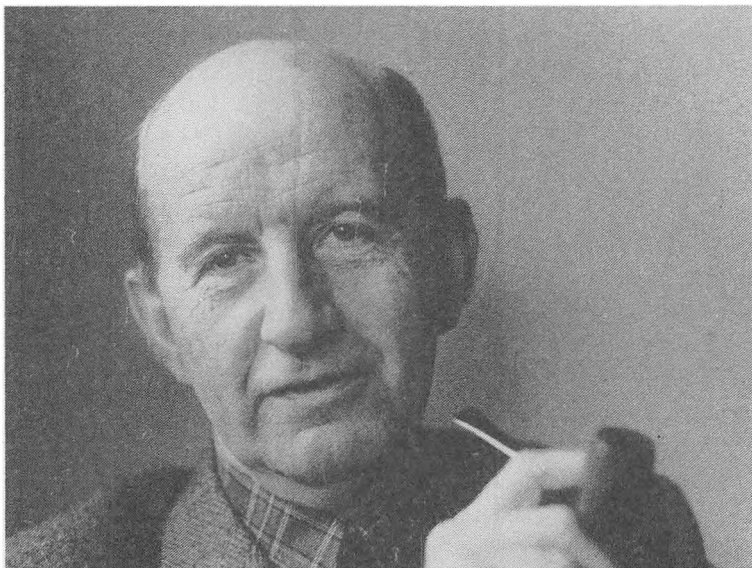
Vi i Sprogforeningen ønsker Bent William Rasmussen til lykke med et dygtigt forfatterskab indtil nu, specielt til lykke med den sidste bog, som vi glæder os over at give vor litteraturpris for. Og til lykke med de 60 år og med det nye livsafsnit, der nu ligger for.

Vi i Sprogforeningen har det til fælles med Bent William Rasmus-

sen, at vor grænselandsarv ofte er en besværlig bagage, når vi skal besinde os på fortid og nutid, og ikke mindst når vi skal formidle denne og virke i øvrigt på nutidens betingelser.

Selv om kulturgrænsen er rykket en del sydpå, og selv om vilkårene er forskellige som dansk i Sydslesvig og som dansk i Nordslesvig, hvor genforeningen med det øvrige Danmark må siges at være gennemført også åndeligt, så er vi stadig tilsammen ét Sønderjylland, ét grænse-land, én hjemstavn. Vi har det til fælles med Bent William Rasmus- sen, at vi ikke véd, hvad vi skal stille op med historien, udover at leve med den og leve i den, samtidig med, at vi lever i vor dagligdag og prøver at gøre denne så rig som mulig, også ved historiens hjælp. Med til rigdommen hører også geografien, landskabet, fra Frisland i vest, over marsk og midtland til fjordlandet i øst, omkranset af Kongeå og Ejder.

Det er et område for sig, med sin egen brogede historie, og med forgreninger fra og udløbere til den fælles historie. –

Bent William Rasmussen.

Omslaget på Bent William Rasmussens »Uge 38« fortjener næsten en pris for sig. Det er tegnet af Roald Als, og forestiller et gammelt, næsten udgået træ, mørnet i bunden, næsten uden rodforbindelse. Lige under, hvor stammen deler sig i to store grene, er der viklet et armbind rundt om stammen, ikke blå, rødt og hvidt, men sort, rødt og gyldent. Men den røde stribe har et kors i sig, så det er Dannebrog, man ser som det første. Lige så fræk, tvetydig, desillusioneret, pegende i mange retninger, både overdådig og enkel er romanen »Uge 38«, med vilje og kraft og skønhed midt i forfaldet. Vi håber, at træet stadig må skyde nye blade.

To gamle venner

Af forfatteren Bent William Rasmussen, Frederiksberg

Hvert år tre dage før pinse mødes Martin og jeg i Svendborg havn. Vi syner hinanden med stor munterhed, prøver hinandens armmuskler, ler og går ombord i færgen, der sejler os mellem øer og holme ned til Ærø. Martin kommer fra Odense, jeg fra København. Vi ser kun hinanden disse tre dage i maj. Den øvrige del af året er en tom flade mellem os. Vi sender ikke engang julekort til hinanden. Men først i maj snakker vi sammen i telefonen, for at den ene kan være sikker på, at den anden stadig er i live, og så berammer vi datoen for rejsen til Ærø. I 18 år har vi oplevet denne fælles rejse, kun afbrudt ét år på grund af en blindtarmsbetændelse, i 1971, og jeg kan ikke huske, om det var min eller Martins blindtarm, der var skyld i denne forstyrrelse af traditionen.

Vi er begge af årgang 1924. Martin blev født i Flensborg, gik på Duborgskolen og senere på gymnasiet i Åbenrå, hvor han blev student. Jeg kom fra Ringe (på Fyn) til Sønderborg, da jeg var 6 og blev i 1942 student fra Statsskolen. (Jeg regner mig selv som sønderjyde, men er altså født i Ringe. Kun Martin og min kone ved det).

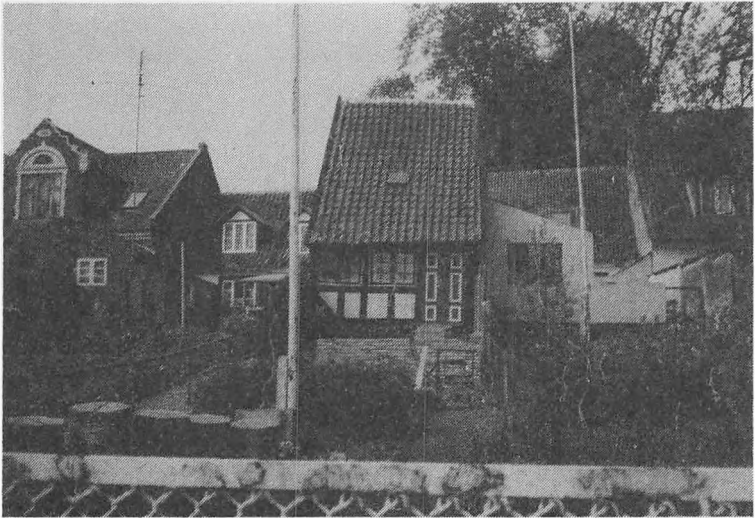
Også i år, 1985, er vi i Ærøskøbing. Vi ankommer med færgen den 22. maj og lægger til kaj ca. kl. 19. Vi hanker op i den lette bagage og går op gennem Vestergade til Hotel »Ærøhus«, der er vores stamhotel. Flere af tjenerne kan genkende os og taler til os som om, vi var ærøboere, der efter mange års fravær omsider vender tilbage til fødestedet. Martin og jeg bor på hver sit værelse. Sove sammen gør mænd af vor alder ikke. Såsnart vi har fået pakket ud, mødes vi i »Sigvard's

stue« til en velkomstsherry og spørger til hinandens helbred. Det er ikke andet end rutinespørgsmål og rutinesvar. Vi kan ikke fordrage at snakke om sygdom (selv om sygdom og død er blevet mode i medierne). Derefter går vi hen til cykelhandleren i Pilebækken og lejer to cykler med gode sadler. Vi kører en lille prøvetur ind over Stokkeby, der er en af landets mest hemmelighedsfulde landsbyer. Trods det, at der højst er 30 huse, er vi flere gange faret vild i denne by.

I år er der et skilt på et af husene: »Til salg«. Skulle vi ikke købe det? spørger jeg, hvad med at ende sine dage her, Martin? Mon ikke du godt kan undvære Svanestræde i Odense og jeg Nørre Søgade i København? Lad vore koner blive derhjemme og lad os to halvgamle fyre leve et fredfyldt munkeliv i den sidste fase. Martin griner og ryster på hovedet, mens han ringer på cykelklokken hele tiden (det er ret irriterende at høre på, men det gør han altid på vores første cykeltur. Forklaringen er nok, at han hjemme i Odense kun kører i bil. På en cykel bliver han som barn igen). Nej, Martin vil gerne tilbage til Svanestræde i Odense. Han har også kun været gift med sin kone (hans anden) i 3 år. Edith og jeg har været gift i 31 år.

Middagen denne vores første dag er lammekølle og pandekager med is og syltetøj. Vi drikker husets vin til køllen og solbærrom til desserten. Vi snakker om den verden, vi lever i (og skal dø i). Vi snakker om krigsmagerne i Libanon, Iran, Israel osv. og om hungerkatastrofen i Etiopien. Vi nyder lammekøllen imens, og jeg siger til Martin, at han og jeg ikke kan gøre for, at hundredetusinder lider nød. Det er forfærdeligt, at det er sådan, men han og jeg kan ikke gøre meget andet end at sende 500 kr. til Folkekirkens Nødhjælp, og så hilser vi på hinanden i solbærrom, prøver at snakke sønderjysk og roser servitricen for den dejlige mad. Jeg har lagt mærke til, at Martin er begyndt at puste ret meget, mens han spiser, og at han har små sveddråber på panden, men jeg tager mig ikke af det. Bortset fra vore små sønderjyske taleøvelser, taler vi ikke om Sønderjylland. Det gør vi aldrig den første aften, vi er gæster på Ærø.

I øvrigt kender Martin og jeg ikke hinanden fra Sønderjylland. Vi lærte først hinanden at kende, da vi begyndte at studere jura i Kø-

Ærøsk idyl.

benhavn i 1943. Vi gik sammen til manuduktion i forvaltningsret og folkeret, og vi tog 1. del sammen, men så løb jeg fra ham. Jeg var flittigere (måske også dygtigere) end Martin og blev cand.jur. 1 år før ham. Vi havde begge job i studietiden. Ingen rige forældre og ikke så meget som 25 øre i støtte fra det offentlige. Ved siden af studierne deltog vi i de første københavnerår i noget foreningsliv, Grænseforeningen, Studenterforeningen Hejmdal, To Løver m.m., men blev snart trætte af *det*, for vi syntes, at det var altid det samme, vi hørte, og de samme, vi var nødt til at lytte til, og da grænsestriden jo var definitivt afgjort i 1920 (efter min mening), gik vi over til at spille billard hver lørdag aften i stedet for. Det var på et lille rart værtshus, hvor vi kunne nøjes med at drikke to pilsnere, uden at værten blev sur på os.

Anden dagen på Ærø cykler vi rundt som kåde drenge, men må trække op ad bakkerne. Vi er jo begge over de 60, selv om vi i øvrigt er velholdte og pæne at se på (synes vi selv). På ryggen af øen kan vi i næsten ét blik se både Østersøen blinke i sølvglimt og øerne i det

sydfynske øhav løfte sig op fra havet i den flimrende varmedis. Kirketårnene står stille og lydløse, som salmevers menighederne har glemt melodierne til, og selv om hverken Martin eller jeg hører til de kirkesøgende, kan vi lide at gå ind i de gamle kirkerum. Herinde smuldrer tiden, alt bliver til en evighed, en evighed ingen af os kan fatte. I Bregninge kirke bliver vi ligesom de foregående år betaget af Claus Bergs trefløjede altertavle fra 1500-tallet, og længe stirrer vi på Maria, der ved foden af korset falder i armene på apostlen Johannes i sin store sorg. Vi forstår ikke, hvad vi ser, for, som jeg siger til Martin: Er det at sørge over død egentlig ikke et ukristeligt begreb? Martin brummer et eller andet, men hvad det er, kan jeg ikke høre, og det kan jo også være ligemeget. Vi cykler videre til Tranderup og Rise kirker og følger således den rute, vi plejer at følge. Alt skal være, som det plejer at være. Intet på vores Ærørejse må blive anderledes. Jeg siger lige som filosoffen: Jeg hader forandringer, selv til det bedre.

Ved 17-tiden har vi vores Campari-time i haven foran hotellet. Vi ryster isklumper rundt i glassene og hilser på hinanden. Nå, gamle ven, siger jeg, har det været for hårdt i dag? Jeg synes, du ser lidt opkøgt ud.

Martin svarer ikke, tænder en cigaret og tager nogle ordentlige salver. Det er som om, han har tabt sit gode humør. Da han åbenbart hellere vil ryge end snakke – og han ryger med en indædthed, som var det en kultisk handling – foreslår jeg, at vi hviler lidt inden middagen.

Jeg ligger og læser for Gud ved hvilken gang »Tak for turen« af Klaus Rifbjerg, og jeg ved, at Martin gør et forsøg på at komme igennem en tyk roman af en tysk forfatter.

Middagen er helstegt marineret oksesteg med hvidløgssmør til og en skøn krydderbuket af grønne porreblade, timian, laurbærblade, urter og hjemmelavet kartoffelmos, og vi spiser med en modenhed i appetitten, som kun alderen kan give en, vi undgår i aften at tale om de mange sultende i verden.

Kaffen drikker vi i »Borgmesterstuen«, fordi der er sejlerfest i restauranten, men det betyder ikke noget. Vi kan godt lide at flytte

rundt i de mange lokaler, og herfra, hvor vi sidder nu, har vi udsigt til hotellets have. Vi roser dens velholdthed over for værtinden, der i øvrigt er som en plejemor for os. »I ser ud til at ha' haft en god dag«, siger hun. Hun har ret. Vi har haft en fin dag. Vi er blevet røde i huden og ligner sikkert nogle spejderveteraner på en jubilæumsjamboré.

Så sker det. Det, der aldrig er sket før.

Det sker, fordi jeg sådan en passant kommer til at nævne en bog, jeg er begyndt at læse derhjemme om H. P. Hanssen Nørremølle. Bogen har undertitlen: Manden, der skabte Nordslesvig.

Martin bliver kridhvid i ansigtet, krøller sin serviet sammen til en lille kugle i hånden, hans øjne bliver små og onde, og hans stemme er helt fordrejet, da han bøjer sig frem imod mig: Erling vil *du* virkelig påstå, at H. P. Hanssen skabte Nordslesvig? Og HVIS han gjorde det, så skete det kun ved at overlade Sydslesvig til dets egen dvs. Tysklands skæbne. Den mand var med til at forråde de danske syd for grænsen, simpelt hen og –

Ta' det nu roligt, Marin, afbryder jeg, ikke så hårde ord. Et ord som forråde er helt forkert. Hanssen gjorde da et fint stykke arbejde, så vidt jeg ved, men jeg ved måske ikke så meget om den sag mere. Glem nu alt det for pokker. Det er da så længe siden.

Hold kæft, råber han, nu er det *mig*, der taler. Glem ikke, hvor *jeg* kommer fra. Jeg kommer fra Flensborg, den by, der blev svigtet af herr Hanssen og hans radikale venner i København i 1920. Hvis det ikke havde været for disse mænd, havde vi i dag haft et Danmark ned til Dannevirke.

Hvorfor ikke Holsten og Lauenborg med? Hvorfor så beskeden, kære Martin? Skal vi ikke ha' en Remy Martin for nu at tale om noget helt andet?

Jeg vil ikke tale om noget andet, Martins stemme er nu tynd og truende, i 1920 kunne vi så let som ingenting have fået hele Sønderjylland, hvis vi bare havde turdet. Men det ønskede denne Hanssen ikke.

Ja måske, siger jeg, men nu *er* det jo sket og –

Fra Ærøskøbing.

Det var usselt, han råber nu så højt, så en servitrice stirrer forskrækket hen på os og nærmer sig bordet for at se, om der skulle være noget, hun har gjort forkert, men jeg blinker beroligende til hende for at tilkendegive, at alt er i orden.

Han rejser sig op i fuld højde og ænser ikke, at han kommer til at vælte sin kaffekop, og han peger på mig med en finger, der bliver længere for hvert et ord, han får råbt ned mod mig: Du forstår ikke noget af det hele. Du tror, at det hele kun er historie, men historien slutter aldrig. Aldrig. Og du er ligesom de radikale dengang. Du er et bløddyr. Og for øvrigt er du jo heller ikke rigtig sønderjyde.

Jeg lægger mærke til, at han har fået en plet på sine lysegrå bukser. Den plet forvirrer mig. Jeg kan ikke koncentrere mig om hans talestrøm.

Martin Thomsen går ud af »Ærøhus«. En time senere begynder jeg at lede efter min gamle ven, men han er ikke at se nogen steder. Han er hverken på sit værelse eller i de små gader. Jeg går i seng ved midnat, ligger vågen længe, men hører ham ikke komme tilbage til værelset, der ligger ved siden af mit.

Da jeg næste morgen kommer ned i restauranten til morgenkaffe, får jeg at vide, at han er rejst med første færgе. Uden at have lagt en besked til mig om sin afrejse.

Farvel, Martin Thomsen. Jeg prøvede at spole tilbage i alle hændelsesforløb mellem os, men kan ikke finde nogen årsag til hans pludselige vrede. Havde manden i virkeligheden gået og hadet mig i alle de år, vi havde kendt hinanden?

Jeg blev på Ærø en dag til. Hver gang færgen løb ind i havnen, stod jeg der for at se, om han var med. Det var han ikke. Til sidst fik jeg medlidenhed med mig selv, græd indvendig over min nye ensomhed og drak en flaske rødvin for meget til middagen, og da jeg på min aftenur i Ærøskøbing mødte en mand, der så rar og venlig ud, spurgte jeg ham: Er der noget nattelig i byen?

Manden lo: Nej, hun rejste i fjor.

Inden jeg gik i seng, ringede jeg til Martin i Odense. Hans kone, der havde en mærkelig babyagtig stemme, sagde, at han ikke ønskede at tale med mig, og jeg knaldede røret på.

Jeg kunne ikke sove, stod op og satte mig til at drikke en porter. Den fik ledsagelse af to dobbelte Jubilæummer. Verden blev igen varm og rummelig. Jeg skrev et rart brev til min ven Martin. Men næste morgen, da solen lurede på mig som et ondt øje, rev jeg brevet i stykker, pakkede, drak morgenkaffe med et begravelsesansigt og kravlede sammen med mine tømmermænd om bord i færgen.

For fremtiden måtte jeg undgå fortiden. Dreje i en stor bue uden om tidligere venner. Der skjulte sig for mange aggressioner i gamle venskaber, forstod jeg nu.

Til manden, der kom for at klippe min billet, sagde jeg: Jeg er faktisk en mand uden fremtid.

Han kiggede forbavset på mig. Skal jeg da ikke til Svendborg? spurgte han, men gik hurtigt videre, sikkert for at undgå at komme ind i en alt for besværlig samtale.

Tak for turen Martin.

Har du lagt Mærke til -?

Af A. Lorenz Büchert senior

Har du lagt Mærke til en Vogn paa asfalteret Landevej,
til Hjulenes ved Kørslen efterladte Spor? –
Var det kun parallelle, lige Linjer? – Nej!
I bløde Bølger de til højre sig og venstre snor. –

Med Livets tunge Læs jeg troligt frem maa age –
end er jeg Kusk, mod Maalet strider jeg mig frem –
filosoferende jeg tit dog ser tilbage
paa Sporene, som bølgende mig følger hjem.

Jeg ser dem som en aldrig afbrudt Kæde,
alt skiftende med Tiden mellem Dag og Aar.
Paa Sorg og Tungsind følger Munterhed og Glæde,
paa Slid og Slæb og Trældom atter gode Kaar.

Hvor er I henne? – alle mine muntre Sønner
i Øst og Vest, i Sønden og i Nord!
Hvert Brev fra jer mig tusindfold belønner!
– jeg sidder her og længes ved det gamle kendte Bord. –

Saa ta'r vi Afsked med dig – Nittenhundred'fir' og fyrre –
og holder Regnskab med dig, nu henrundne Aar!
Tro, Haab og Kærlighed du kunde ej forstyrre –
du skænked' Glæder, slog maaske og dybe Saar?

Jeg ser tilbage: lille Tove ligger i sin Vugge –
paa Kirkegaarden hist nu Anni i sin Grav –
et Bryllup fjernt – her Øjet sig vil dugge:
tre Sønner veed vi ikke noget af!

Lad os fortrøstningsfuldt det nye Aar begynde,
som mørkt og truende foran os staar!
Ej Skæbnen vi behøver frem at skynde –
Tro, Haab og Kærlighed aldrig forgaar!

*Ovenstående er skrevet på grundlag af, at
A. Lorenz Büchert havde seks sønner ved fronten samtidig
- tilmed i krig for en sag, der ikke var deres!*

Min sønderjyske hjemstavn

Af Alma Eggert

I 1920 kom den 9-årige Alma Eggert sammen med sine søskende og forældre fra Antvorskov ved Slagelse til Vedsted præstegård, hvor N. P. Nielsen de næste 15 år var sognets højt skattede præst. I 1929 var Alma Eggert elev på Gymnastikhøjskolen ved Ollerup, hvor hun skrev nedenstående stil, der vidner om den unge piges kærlighed til den sønderjyske hjemstavn. Alma Eggert har i mange år boet i Rødning, hvor hun er gift med tidligere dyrlæge Bent K. Gram.

Sønderjylland er nok den landsdel i vort land, der har de fleste historiske minder. Her har kampen mellem dansk og tysk stået i mange hundrede år og vil sikkert vedblive så længe, der er en vågen national følelse i både den tyske og den danske grænsebefolkning.

Når jeg skal til at beskrive min hjemegn, vil jeg begynde med oldtidsminderne. Lidt nordvest for Haderslev, lige på højderyggen af øst og vest, ligger Vedsted sogn. Jeg må her tale om hele sognet, da en enkelt af de syv landsbyer eller kommuner ikke giver nogen helhed. Meget tyder på, og mange historieforskere mener, at her engang i oldtiden har været et stort samlingssted eller en tingplads. Nogle mener endda, at det engang har været Sønderjyllands hovedstad.

Lige vest for præstegården, hvor vestkystlandet rigtig begynder med mager jord og flade sandmarker, ligger 2 store langdysser, vist nogle af de største, der overhovedet findes, ca. 200 meter lange. Stenene står i 2 lange rækker, der ender i en spids som en båd. Imellem stenene er der mægtige jordvolde helt overgroet af lyng, gyvel, blåbær og andet, der kan trives på sandjord. Nu er stedet fredet, men

det har det ikke været i tysk tid. Og her kan man også se et bevis på, hvor rå og hensynsløst tyskerne tit har båret sig ad.

Disse dejlige store sten, som for os står som minder fra oldtiden, og som vi vil værne om, dem har tyskerne hensynsløst sprængt den gang, de regerede her, og mange sten ligger nu som brosten på gaderne i Haderslev. Derfor mangler der mange sten i rækkerne. Nogle står endnu halvt sprængte, de har været for hårde, så har man opgivet det!

Et hundrede meter fra disse stendysser, ligger en kæmpegravhøj, som er åben, og som man kan komme ind i. Rundt med kanten af hulen står en række store sten i en rundkreds, som bærer den eneste overligger, der dækker hele hulen, en mægtig sten, der er helt flad på undersiden. Der er mørkt og fugtigt derinde, så man må have lys med og bukke sig, hvis man vil overse det hele.

Ind imellem stenene hænger en mængde flagermus om vinteren. Går man op på højen, har man den herligste udsigt tværs over Sønderjylland. Mod nordvest kan man i klart vejr tydeligt skimte tårnet på Ribe domkirke, og mod sydøst ser man det store, tyske mindesmærke, Knivsbjerg, hvor der før stod en kæmpestatue af Bismarck. Den er nu flyttet til Berlin. På Knivsbjerg holder tyskerne hvert år i juli deres store nationale møde. Det er deres festdag her, ligesom vi har det danske årsmøde i Flensborg. Mod øst ser man tydeligt det blå Lillebælt, og videre mod nord kan man undertiden se støtten på Skamlingsbanke.

Foruden denne gravhøj ligger der en mængde andre spredt ud over markerne, men de er ikke åbne. De er nu fredet og helt overgroet af lyng. Alene på præstegårdsjorden, der udgør 40 ha. findes 72 gravhøje. På museet i Haderslev findes en mængde redskaber fra stenalderen, som er fundet i disse høje.

Midt igennem sognet fra nord mod syd går den gamle oksevej, som man mener er helt fra Valdemar Sejrs tid, omkr. år 1200. Ad denne vej drev bønderne deres kvæg i store flokke helt ned til Hamborg. Vejen ligger endnu hen, som den altid har gjort, den er bred og sandet, nogle steder med høje skrænter med lyng og bregner.

Rykker man helt frem til vor tid, ser man overalt minder fra verdenskrigen 1914-18. I Sønderjylland var alt rede til, at kampen kunne rykke herop. To store fangelejre arbejdede hver dag med at bygge »unterstande«, som tyskerne kalder dem. Det er solide cement- og betonbygninger, der ligefrem er bygget ned i jorden. Væggene er over en meter tykke. De tre sider ligger ind i jorden, kun den fjerde mod vest, kan ses, og her findes skydehullerne. Alle ligger skjult ind i bakkeskråningen. Også taget er overdækket og ligger i samme højde som jordoverfladen, så selv flyvemaskiner næsten ikke kan finde dem. Nogle steder har man fra disse »unterstande« gravet lange, underjordiske gange ind i bakkerne til brug for soldaterne, hvis de blev overrumplet og måtte flygte. På den måde kunne soldaterne komme op flere hundrede meter borte fra »unterstanden«.

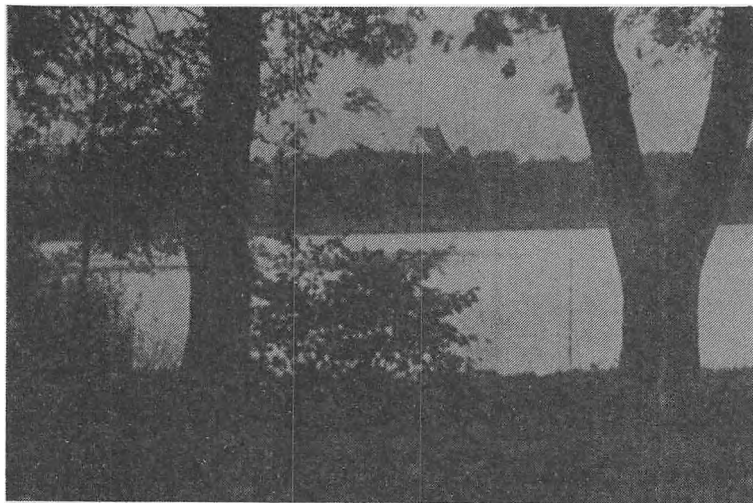
Hvert eneste hjem har haft sønner eller fædre med i krigen. De fleste er kommet tilbage. Nogle raske, andre som invalider, men alle med et mørkt minde om al den rædsel og gru, de har mødt. Omtrent 100 her fra sognet kom aldrig tilbage. De fleste har hjemmene fået bud om, at de er faldet, men flere er blot ganske stille forsvundet og meldt savnet, man ved intet om dem. Er det underligt, at mange sønderjyske kvinder blev tungsindige i de tider?

På kirkegården har vi rejst et kønt mindesmærke over disse faldne. På en mægtig gravhøj, der skulle ligne de gamle rundt om på markerne, står en stor sten, hvor Niels Skovgaard har hugget en engel, der flyver med sejrens palmegren. Under engelen står et vers, som Valdemar Rørdam har skrevet til mindesmærket:

Jert støv er spredt i fremmed land,
som aske fra en verdens brand,
mig sten gav sorgen mæle,
Gud samle jeres sjæle.

Vedsted kirke er en korskirke og i gotisk stil. Mange synes, den er helt uhyggelig, fordi den altid er så mørk. Der er nemlig glasmalerier med bibelske billeder på alle vinduerne, og det gør den også me-

Vedsted præstegårdshave med udsigt over søen til kirken.

get mørk. Altertavlen er en gammel katolsk, og derfor er der også et mægtigt billede af jomfru Maria i midten. Jeg husker engang, at Morten Pontoppidan besøgte os, at han sagde til far, at han kunne ikke forstå, at far kunne holde ud at se billedet af jomfru Maria dominere hele altertavlen. Det synes jeg nu aldrig, vi tænker på.

I et hjørne står den gamle klingpung endnu. Den brugte man i tysk tid, ja endogså i begyndelsen af den danske. Hver søndag gik klokkeren rundt med den under gudstjenesten for at samle penge ind til de fattige. Lagde man ikke straks noget i den, gav han et par klemt med klokken lige for næsen af én for at gøre opmærksom på, at nu var han der! Nu er den afskaffet, og vi har 2 bøsser lige ved udgangen som alle andre steder.

Kirkegården går lige ned til en sø, ca. 8 ha. stor. På de tre sider er der skov, og fra kirken ser man lige over i præstegården, som ligger smukkeste af alt - end ikke Hvidkilde her ved Ollerup kan stå mål med den! Rundt omkring i haven og ved søen har vi 8 børn tumlet og leget både sommer og vinter. Om sommeren sejler vi og bader og

fisker og fanger krebs, og om vinteren, når der er is, løber vi på skøjter. Nogle har kaldt stedet »Oasen i ørkenen«. Går man nemlig ud af haven mod vest, har man et typisk vest-landskab, bart, fladt, med moser og sandjord. Her ses ingen større gårde som i den østlige del af sognet, men en række små husmandshjem, hvor familien selv klarer arbejdet, og som tiderne er nu i Sønderjylland, er det disse små hjem, der klarer sig bedst økonomisk, da de ikke har den store gæld at forrente, som gårdene har.

Siden 1920 er der dannet mange nye, små landbrug. Ved genforeningen overtog den danske stat en del store gårde af den tyske stat. Domænegårde kaldte man dem. Af disse er de fleste nu udstykket til statshusmandsbrug, mens en hovedparcel har beholdt bygningerne på domænegården. De fleste udstykkede brug er hver på omkring 10 ha. jord. Det er morsomt at se disse nye brug med de pæne bygninger, og hvor alt er i pæneste orden. Ingen vil stå tilbage for naboen, der jo lever på absolut samme vilkår.

Når man først rigtig har levet sig ind på en egn, hvor kan man vel så nok føle sig knyttet til den og til de steder, hvor man har levet sine lykkeligste år - hvor man kender hver sten, hvert træ og hver busk. Hvor må det ikke være svært for mange af dem, der i disse dage må gå fra hus og hjem på grund af krisen og måske lade helt fremmede overtage en gammel slægtsgård.

En juleaften hos Christianitterne

Af Ellen Birkkjær Ullman, Smøl

Jeg var inviteret af min søn til at holde jul hos ham på Christianshavn. Lillejuleaften havde vi et pænt lille træ stående parat til højtiden. Vi havde begge haft lidt travlt med ekstra gaveindkøb og med at digte gådefulde rimede linier (til hver pakke), som dels skulle vejlede, dels vildlede modtageren, når det gjaldt at gætte, hvad pakken indeholdt – f. eks. hvis gaven var en kyse: Her har du vist en??? Det får mig til at gyse!

Vi gik omsider sent til ro, men med forventningens glæde. Juleaftensformiddag bliver min søn pr. telefon opfordret til at komme på Christiania om aftenen – juleaften – for at »sprede glæde og feststemning med sin violin« – »jamen, jeg har min mor på besøg.« hørte jeg ham sige. Så snart røret var lagt på, spurgte han mig: »Du har vel ikke lyst til at tage derover med din violin?« – »jo, hvis jeg kan klare det, så man har glæde af det, vil jeg gerne.«

Juleaften kl. 18.00 stillede vi så med store violiner til en hastig prøve på julesalmerne højt oppe på et stort loft lige under tagstenene – med en kæmpemæssig cylindrisk ovn fabrikeret på Christiania. Der blev fyret bravt med store træblokke, men unægtelig følte jeg mig »sveden« på den side, der vendte imod ovnen – og ret afsvalet på den anden side. Så vidt jeg husker, bestod vort lille orkester af tværføjte, guitar og vore to violiner. Vi var alle vant til sammenspil, og julesalmerne »sad jo i fingrene.«

Efter prøven fik vi fortalt, at Københavns kommune skulle spare og derfor ikke (som traditionen krævede) kunne holde åbent hus juleaften på rådhuset for »de juleløse«. Og hvad gjorde så Christianitterne? De holdt tombola i flere dage, brændte som sædvanligt ragelse og affald af – der var jo ikke kommunal revision hos dem – så visse ting, der ikke kan brænde, skæmmer området. Men jeg tror, vi var så heldige, at sneen pyntede jorden netop juleaften, store fakler blev fabrikeret og tændt, så de festligt viste vej til »den blå sal« – var det vist. Der skulle festes for de juleløse, serveres flæskesteg, rødkål, kartofler og ris a la mande gratis for enhver – som rådhuset ikke kunne tage imod.

Da vi kom fra loftet og trådte ind i festsalen i en anden bygning, var gæsterne endnu ikke kommet. Men jeg ser stadig for mig en lille gruppe Christianitter stående ved et meget beskedent juletræ – en seks-syv personer med hver sin stump julelys, syngende »glade jul« – studerende teksten fra et par løse blade. Derefter blev døren slået op, og folk strømmede ind. Vi spillemænd blev stillet op på en forhøjning – iført fantastiske knaldrøde juledragter, der næsten slæbte efter os. Jeg var ikke så lidt nervøs, for nok var jeg vant til at spille efter gehør alene hjemme, men nu skulle jeg harmonere med mindst tre andre, og højttalerne blev strakt ivrigt op imod os.

Efter tre-fire salmer havde alle fundet en plads ved de lange borde – jeg tror, at vi spillemænd snoede os ud af nissedragterne, før vi satte os hist og her, hvor der var en ledig plads. Ved min side sad en ung nydelig pige, der var påfaldende smart klædt – lange støvler næsten til knæene, fløjlsjakke – permanentet frisur, lakerede negle – godt med sminke o. s. v. Vi kom i snak – hun studerede arkæologi ved universitetet, fortalte hun. – »Det lyder, som du er godt tilfreds, men er det ikke trist, at du ikke kan være sammen med din familie juleaften?« – »Det kan jeg ikke! Mine forældre bor i Gentofte, men vi kan ikke tale sammen.«

Efter spisningen blev der spillet flere salmer. Der var så mange mennesker, at der ikke var tale om at gå i kæde rundt om træet. Alle gik langsomt rundt under sangen – hver for sig – og fyldte hele gul-

vet. Senere spillede vi til sanglege og almindelig dans. Festen fortsatte til klokken halvtre.

Første juledag sov vi længe. Da ringede telefonen: I går havde været så dejlig – om ikke vi ville fortsætte at spille i aften?

Det blev igen en stor oplevelse. Usædvanlige ting skete: To børn kom ridende ind på ponyer – helt op ad forhøjningen (mens spillermændene drak kaffe i salen) – og da begge døre stod åbne – i hver sin ende af salen – var der så koldt om fødderne, at jeg måtte jamre lidt, da fandt min søn en god tyk papæske, jeg kunne stikke fødderne i – og så var hyggen fuldkommen. Der blev holdt en lang tale om Christianiternes vanskeligheder og sammenhold. »De kan da ikke slå os ihjel«, lød omkvædet på en af deres sange. Jeg tror, vi fortsatte til kl. 23.00 – og gik så oplivede hjem efter en fin stilfærdig fest.

I flere dage nød vi det særlige Christiania-brød, der smagte bedre end brød fra bageren fra hjørnet. Vi led ingen nød ved, at vor private julefest blev udsat et par dage.

Dansk i Sydslesvig et søndagsprog - og ikke et hverdagsprog - endnu!

Interview med SSF's formand, overlærer Ernst Vollertsen, Lyrskov, ved redaktør Arne G. Larsen.

Overlærer Ernst Vollertsen, Lyrskov, er formand for Sydslesvigs Forening – forkortet til SSF – og han er en af grænselandets mest markante personligheder med en central placering i en række råd og styrelser. I de senere år har Vollertsen især koncentreret sig om medieudviklingen i grænselandet. Som den eneste i grænselandet er han både med i Sønderjyllands amtsprogramråd under Danmarks Radio samt medlem af Norddeutscher Rundfunks råd, hvor han repræsenterer SSF.

Medieudviklingen kolossal

I et interview på SSF's sekretariat på Flensborghus svarer Vollertsen på et spørgsmål om, hvorledes han vurderer medieudviklingen i grænselandet:

– Udviklingen på medicområdet i de seneste år har været kolossal. Det er faktisk svært at følge med det nyeste hele tiden, og det kan i særdeleshed være svært for os danske. Ja, endda for tyskerne, som der jo dog er nogle flere af, kan det være svært. For det er USA, der giver tonen an her. I Europa er det især England og Frankrig, som synger med på de nyeste melodier.

Grænselandet er hele Sønderjylland!

- Hvordan afgrænser du, hvad man populært kalder medierne?
  - Jeg vil gerne inddele medierne på følgende måde: 1) Dagspressen, printmedierne – her særlig mindretalsaviserne. 2) Radio og fjernsyn i Danmark – de elektroniske medier. 3) Radio og fjernsyn i Tyskland.

Indledningsvis må jeg slå fast, at når jeg taler om grænselandet, så er det Sønderjylland – og det er for mig både Nord- og Sydslesvig.

- Netop det synspunkt er interviewet baseret på!
  - De mest læste aviser i Nordslesvig er Jydske Tidende og Vestkysten. Jydske Tidende har sin hovedredaktion i Kolding, men ca. 80 procent af dets journalister og ca. 95 procent af læserne bor syd for Kongeåen. Oplagstallet er ca. 40.000 på hverdage og ca. 55.000 om søndagen. Vestkysten har hovedredaktion i Esbjerg med et samlet oplagstal på ca. 56.000 – tallene for Nordslesvig har jeg ikke, men jeg vil gætte på omkring 10.000. Vi må i denne forbindelse konstatere, at i dag findes der ikke ét dansk dagblad, som bliver trykt i Nordslesvig! Ligeledes vil jeg slå fast, at Vestkysten ikke beskæftiger sig med grænselandsstof specielt – Jydske Tidende gør det i de senere år noget mere end tidligere.

Tyske blade i Sydslesvig

- Hvordan er dagbladsforholdene i Sydslesvig?
  - I Sydslesvig har Flensburger Zeitungsverlag i Nikolajgade i Flensborg et meget stærkt pressemonopol. De udgiver: Flensburger Tageblatt – Schleswiger Nachrichten – Husumer Nachrichten – Nordfrieslands Tageblatt – Sylter Rundschau og Insel-Boten. Alt i alt ca. 95.000 eksemplarer. Oplagstallet er nedadgående for de kulørte blade, og Bild er en stor konkurrent. Dagbladene har alle en fælles hoveddel, som trykkes i Flensborg og en regional del, som bl. a. også trykkes i Slesvig og i Husum. Desuden udkommer omkring Kappel Schleibote i 4.000 eks. Den er en aflægger af Schleswig-Holsteinische Landeszeitung, som udkommer i et oplag på 32.000 i Rendsborg.

I det sydøstligste Sydslesvig læses Kieler Nachrichten, som har et oplag på 170.000 eks. Overregionale blade læses meget sjældent, når man ser bort fra Bildzeitung, som for mange mennesker mere og mere bliver det eneste blad, man overhovedet læser, og det endda kun gennem løskøbssalg. Mange mennesker – jeg gætter på en trediedel – læser slet ingen avis.

Flensburger Tageblatt og dens aflæggere med undtagelse af Husumer Nachrichten beskæftiger sig faktisk ikke med mindretalsspørgsmål hverken nord eller syd for grænsen. Tidligere var al omtale af danske arrangementer (årsmøder, landsmøder o. l.) som blæst fra bladets spalter. I de senere år bliver også vore ting kort omtalt, men en egentlig grænsepolitisk og mindretalsmæssig stillingtagen i lederartikler o. l. forekommer ikke.

Der Nordschleswiger

– I Nordslesvig er der da også en tysksproget avis!

– Ja, her udkommer Der Nordschleswiger som det tyske mindretalsorgan i ca. 4.000 eks. Den arbejder snævert sammen med Flensburger Tageblatt, som leverer hoveddelen, og så trykkes lokaldelen i Åbenrå. Det er mit indtryk, at Der Nordschleswiger har en betydelig større selvstændighed i forhold til monoopolet end de andre aflæggere.

– Hvordan med økonomien?

– I 1980 modtog Der Nordschleswiger 5,83 mill. kr. fra Tyskland og havde egne indtægter på 2,66 mill. kr. Altså ca. to trediedele tilskud og en trediedel selvfinansiering.

Det tyske mindretal opfatter Der Nordschleswiger som den vigtigste informationskilde til medlemmerne og som folkedelens talerør. Efter chefredaktør Sigfred Matloks udsagn betragter bladet sig dog ikke som et partiorgan eller et »Pravda« for hjemmetyskerne, altså ikke som en ren mindretalsavis, men også som et tysk dagblad i Skandinavien. Det må konstateres, at bladet er en god avis med klare standpunkter og særdeles velorienteret på det kommunale område. Det er mit indtryk, at der frigøres redaktionelle kræfter derved, at man ikke behøver at tage sig af den overregionale og internationale

politik, men kan hellige sig amtet og kommunerne i Nordslesvig som landsdel.

Hvad friserne angår ...

– Læses Der Nordschleswiger også i Sydslesvig – f. eks. af friserne?
– Et nøjagtigt tal på læsere i Sydslesvig foreligger ikke – jeg tipper på mellem 300 og 500. Hvad friserne angår, tilgodeses de slet ikke. Ved siden af tyske og danske lever også frisere i grænselandet. Denne folkedel bliver for tiden slet ikke tilgodeset i de tyske medier. I bladene findes næsten aldrig artikler på frisisk, og i radio og fjernsyn er der aldrig frisiske sprogindslag. Friserne har udsendt en resolution til NDR i Kiel om dette spørgsmål, men modtaget et negativt svar, og heller ikke min indsigelse har hjulpet. Fra Friesische Wörterbuchstelle opmuntres de forskellige frisiske foreninger til at tage et initiativ over for redaktionerne, men det kniber. Som NDR-radorådsmedlem vil jeg gerne bistå friserne i deres bestræbelser på at finde indpas i dette medium, men der må også ske initiativer fra friserne selv.

Flensborg Avis

– Så er der Flensborg Avis.

– Flensborg Avis blev grundlagt allerede i 1869. Den udkommer i dag med et oplag på ca. 7.000 eks. Deraf går 3.000 til Danmark. Sydslesvigsk Forening har ca. 20.000 medlemmer, og dermed får Flensborg Avis altså kun en dækningsgrad på ca. 20.

Målsætningen for Flensborg Avis er med omvendt fortegn den samme som for Der Nordschleswiger. I 1984 modtog Flensborg Avis 3,9 mill. D-mark i tilskud fra København og havde egne indtægter på 3,2 mill. D-mark. Altså ca. halvt om halvt.

Flensborg Avis' tidligere chefredaktør, landdagsmand Karl Otto Meyer, betegner det som en skandale, at dækningsprocenten kun er 20 i folkedelen. Flensborg Avis vil heller ikke være en »Pravda«, og Karl Otto Meyer siger selv, at Flensborg Avis er uberegnelig med sine lederartikler. Dette kan både nord og syd for grænsen føre til mis-

forståelser og forvirring, idet bladets standpunkt bliver anset for at være folkedelens.

De mange danske organisationer har altid mulighed for at kommentere dette og hint i bladet, og det er da også mit indtryk, at det ikke kun er Flensborg Avis' standpunkt, der i den senere tid kommer til udtryk! Jeg har fuld forståelse for, at bladet vil være frit og uafhængigt og ikke noget partiorgan, men må dog ofte spørge mig selv, om den ømtålelige pressefrihed nu også er sådan en hellig ko. Dette og hint spørgsmål havde nok haft bedre af at blive uddebatteret internt, inden pressen tog fat.

– Er der ikke også et tyskskrevet tillæg?

– Siden midten af 1960'erne har Flensborg Avis også et tyskskrevet tillæg »Südschleswische Heimatzeitung«. Det er stadig nødvendigt med dette tysksprogede tillæg, da en ikke ringe del af den danske folkegruppe ikke kan læse dansk.

Til bladverdenens helhedsbillede hører også Traugott Møllers »Slesvigland«, der udkommer 10 gange om året med 200.000 eks. og uddeles gratis til alle husstande i Sydslesvig. Jeg skal ikke tage stilling til dette blad, men kun tilføje, at det er godt, at vi også har fået en anden historieopfattelse formidlet end den tyske og den slesvig-holstenske.

Endelig vil jeg gerne oplyse, at fra 1. januar 1986 bliver SSF's medlemsblad »Kontakt« nedlagt, men bringes derefter hver torsdag som en hel foreningsside i Flensborg Avis. På denne måde regner vi med at kunne komme ud til vore 16.000 husstande med aktuelt foreningsstof, og det vil også betyde en styrkelse af Flensborg Avis – i særdeleshed må det kunne give større annonceindtægter hver torsdag, når avisen udsendes til alle husstande med SSF-medlemmer, for det er jo det, der sker med denne nyordning, som vi i SSF venter os meget af.

Radio og fjernsyn i grænselandet

– Det var en fyldig dagbladsoversigt, men der er jo også radio og fjernsyn i grænselandet!

– Jeg er i besiddelse af en del statistik på området, som jeg gerne vil videregive! Over Danmarks Radios 3 kanaler blev der i 1983 udsendt 19.274 timers radio. Det var i gennemsnit 53 timer radio pr. dag. NDR udsendte i 1983 på sine 3 radiokanaler 18.245 timers radio, hvilket svarer til 50 timer gennemsnitligt pr. dag.

For fjernsynets vedkommende sendte den eneste danske fjernsynskanal i 1983 i alt 2.700 timer, hvilket er ca. 7½ time pr. dag. Heraf var 1.370 timer ny dansk egenproduktion, altså ca. halvdelen, 205 timer var produceret af provinsafdelingen, og 900 timer var udenlandske programmer, mens 400 timer var genudsendelser. Af de udsendte 2.700 timer var de 60 procent dansksprogede.

Tager vi de tyske fjernsynsprogrammer, så sendte i 1983: Program I, ARD, 3.358 timer = 9 timer og 12 minutter daglig. Program II, ZDF, 3.000 timer = 8 timer daglig. Program III 2.255 timer = 7 timer daglig. Det samlede antal sendetimer var 8.913 timer. NDR's egenproduktion var på 63,9 procent mod 50,1 procent i Danmark. Fremmede film og udenlandske programmer fordeltes med 13,6 procent hos NDR og 33,3 procent i Danmark. Genudsendelser havde NDR 19 procent og Danmarks Radio 14,8 procent af. Alle NDR's udsendelser var tysksprogede.

– Hvilke konklusioner drager du af disse tal?

– På fjernsynssiden var der altså i 1983 på den ene danske fjernsynskanal 7½ times daglige udsendelser mod 24,2 timer på de 3 tyske kanaler. Ser vi på befolkningsunderlaget for de elektroniske medier, så har Danmark ca. 5,5 mill. indbyggere, mens NDR i sit område har 2,6 mill. i Slesvig-Holsten, 7,2 mill. i Nedersachsen og 1,7 mill. i Hamborg, altså ca. 11,5 millioner mennesker.

Regionalt drejer det sig for Radio Syd om ca. 600.000 mennesker fordelt med 250.000 i Sønderjyllands amt, 212.000 i Ribe amt, 60.000 danske i Sydslesvig og ca. 50.000 i den sydlige del af Vejle amt, hvor der i Slesvig-Holsten må regnes med ca. 2,6 millioner til NDR.

Sammenfattende vil jeg sige, at der hersker en nogenlunde ligevægt på radiosiden, men der er en klar overvægt på fjernsynssiden til fordel for de tyske programmer.

De to regionalradioer

– Hvordan ser du på de to områders regionalradioer?

– I 1950 oprettedes NDR's studie i Flensborg som et led i grænsekampen, mens man på dansk side først i 1960 startede Radio Syd i Åbenrå. Flensborg-studiet havde et klart nationalt sigte i 1950, men vi må i dag erkende, at NDR's Flensborg-studie og siden Radio Syd har bidraget til at fredeliggøre forholdene i grænselandet. Begge regionalradioer har en dyb forståelse for forholdene i grænselandet, og det er det, der gør dem så afholdt.

En af de største landvindinger, der er gjort på radiosiden i Danmark, er indførelsen af de 9 regionalradioer. De har i høj grad bidraget til at gøre billedet af Danmarks forskellige egne i landsradioen mere broget. De har bidraget til, at også københavnere har lært hele landet at kende, og også omvendt.

– Danmarks Radio og Sydslesvig!

– Igennem mange år har vi hørt de forskellige radiatorådsformænds ord om, at DR havde en programforpligtelse over for Sydslesvig. Der er i de senere år kommet en del indslag fra Sydslesvig, og vi må sige, at forpligtelsen i dag også bliver opfyldt. Jeg er godt klar over, at noget af grænselandsstoffet ikke kan have hele landets interesse, og vi skal ikke tro, at noget henedefra kommer med bare fordi, det er henedefra! Det nytter heller ikke at stikke et par flag i stoffet og sige: national forpligtelse – eller noget lignende. Nej, stoffet skal have almen interesse og skal kunne leve i sig selv, men også dette har vi en masse af.

– Hvordan er NDR opbygget?

– I 1981 vedtoges en ny aftale mellem de tre tyske delstater, Hamborg, Nedersachsen og Slesvig-Holsten. I denne aftale blev fastlagt en regionalisering, som betød selvstændige landsradioer i de tre stater.

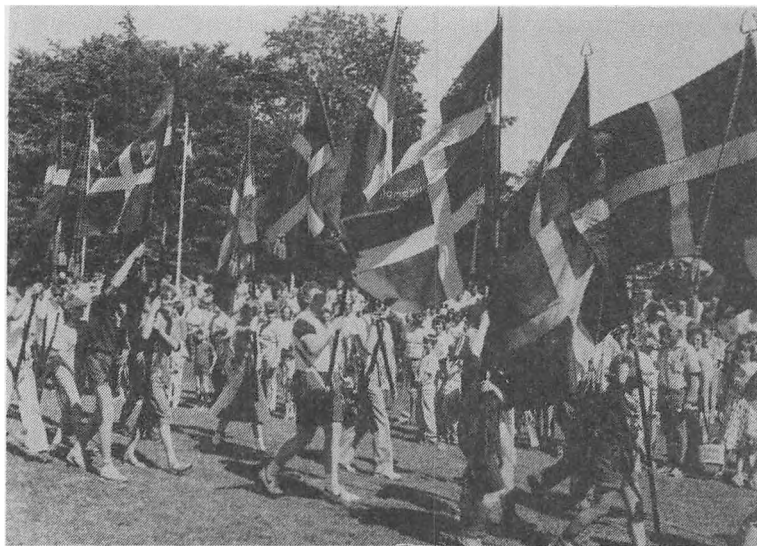
For Slesvig-Holsten kom landsprogrammet til at hedde: Welle Nord. Det sender fra Kiel på 89,6 m. båndet. Regionaliseringen blev afsluttet i oktober 1985, og den betyder 12 timers daglig radio fra Kiel i 6 af ugens dage.

På fjernsynssiden afsluttedes også i oktober sidste udbygnings-trin, der betyder, at vi får 2 timers fjernsyn om dagen de 5 første ugedage. I Kiel bliver et nyt radio- og fjernsynshus til 12 mill. D-mark opført, og fra 1981 til 1985 er personalet forøget fra 100 til nu 260 medarbejdere. I Heide, Norderstedt og Lybæk er der bygget nye studier for at imødekomme regionaliseringen. Jeg vil gerne endnu en gang slå fast, at denne gennemførte regionalisering ikke betyder et angreb på vor grænse og ikke er udtryk for en tysk kulturoffensiv. Man har i Slesvig-Holsten i dag en opfattelse af, at man skal bringe radio og fjernsyn tættere på det enkelte menneske i regionen, det skal være nærradio, og det mener jeg er meget demokratisk.

Det skal lykkes - med TV-Syd!

- Hvordan vurderer du TV-Syd?

- Dette interview optages i sommeren 1985, hvor TV-Syds fremtid jo er uafklaret, men i 1983 fik vi TV-Syd som et to-årigt forsøg med hjemsted i Haderslev. Efter nogle begyndervanskeligheder, som hovedsageligt skyldtes et dårligt sendetidspunkt om søndagen, har vi nu fået bedre sendetider, og vi må i dag sige, at TV-Syd forsøget er lykkedes tilfulde. Med TV-Syd har vi sat focus på det nære samfund, dets glæder og sorger, uden at TV-Syd er blevet provinsiel. Vi må nu efter forsøgsperioden ikke tabe TV-Syd på gulvet! Ved forenede kræfter har vi fået forlænget TV-Syds levetid med ½ år, og et økonomisk sikkerhedsnet på 10 mill. kr. fra radiospredningsfonden er spændt ud, indtil man her i regionen kan føre TV-Syd videre. Der er nedsat en arbejdsgruppe fra amtsprogramrådene i Sønderjyllands, Ribe og Vejle amter, som skal søge at finde løsningsmodeller for en fremtidig struktur, måske som en selvejende institution. Der skal forenes mange gode og positive kræfter for at få det til at lykkes - men det skal lykkes! Danskheden i Sydslesvig er i hvert fald en varm fortaler for TV-Syd. Det vil være forkert dansk kulturpolitik i grænselandet, hvis vi fuldstændig overlader det regionale felt til vor tyske nabo. Derfor bør der også være et dansk tilbud på den regionale TV-side.

Dansk årsmøde i Flensborg.

TV-reklame som hellig ko!

– Og så er der endelig et evt. dansk TV 2 med eller uden reklamer!

– Der tales meget i Danmark om et TV-2. Det er mit indtryk, at de politiske partier her er ved at gå bagud af dansen omkring medieudbuddet, men en løsning skal findes. Jeg mener, at et kommende TV-2 både skal være landsdækkende samt indeholde lokale TV-muligheder. Dette TV-2 skal forpligtes over for alsidighedsprincippet som DR i dag, og derfor skal der en klar lovgivning til.

I denne forbindelse og også i forholdet til TV-Syd kommer vi ikke uden om reklamer i TV fremover! Mange opfatter TV-reklamer som en hellig ko, der ikke bør malkes, men med en licens på 1.136 kr. der nu stiger til 1.160 kr. årligt, bør en delvis reklamefinansiering gennemføres.

– Hvor mange penge er der i TV-reklamer m. v.?

– I hele Tyskland indbragte reklamepenge i medierne i 1984 tilsammen over 15 milliarder D-mark. Nøjagtigt: 15.083.000.000 D-

mark – og altså vel at mærke milliarder og D-mark. Gang det op med 3,6, så har du beløbet i kroner! De 15 milliarder D-mark fordelte sig i store træk således:

Avisreklamer	=	6.008.000.000 D-mark
Kulørte blade	=	2.677.000.000 D-mark
Fagtidsskrifter	=	1.238.000.000 D-mark
Radioreklamer	=	534.000.000 D-mark
Fjernsynsreklamer	=	1.356.000.000 D-mark

NDR havde i 1984 i radio- og fjernsynsreklamer en indtægt på 150,6 millioner D-mark, hvilket var 19,6 procent af de samlede indtægter. Denne oversigt viser jo også, at radio- og fjernsyn kan have gode reklameindtægter samtidig med, at det alligevel er den trykte presse, der får en meget stor andel. Hvorfor skulle det forhold blive anderledes i Danmark end f. eks. i Tyskland?

Erfaringer fra to radioprogramråd.

– Du er jo medlem af et programråd både i Nordslesvig og i Sydslesvig – hvilke ligheder og forskelle er der i de to råd?

– En sammenligning er svær, da NDR's råd svarer til det danske radiatoråd. I NDR markeres de politiske retninger meget stærkt. Der er et klart CDU-flertal i NDR. Ud af rådets 30 personer har 18 tilknytning til CDU og 12 til SPD.

– Hvordan er du blevet medlem af rådet?

– I landet Slesvig-Holsten har CDU og SPD ret til hver at foreslå 1 organisation repræsenteret i rådet. Vi henvendte os fra SSF til CDU og spurgte, om man ville foreslå os. Vi fik afslag. Så henvendte vi os til SPD, og her svarede man straks ja og vel at mærke uden nogen som helst forpligtelse ved afstemninger, og på det grundlag repræsenterer jeg SSF.

Man principielt har man ikke i dette råd et amtsprogramråd, hvor de folkelige kræfter kan komme til orde sådan, som det sker i Danmark. Det er den positive oplevelse ved at være medlem af Sønder-

jylland's amtsprogramråd. Her kan man ikke bestemme ret meget, men man har ret til efterkritik, og det er mit indtryk, at der fra højest sted lyttes intenst til, hvad der siges i amtsprogramrådet, hvor der altid er repræsentanter fra Danmarks Radio i København, provinsafdelingen i Århus og Radio Syd i Åbenrå med til møderne. Et sådant amtsprogramråd uden kompetence ville være utænkeligt i Tyskland – det er en af forskellene! Det skal dog siges, at der i NDR's radiatoråd er kræfter, som prøver at balancere mellem de to klare politiske fronter.

I NDR's råd er jeg bl. a. medlem af retsudvalget, der har ret til at give en irettesættelse i henhold til den statskontrakt, der er afsluttet mellem de tre nordtyske delstater, og det er sket indtil flere gange, at en sådan irettesættelse er tildelt NDR.

– Hvad siger dine erfaringer dig om indflydelse?

– De siger klart, at det ikke altid er en fastlåst kompetence, der er frugtbringende for et godt samarbejde eller til gavn for mediet. Der til foregår arbejdet i Sønderjyllands amtsprogramråd i en mere hyggelig og afslappet atmosfære. I dette amtsprogramråd er der også et godt samarbejde mellem det danske og det tyske mindretal, der begge er med i rådet. Problemerne er principielt de samme, og i de to mindretal har vi menneskeligt megen gensidig agtelse, så vi uden vanskelighed kan respektere hinandens opfattelse i de enkelte sager.

Det danske sprogs muligheder!

– Hvordan ser du på det danske sprogs muligheder i hele den nye medieudvikling i radio og fjernsyn? Vil dansk blive fortrængt – eller er der netop en positiv udfordring for det danske sprog her?

– Et særligt kapitel er jo hele det stærkt forøgede udbud på radio- og især på fjernsynsområdet, vi kan vente alene i det næste tiår. Der vil blive konkurrence og påvirkning på mange måder. Vi står over for en ny udfordring til os selv i de valgmuligheder, der bliver, nemlig at udforme vor egen samfunds- og kulturpolitik på vore egne præmisser, og det kan vi gøre også gennem medierne.

Grænselandet har gennem mange århundreder været katalysator for kulturpåvirkninger udefra. Vi har lært at leve med udfordringerne, men det forudsætter, at vi deltager med vore egne kulturfremsbringelser, med vore egne kulturtilbud til denne regions mennesker.

For den danske folkedel i Sydslesvig vil der også i den kommende tid være et dansk sprogproblem, idet netop medieudviklingen går imod det danske sprog, men jeg tror på, at vi kan klare udfordringen.

Den danske folkedel er ikke en homogen – en ensartet masse, men er hele tiden i bevægelse. Vi får nye forældre og elever ind i vore skoler, børnehaver og foreninger, men for mange er dansk et fremmedsprog!

Vi har også i et grænseland mange blandede ægteskaber, hvor den ene har gået i tysk og den anden i dansk skole. Hvad vælger de som hjemmesprog? De kommer med hver deres kultursyn, og for mange vil hjemmesproget nok blive tysk!

I det hele taget er det vanskeligt at skifte hjemmesprog, og derfor må vi også i de kommende år indstille os på et sprogproblem i den danske folkedel i Sydslesvig.

Søndagsprog – hverdagsprog!

– Det stiller store krav til os selv, at vi hele tiden skal holde kendskabet til det danske sprog vedlige og bruge sproget. Mange i Sydslesvig kan tale og forstå dansk, problemet ligger i hjemmesproget. Selvfølgelig skal SSF her bestræbe sig på at komme med vore kulturtilbud overvejende på det danske sprog.

Sagt på en anden måde så er dansk i Sydslesvig blevet et søndagsprog og ikke et hverdagsprog – endnu! Men er vi danske kulturelt aktive, vil vi også kunne bestå som en levende dansk folkegruppe, og det skal både være mit ønske og mit håb, at det også må blive tilfældet i den nye medieverden, vi vil opleve de næste årtier, slutter Ernst Vollertsen.

Vå gammel skomste

Af Sigfred Andresen, Bredstedt

Do sie danjt, te do injt væhr, hva en skomste æ. – Nave folk æ jo fin, så di sø Herr Sjulmejste te ham, å så tav di æ hat ah å gøe en fåbøjgung. Sorn høss det sæ, sø min moe, så æ hæ natyrle gøe det sahm, få æ gik te skol ve ham.

Han vå virkle en køhn å nett karl, vå skomste, men han kunj å blyv gal. Det vå jo ånjt så mærkle – å så høe det jo mæ te sit gesjæft. Han skuld jo sæt sæ i respekt.

Æ kanj lisåtyrle, som om det vå æ dav, havs, da Dres Pete hjem'm i dæ lahj haj funjnen et vrøvl fuld a musunge – hal stoe vå di. – Han tav dem mæ i skol å lø dem lisåkøhn unjne æ klapboe. – Do kanj nok havs det slavs skolboe, hvo æ boeplah kunj klappes op, å dæh unjne haj en sin saghe – tafel å griffel å bøghe. – Å så æ sæh, hvo en skuld sit åh, den klappet op, vinjne en stav op. Dæh vå gern fie enjde fem, sejs i jet rej. Det vå et ornle klapperi, vinjne jen skuld ue – å det pas-sée da en gång æmell snar i væ stunj.

Det vå unjne å klap, han såt æ møss. – Da vi så haj stunj, så – vi såt javnt å reghnet – så begynjt æ kræmes Sille å skrigh. – Hun op åh hinj klapsæh: »En mus, en mus!« – å så skuld do haj se. – Æ hele rej pighe skregh som stukken gris – løjt op i dæ skørte å kom i en ravgal fart op åh æ klap, som om di vå rejt få, te æ mus vild dem nave.

Æ skomste kom mæ en bestimmt fart née fra sit pult, hvo han javnt såt å paffet åh sin lång pihf å høe æ lille klas i æ ejnmalejns.

Han måt helt née te den anjnen æhnj, hvo æ stoe klas – di gamlest – haj dæ plads. »Was iss hier los?« sø han.

»Dæh æ møss,« sø Sille.

»Hvo?« spue han.

»Dæh åh æ gull!«

»Det æ jo en ung'.« – Å stoe vå den virkle injt. – »Dres Pete – kom, å så raus mæ'n!«

Æ skomste visst jo injt nave om, te Dres Pete haj haj fat i den før, men han haj jo nok sorn en lille ferdaght, få da Dres Pete vå ue mæ æ mus, gik han hen te æ boe å lutt æ klap op – å opdavet di anjne møss.

Da Dres Pete kom injd, fik han ham i det jen øe å truk ham mæ op te æ pult. Dæh fik han fat i æ spanskroe, – å så fik æ knejt jen øve få hvæ musung å to få den åh æ gull.

»Ærghle,« tænjt Dres Pete, – »æ fik injt gång et hæft i æ bavs – men klogh æ han no – æ skomste, få hvo kunj han ejisen vée, te det vå mæ, dæh haj haj dem mæ, æ møss.«

Æ hæ jo åt sø, te han vå nett – å som Dres Pete tænjt, sorn tænjt æ å – klogh vå han – han visst en masse, men han haj jo å læh børn nave i manne år – å han føhl sæ ung. Han vå go te å turn – han kunj løhf om æ virrs mæ de stoe knejte. – Jo, vi vå helt stolt a ham, vå go gammel skomste – å no haj han køjt sæ et gammelt auto. – Gammelt – ja, brught, det vå det, – men flot så det ue.

»Injt røe vë'n, den kunj få skramme i æ lak!« – Det vå Dres Pete, dæh sø det. – Æ væhr enle injt, hvofå det javnt vå ham – han vå da sorn en fin kammeråt – men vinjne vi vå ve æ skomste, folt han ol-tins op. –

»Hold æ finger væk fra'n!« – Det vå jo det, vi gøe. – Han kom javnt, æ skomste. No lutt han æ dør op å kravlet injd å såt sæ i æ sæh. Det vå en hel sofa – å så di hæh pendåle å oll di hæh tingeste ve æ stye. – Han skubbet dem op å née.

»Hæ I prøvet å kurbel sorn jen i gång?« spue han.

»Nej, men æ hæ se, vunjt di gø hen'n ve Julius Smej. – Di kør sorn runjt.«

»Vil do prøv?« – Det vihl æ da nok. Æ putt den hæh krum stång injd i æ gaff midt få æ auto å vå paråt te å drej. Han såt å righelt mæ oll di hæh blank tingeste. – Det æ viss det å gi gas.

Æ drejet å drejet, – den støhn et pa gång å slav tebagh, vinjne æ holdt op. Fadammí nohn gång te – det vå svar. – Æ prøvet ægen, men det nytt injt nave. –

»Ska æ?« sø Dres Pete. – Han haj át fat i æ drejtingest.

»Nej, æ vil helle sjell!« – Æ skomste vå krøvlt née fra æ sæh å tav no fat. Minnesk, hvo han kunj. – Dres Pete, Kløj å mæ, vi stav mæ æ hænjne dyft i æ fik å kegh.

Han svedt – æ skomste – men åh jet gång begunjt den å si nave – sorn en tre fie gång sø den: Bøf – bøf – å så fik han jen øve æ finger, få den slav tebagh.

Dres Pete kunj injt la væh. Han føhl helt automatisk sorn bagh-lunjs øve æ bavs. Han visst, hvo ve det gøe, vinjne en fik jen øve. – Han såh hel tefrejs ue.

Men no blev han helt tosset – æ skomste – han drejet å drejet – han haj da føst væt hen å flyt lidt åh di hæh tingeste ve æ stye – å åh jet gång kom den – den stav å bøffet i jet vægh.

»Dæh hæ nok væt lidt skidt i æ fergaser,« mén Dres Pete.

»Minn do det – da vel injt eine kleine Maus,« mén æ skomste dæh te – anjt sø han injt – krøvlet op – tørt æ svée ah unjne æ hat mæ sin fikduk – gav gas å køe.

Se, det kunj han å – vå skomste. – Bar det no gik godt, få dæh støh så manne telefongpæl långs æ vej – å hva mæ den stoe egh née ve æ smej, hvo æ vej dreje? –

Hvis Skrave kirkes mure, de kunne hviske lidt!

Af Peter Lassen, Skrave

Skrave kirke mellem Langetved og Københoved tæt ved Kongeåen havde i en årrække en meget historisk interesseret kirketjener, Peter Lassen, der for nogle år siden skrev nedenstående rim, som han til-egnede Harriet og Hans Mathiesen, Skrave mejeri med tak for godt naboskab.

SKRAVE KIRKE

Igennem hundreder af år, den lå så alvorstung
og overleved slægt på slægt, engang da var den ung.
Det var, da dronning Dagmar lå udi Ribe syg,
og kongen sprængte hesten langs Jyllands højderyg.

Da kirken skulle bygges, var kristendommen ung,
og folket rydded bræns sten fra agre, mark og lund.
De store træer kom til kirken med møje og besvær
på slæder eller vogne igennem skov og kær.

Så kom en mand, der kunne tilhugge kampesten,
til kvadre dem forvandle, en gerning, der var sen!
Dengang var tiden billig, og der gik år og dag,
før kvadrene var hugget til med titusindvis af slag.

De fleste jyske kirker er lagt på bakketop,
vel for at hilse solen, når af østen den steg op.
Det gælder ikke Skrave kirke, den blev på bakkens rand,
hvad sagnet siger derom, er måske også sandt:

To kalve bandt man sammen og jog dem så af sted,
og hvor de, træt af travet, til hvile smed sig ned,
der skulle kirken bygges, ej mere snak om det,
man tog det som Guds vilje, at sådan skal det ske.

Og hundredåret efter kom en ny kong Valdemar
med Atterdag for landet efter mange onde år,
thi fjender havde hærget og plyndret her og der.
Niels Ebbesen var faldet i kamp på Nonnebjerg.

Jo Atterdag for Danmark, men så kom den sorte død,
og sort det blev for mangen kind, som før var sund og rød,
i tusindvis af døde blev til alle kirker bragt,
mens munkene de lægede af deres fulde magt.

Mens landet blev lagt øde, og sogne døde ud,
og agre sprang i lyng – stod kirken der endnu,
da soten var til ende, og folket kom i gang,
se, da fik Skrave kirke tårn, og fra dette klokken klang!

Den klokke, den har ringet nu i snart seks hundred år,
til barnedåb og dødsfald, til ildebrand og krig,
den lige gamle bygning, det stolte Skodborghus,
der lå ved Kongeåen, forlængst er blevet grus.

Og klokken dér blev ophængt i den katolske tid,
det var dengang, latinen blev brugt med megen flid,
i hundred år den ringede og klang for pavens pragt –
så rejste bonden oprør mod adel, kirkemagt.

Bag fængslets tykke mure, der sad den fangne ørn,
ham bonden ville udfri, det blev så hård en tårn,
så kom hr. Johan Rantzau hertil med lejet hær,
og bonden fik at se, hvad en rigtig kriger er!

Men fejdens ophør bragte til landet i en fart,
hvad bisper havde frygtet og ventet ej så snart,
de nye tanker sydfra, med Luthers rene ord.
Hans Tavsens, det var ham, der Ordet lagde på bord!

Dansk sang og tale ind i det danske kirkehus,
og salmerne, de fik nu et helt andet festligt brus.
Papismens tid var endt, men vi ved jo godt i dag,
at »billedstormen« var en skam og skæmmede den sag!

Karl Gustaf var den værste, han tog det hele land,
kun hovedstaden stod sig og holdt så tappert stand,
fra Polen kom til Skudstrup en prægtig hjælpehær,
i kampen mod de svenske, der var den intet værd!

Polakken holdt af egnen, her ingen svenske var,
men spurgte man det arme folk, så fik man dette svar:
»Polakkerne er værre end selv den svenske hær,
de plyndrer, og de myrder, ak, enden er vist nær!«

Det værste kom, da Skudstrup blev arnested for pest,
der bredtes her på egnen så hurtigt som en hest,
nu døde de udpinte folk i massevis og skok,
landsbyer blev så øde, at ulve kom i flok!

Og Skrave kirke blev nu så grundig ødelagt,
at den stod tom i årevis, før orden var tilvejebragt.
Da præsten ville hjælpe de stakler fra sit sogn,
han hovedet fik kløvet af en hidsig polsk dragon.

Da sårene var lægte fra denne onde tid
for folk og kirke, kom der en ganske anden tid.
En gabestok, der skulle stå ved hver kirkedør,
så de, der snød for kirkegang, i denne blev gjort mør.

Det kaldtes pietisme, man skulle være from,
man ellers risikered både en og anden dom.
Det gik en tid, så havned man i den anden grøft,
i rationalismen man nu forsøgte trøst.

De stakkels gamle koner, der før som heks blev brændt,
det skete ikke mere, at den slags bål blev tændt,
og bonden han slap ud af sit gamle slaveri
med stavnsbånd, pisk og træhest og alt sit hoveri.

Vor nabo nede sydpå var bleven meget stor,
han ville være større, han kiggede mod nord,
og Slesvig-Holstens herrer med den tyske prins af Nør,
ja, de gik ind for sagen, de »macked« oprør!

Og rygtet det fløj nordpå over brede jyske ås:
»I Rendsborg lukkes fanger ud, og de skal myrde os!«
Da ringed kirkeklokker i det ganske jyske land:
»Kom, som du er, med hvad du har af våben, alle mand!«

De bønder kom med forke, deres karle med le,
og smeden kom med hammeren, nu skulle noget ske!
Der stod de så i flokke og stirred imod syd,
men der kom intet tugthuspak, det rygte det var snyd.

Men Treårskrigen fastslog, at Slesvig det er dansk,
dog tysken ville ikke forstå, at det var sandt,
derfor han kom tilbage i attenfirogtres –
da skød vor Jens tre-fire skud, mens tysken skød en snes!

Skrove kirke.

Vor grænse blev nu flyttet helt op til Kongeå,
det sved i mange hjerter, det må enhver forstå,
nu kom der strenge tider for sønderjyske hjem.
I kirken og i skolen viste Bismarck vejen frem:

Det tyske sprog er herligt, det har så fin en klang!
Men her i sognet sang man nu helst den danske sang,
det hued ej gendarmen, han var på daglig fart,
med sin flotte pikkelhue og sin kejser-knebelsbart.

Da verdenskrigen kom, måtte sognets mænd af sted,
at kæmpe for det »Vaterland«, der ikke kom dem ved,
blot på med pikkelhuen og så »auf wiedersehen«
til helvedet ved fronten, der blev de alle sendt.

De femten af dem faldt, de kom aldrig mere hjem,
i kirken på en tavle, vi stadig mindes dem,
den pligt, som de tog på sig, den førte nemlig frem
til alles store ønske, nemlig genforeningen!

Hvis Skrave kirkes mure, de kunne hviske lidt,
da kunne de fortælle om, hvad der er lidt og stridt,
ja, meget mere end her er prentet ned,
hvad *de* igennem mange hundred år har hørt og set!

For få hænder at gribe med

Af Ellen Birkkjær Ullman, Smøl

Om jeg var billedhugger,
ville jeg forme en kvinde
med lykkesmil
og dansende af glæde.

Hun står med arme
strakte skønt mod himlen
for at gribe alle frugter,
der falder, hvor hun står,
og hun har smil tilovers
for dem, der ikke får
– men jeg er ikke billedhugger.

Og rundt om kvinden danser
yndige små amoriner,
der griber, taber, samler under latter.
Mit drømmesyn – du står
som skabt i marmor!

*(Fra forfatterens digtsamling:
For få hænder at gribe med).*

Vor landsdel

Af Peter Ohrt, Skærbæk

En liden egn, et liden sprog
for det vi kæmped længe.
Vi glemmer ej, de tunge åg,
da tiderne var strenge
de fortids mænd, som kæmper stod
med id og ånd og tunge
de mødre, som dem ej forlod,
den kamp, gjaldt for os unge.
De tog for os, den store tørn,
og kampen var ulige.
De sloges mod den store ørn
for vores løverige.
For retfærd, frihed alle stred,
men hvor blev kampens ære
for lidelser så mange led,
at det blev tungt at bære,
og nogle blev i striden glemt.
Her har vi båndet svigtet,
et håb, at I jer hjem fik stemt
har mangt et hjerte bristet.
Dog alle ønsker livets fred,
stå vagt, om alt det sande,
men send os fredens due ned
til vort, og alle lande.
Stå frem i åben ærlighed
nu lydt, har nye toner,
så med din tro på kærlighed
vi alle os forsoner.

Jeg er Danmark, jeg er fred!

Af overlærer Peter Petersen, Ny Skovbøl

Overskriften er fra Axel Juels fædrelandssang, »Der er ingenting, der maner, som et flag, der går til top«. Sangen blev trykt i Berlingske Tidende 24. oktober 1915. Den blev hurtigt kendt og højt værdsat for sin smukke og magtfulde hyldest til Danebrog og til det danske folk – især til søens mænd. Man fornemmer første verdenskrigs alvor – for Danmarks vedkommende især for skibsfarten. Mange skibe, fra små fiskerkuttere til store fragtskibe, blev minesprængt eller sænket, især af tyske krigsskibe, og mange danske søfolk mistede livet.

Sangen er skrevet til det danske folk. For en del af det danske folk var årene 1914-18 onde krigsår. Den sønderjyske befolkning tilhørte mod egen vilje et land, som var i krig. 30.000 sønderjyder blev tvunget til at kæmpe Tysklands kamp – mod deres virkelige venner, de allierede. At 6000 sønderjyder, dobbelt så mange mennesker som hele Danmark mistede i krigen i 1864, faldt, gjorde kontrasten mellem den danske befolkning i Sønderjylland og den danske befolkning i kongeriget særlig mærkbar.

For sønderjyderne havde sangens to sidste linjer, »– om end hele verden strides – jeg er Danmark, jeg er fred!«, en ganske særegen, en forjættende betydning, som hjalp med til at holde håbet og modet oppe.

Efter fredsslutningen 11. november 1918 havde sangens ord »– om end hele verden strides« endelig mistet sin aktuelle, grufulde betydning, men stærkere trådte nu sidste linje frem, »jeg er Danmark,

jeg er fred«. Det land og den fred, som sønderjyderne nu mere end nogen sinde håbede, at de kunne slutte sig til.

Og underet skete. Ved afstemningen 10. februar 1920 stemte 75 procent af sønderjyderne i Nordslesvig deres landsdel tilbage til Danmark.

Alt dette har vi jo hørt en del om i 65-året for disse begivenheder. Skal de nu drages frem igen? vil mange måske spørge. – Ja, for det må være naturligt, at denne enestående begivenhed i Danmarks historie mindes hvert år, henholdsvis på afstemningsdagen, den 10. februar, og på Valdemarsdagen, den 15. juni, som også regnes for den officielle Genforeningsdag.

Det mindste, enhver nationalbevidst sønderjyde kan gøre for at ære mindet, er at hejse flaget – ikke kun på de runde mindedage, f. eks. 1970, men hvert år på disse dage – vel de største i vort lands historie, fordi vi da for første gang i umindelige tider fik dansk land og dansk befolkning tilbage – uden at føre krig for at opnå dette for hele det danske folk så enestående resultat.

Der tales ofte om, at de unge ikke bryder sig om historien og dens tale. Skylden derfor må da være skolens, lærernes og vel især forældrenes mere end børnenes. Det meste her i verden skal læres, også historien. Så vel landets som egnens historie må erfares, må vides. Det er i livet ofte de små ting, der kommer til at betyde mest – små begivenheder kan blive indledningen til større, ja til de helt store og afgørende begivenheder i den enkeltes, som i hele folkets, liv og væremåde.

Fra 1956 og en halv snes år frem kørte jeg hver sommer en tur i Sønderjylland med min faster, som boede i Flensborg. Der kunne skrives en hel kronik om den til sidst 89-årige fasters kvikke og glade bemærkninger om alle de ting, hun genkendte fra sin barndom og ungdom. Men her skal blot nævnes, at hun hvert år sagde: »Hvor er der kønt i Danmark! – Hvor er der mange kønne huse og gårde. Hvor er der mange dejlige, velplejede haver. – Hvor er der mange gode veje. – Og hvor er der dog mange flagstænger – næsten hvert hus og hver gård har jo en flagstang.«

Og det er jo sandt! Næsten hvert hus, hver gård og hvert sommerhus har en flagstang, som næsten altid er malet og velplejet. Og flaget hejses til fødselsdage for hvert familiemedlem, til private festligheder som barnedåb, konfirmation, bryllup, sølv- og guldbryllup i egen familie så vel som hos naboer og bekendte. Ja, flaget hejses også ofte om søndagen, især ved sommerhuse og kolonihavehuse. – Flaget hejses også ved sorg – bliver det der rigtigt betjent, hejses det først til tops og så på halv stang, og når det skal tages ned, hejses det til tops, inden det tages ned.

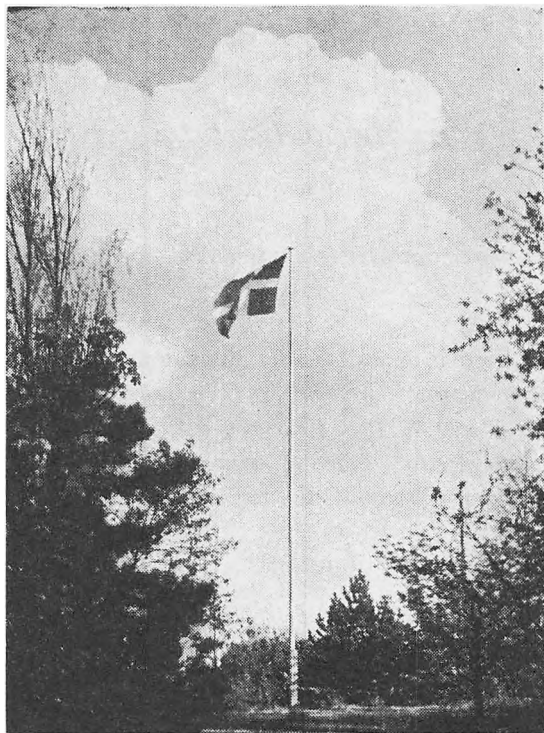
Intet folk på jorden har vist forholdsvist så mange flagstænger som danskerne, og intet folk hejser vist flaget så tit, som vi gør. Og det er kun godt. Vi har verdens ældste flag – og mange udlændinge siger, verdens smukkeste flag.

Alt det er såre godt. Men på vore store nationale dage – f. eks. Dybbøldagen, 18. april, befrielsesdagen, 5. maj, dronningens fødselsdag, 16. april, afstemningsdagen, 10. februar, grundlovsdagen, 5. juni, og genforeningsdagen, 15. juni – da er det, som om man glemmer, at flaget skal hejses. Da står beskæmmende mange flagstænger tomme.

Vi har det så godt i Danmark – bedre end de fleste af verdens folk. Vi har næsten intet af betydning at strides om. Vi har – 95 procent – den samme kristne religion. Vi er samme folkeelement. Vi har kun et mindretal på vel en halv procent af landets samlede befolkning. Vi har en mindretalsordning, som er forbillede for alle andre fredselkende folk. Vi har det materielt så godt som få af jordens folk. Vi har ganske vist for tiden stor arbejdsløshed og nedgang – for den enkelte, som for hele samfundet. – Men vore forfædre har ofte haft langt sværere problemer at bekæmpe – og de har overvundet vanskelighederne. Også vi kan – og skal for resten – bekæmpe vore mange vanskeligheder – og vi kan overvinde dem, hvis den enkelte, partierne, organisationerne, hele folket på dansk maner må ordne tingene.

Vort land er – skønt lille – så afvekslende og kønt, og vor historie er, trods mangler og fejl, så værdig, at vi kan være glade for og stolte af vor fortid.

Hvorfor så ikke hejse flaget på de nationale dage – vise os selv og naboerne, alle, som kan se det: Her er Danebrog! Her er Danmark! Her er fred!

Ordsprog hørt på Als

Ved Jens Lampe

Det, vi ikke kan hoppe over, går vi uden om, sagde manden om Høruphav.

At sæ lidt og høste meget, det er det, det kommer an på, sagde manden i Buskmosedam.

Hvad man kan gøre med én hånd, behøver man ikke at bruge to til, sagde kromanden i Bromølle, der røg lang pipe.

Enhver må bære sin sæk til møllen.

Han har travlt som en mølle i blæsevej.

Møllere og bælgetrædere lever begge af vinden.

De går i én rad som Jeppes gæs.

De sad i broget rad som hønsene på pinde.

Han skærer ansigt som en kat, der har slikket sennep.

Nu har vi spillet gående, sagde kusken, da han væltede i grøften med musikanterne.

Man skal aldrig spise mere, end at man kan æde en pandekage for hver mands dør.

Han går hele dagen og leder efter fyraften (om en doven person).

Han snakker som en andenlærer fra Holm.

Tæl ikke dine kyllinger, før de er udruget.

Jeg har tiden for mig, sagde drengen. Han stillede sit ur.

Råd mig godt, sagde bruden, men råd mig ikke fra.

Æ kat

Af Peter Ohrt, Skærbæk

Den hæ histor, æ no lidt barnle
det ka å snæ blev lidt fo jarmle,
men da det dreje sæ om en kat
så ka det iet væ bæe pjat.

Den vo så glat å køen å dejle,
men katte ka no å ha fejle,
det ka da både folk å fæ,
å miaven fik vo kat iet læ.

Om dau vi plejet den som en skat,
den strøjfet rundt æ hele nat,
fo den vo goej te å fang mus
ind i vo lille stråtækt hus.

En køen kuløe så sort som blæk,
men så en dau vo æ muskat væk.
Vi søgt så både ue å ind,
vo goej kat vo iet å find.

Den ku da helle iet gi beskee,
fo miaven haej den iet fåt læe.
En ueg å to de gik såvel,
æ kat vå væk, det sie sæ sjæl.

En auden, vi sku a et spil kort
i æ skatol, de vå gjemt bort,
de loej i olle evest skuf,
defra vo kat den hoppet op!

Den troej nok, det vo bae levn,
defo den misset mæ æ evn,
den vo lidt tøste, å lidt mat,
å fik så mjælk, å sna blæv sat.

Så listet den da lidt omkring
å sna, den fejlet inne ting,
vi blæv så glæj i æ hele hus
vi haej vo kat, å inne mus.

*Lad os være behjælpelig
med idé og udformning
af Deres tryksag
eller annonce til Dy-Po Bladene*

DY-PO TRYK

BOGTRYK – OFFSET

SØNDERVANG 4 – 6400 SØNDERBORG

TELEFON (04) 42 26 75 - 42 26 76

M I N D E O R D

Hans Andersen
Rønshoved

Ved fhv. vandelærer Hans Andersen's død i december 1984 følte mange i det danske arbejde i Sydslesvig og ikke mindst den lille kreds af kollegaer, at en god ven med et lyst sind, der i en længere årrække virkede syd for grænsen, var gået bort. Han blev over 80 år.

Da Hans Andersen begyndte sit virke i Sydslesvig som ungdomskonsulent i 1956, havde han allerede i mange år været en kendt personlighed i Nord-slesvig, – med bopæl i Kollund og Holbøl, kendt gennem sit engagement indenfor gymnastikken, amatørteatret og folkedansen, og her fik han sine kontakter til det danske arbejde syd for grænsen.

I 1962 og indtil han blev pensioneret og flyttede til Rønshoved, var Hans Andersen ansat som vandelærer under Dansk Skoleforening i Sydslesvig. Han og hans hustru Valborg boede i den fhv. danske skole i Stedesand, og det gamle Sydtønder amt var hans virkeområde. Hans Andersens vandelærervirke blev mangesidet, han havde tid til ekstraopgaver og kræfter til sliddet med bestandig at være undervejs, som er forbundet med dette arbejde. Som vandelærerkollega var han altid den, der forstod, hans lyssyn smittede. Han kendte alle nuancer i det danske arbejde i Sydslesvig.

Danske foreninger og danske hjem i Sydslesvig, som havde samarbejde og kontakt med Hans Andersen, vil minde ham og hans virke med taknemmelighed.

Hans Keil.

Arne Fog Pedersen

Flensborg

Lige hjemkommen fra rejse til København døde Arne Fog Pedersen om aftenen den 29. november 1984 i sit hjem i Flensborg. Han var født i 1911. Han voksede op i Svendborg, hvor han tidligt kom til foredrag i Højskoleforeningen og Sønderjysk Forening uden at ane, at netop på disse områder skulle han få sit virke.

Han valgte at studere teologi. Hans nærmeste venner i studietiden blev Henrik Dons Christensen og Jens Jelsbak, hvis arbejde som administrator for Vartov Fog – som jeg nu for korthedens skyld vil kalde ham – overtog efter Jelsbaks død.

Som student blev Fog en sommer knyttet til Rødding Højskole. Hans Lund var i hårdt arbejde med Sønderjyllands historie fra 1864 til 1920 og skulle aflastes for flere opgaver. I 1933 var jeg på en cykletur til Sønderjylland, kiggede naturligvis ind på Rødding Højskole og blev vist omkring af Fog. Få år senere var vi begge lærere på skolen i et dagligt samarbejde, der blev til et langt venskab. I studietiden havde vi ikke noget med hinanden at gøre. Når vi en sjælden gang mødtes, sagde vi hr. og De til hinanden. Det gjorde dannede studenter dengang.

Fog blev erklæret elev af Hans Lund, fulgte trofast hans foredragsrækker om dansk historie med de store afsnit om Sønderjyllands historie. I arbejdsmetode og i fremstilling, lærte han meget af Lund.

Da min kone og jeg flyttede fra Rødding, overtog Mette og Fog vor lejlighed i »Flors Hus«. Snart blev Fog brugt meget som foredragsholder, først i landsdelen, siden over det hele land. I 1950 lod han sig overtale til at tage mod stillingen som chef for Statsradiofoniens foredragsafdeling; sådan hed det dengang. Han købte hus på Grundtvigs Højskoles område ved Hillerød, og hans kone fik timer på højskolen. Det varede kun kort, for Hans Lund

trak sig tilbage og flyttede til sin gård ved Ribe, og Fog blev opfordret til at vende tilbage til Rødding som forstander i 1953. Hans første opgave blev det store nybyggeri. Skolen var blevet nedslidt i krigens og efterkrigstidens år. Det var en opgave, der passede Fog. Purung havde han vaklet mellem teologien og et arkitektstudium. Han kunne være blevet en søgt arkitekt. Han havde skønhedssans og praktisk evne og gik meget op i det omfattende skolebyggeri.

I 1968 blev han efter nogle korte telefonsamtaler kirkeminister i ministeriet Baunsgaard. Med den store ro i sindet, som Fog ejede, var det ham let at finde sig til rette med de ny opgaver og medarbejdere. Nogle aviser fandt det ejendommeligt, at landet nu havde en kirkeminister som ikke var medlem af folkekirken, men af en sønderjysk frimenighed; nogle vidste ikke, hvad det var for en slags menighed.

Som kirkeminister fik Fog bl. a. som opgave at slå bremserne i for den aktive strukturkommission og gennemføre særuddannelse af præster for at afhjælpe den dengang ret store præstemangel.

Efter ministertiden vendte Fog tilbage til højskolen med en fornemmelse af, at det måtte være for kortere tid. Han følte, at der var en vis afstand mellem ham og en ny tids ungdom. Han blev glad, da han blev tilbudt posten som generalkonsul i Flensborg. Hans arbejde der blev til glæde for de danske i Sydslesvig og for ham selv. En tid havde han tænkt sig en pensionisttilværelse i Rødding, men han valgte at blive boende i Flensborg.

Fog fik et urtal af tillidshverv. Kun tre skal nævnes: Formand for Grænseforeningen, formand for kolonien Filadelfia og administrator for Vartov. Alle tre arbejdspladser kom til at nyde godt af hans kærlighed til arbejdet og hans store administrationsevne.

På nogle kunne Fog virke som en lidt fjern og kølig personlighed. Det kunne han være, hvis man kun kendte ham på afstand. Falsk folkelighed var ham fremmed, og han kunne ikke fordrage den formløshed, der let bliver tyranni. Men han var virkelig en folkelig mand, og han holdt af sine elever og af de mennesker, han gennem sit virke blev knyttet til. Det blev til venskaber, og mellem venner kunne han være en helt hostrupsk student. På vore rejser sammen, især i Frankrig, kunne han have de mest barokke indfald og en vældig sans for de snurrigheder, vi stødte på. Så var han desuden et musiksk menneske. Han tegnede og malede og skrev digte, men det holdt han for sig selv.

Fog kunne være den officielle, når pligterne krævede det, og så var han det med manér. Bag formen var han et ganske uhøjtideligt og muntert menneske.

Richard Andersen.

Søren Lorenzen Sørensen

Jejsing

Søren Sørensen, der var født i Daler sogn, levede de fleste af sine år i Jejsing, hvor han erhvervsmæssigt gjorde sig gældende som en dygtig smedemester. I 1913 kom han fra Daler til Jejsing, men måtte med i hele første verdenskrig. Efter oprettelsen af DSK var han i 17 år DSK-formand i Hostrup sogn. Hostrup sogneråd nød i 12 år godt af hans evner og interesser, der førte ham ind i skolevæsenet. Han var manden bag Jejsing centralskole, der indviedes i 1958 efter mange forudgående vanskelige forhandlinger om sammenlægning af sognets små skoler. I 29 år var han medlem af Jejsings skolekommission og i 8 år medlem af Tønder statskoles forældreråd. Jejsing frivillige brandværn var han kaptajn for i 25 år, og i en årrække var han formand for den konservative vælgerforening i Løgumkloster-kredsen. På tværs af partier og erhvervsgrupper i sit sogn var Søren Sørensen først og fremmest respekteret for sit ubestikkelige danske sindelag, og da han døde i en alder af 96 år, følte hans gamle sogn, at en af egnens stoute samfundsstøtter var gået bort, men hans minde bliver holdt i ære.

Anna Lüders

Flensborg

Der er mennesker, der ved deres lune og lyse sind er med til at gøre tilværelsen god.

Et sådant menneske var Anna Lüders, der døde 10. august 1985, 81 år gammel.

Anna »Lü«, som hun kaldtes blandt venner, var født i Slesvig. Gennem Christiane Lachmann – den senere fru Fischer – mødte hun det danske, og det greb hende sådan, at hun følte sig hjemme i dansk kultur. I løbet af kort tid lærte hun det danske sprog.

Tidens ugunst gjorde, at de begge på grund af deres sindelag måtte forlade boghandelen, hvor de var ansat – og de drog til Flensborg. Anna Lüders kom her i huset hos gasværksdirektør Madsen, hvor hun fik et indblik i dansk liv og virke i Sydslesvig. Da familien Madsen blev »spredt for alle vinde«, påtog hun sig forskellige hjemmeplejer.

Gennem mange år var hun kasserer for Ansgar Menighed, ligesom hun var med i KFUK's ungdomsarbejde. Flensborg Avis har nydt godt af hendes gode talegaver, idet hun sled trapper og stemte dørklokker for at hverve ny abonnenter.

Siden blev hun en skattet medarbejder ved Dansk Menighedspleje i Ansgar, og for sygeplejerskerne en god støtte, fordi hun forstod at tælle dagens lyse timer.

De sidste år fik hun sit hjem på det danske alderdomshjem. Det var en lettelse for hende at være fri for huslige pligter, da helbredet blev skrøbeligt.

Elsø Thygesen.

Thomas Dinesen

Jels

Thomas Dinesen var en af sin egne kendte og skattede borgere. Han var født på Jels Savværk, som hans far ejede, og som Thomas Dinesen selv drev i en meget lang årrække, før sønnen, Hans Peter Dinesen overtog det. Som håndværker var Thomas Dinesen af den gamle solide slags, hvor det var en æres-sag at udføre alt arbejde så samvittighedsfuldt som muligt – og denne æresfølelse over for arbejdet satte sit præg på Thomas Dinesens hele livsførelse.

Som 19-årig kom Thomas Dinesen med i 1. verdenskrig, hvor han deltog fra 1915 til afslutningen i 1918. I øvrigt var han i krigens sidste dage i Berlin, og her oplevede han novemberrevolutionen, som han med sin gode iagttagelsesevne og levende fortælleevne ofte har fortalt om.

Som 80-årig indskrev Thomas Dinesen sig i rækken af de mange, der har skrevet om deres deltagelse i 1. verdenskrig – som dansksindede i tysk uniform. Det blev til bogen: Pligtens tunge bud – en titel, der i enhver henseende svarer til de følelser, hvormed Thomas Dinesen udførte sin soldater-tjeneste. Det var en pligt, og den følger man, men det var et tungt bud for en ung dansksindet mand, og Thomas Dinesen var fra sit hjem opvokset såvel med pligtfølelse som dankhed og begge dele funderet i en oprigtig kristentro, der prægede ham liver igennem.

Det fortæller også en del om Thomas Dinesen, at han i sine år i tysk krigstjeneste skrev ca. 1.000 – et tusinde – breve og kort til sin mor, der en overgang havde både mand og den ældste søn i tysk uniform. Da Thomas Dinesen kom hjem ved juletid i 1918, rakte hans mor ham en kasse med de mange breve og kort, der siden var en art krigsdagbog for ham, og som bevirkede, at han kunne skrive så udførligt om soldatens hverdag, som det er tilfældet i den 300 sider store: Pligtens tunge Bud – overskriften for den generation, der delte skæbne med Thomas Dinesen, og som han var en nobel og retlinet repræsentant for.

Arne G. Larsen.

Lars H. Schubert

Flensborg

Fhv. kontorchef på Dansk Generalsekretariat Lars H. Schubert, Flensborg, døde den 15. december 1984, 77 år.

»Lasse«, som han kaldtes blandt venner, fik en noget kroget livsbane. Han startede med en typografuddannelse på Flensborg Avis, men efter et højskoleophold i Danmark brød han af og blev først vandrelærer og siden amtssekretær under Sydslesvigsk Forening. Sammen med hustruen Lotte fik Lars H. Schubert 10 rige arbejdsår som amtssekretær i Husum amt, hvor han praktisk taget fra bunden fik opbygget et dansk organisationsliv i samarbejde med lokale kræfter. Under sin tid som kontorchef på Dansk Generalsekretariat startede han en række ny initiativer, bl. a. udgivelsen af Sydslesvigsk Årbog.

Lars H. Schubert oplevede som ung skuffelsen over afstemningsnederlaget, og allerede kort efter 1920 gik han aktivt ind i det danske ungdomsarbejde.

Ved siden af gymnastikken var det folkedansarbejdet, der havde hans store interesse. Sammen med sin hustru var han i mange år den drivende kraft i Sydslesvigske Folkedansere Flensborg.

Desuden var han stærkt historisk interesseret, og det førte til formandsposten i Historisk Samfund's Sydslesvig-afdeling, som han varetog indtil for få år siden. Gennem artikler og foredrag gjorde han mange mennesker på begge sider af grænsen delagtig i sin rige historiske viden.

Som kontorchef trak »Lasse« sig tilbage i 1972, men i det folkelige arbejde var han faktisk aktiv til det sidste. Selv om hans synsevne i de senere år var stærkt nedsat, fulgte han stadig meget med i, hvad der rørte sig i de danske foreninger.

K. Grage.

Aksel Lieb

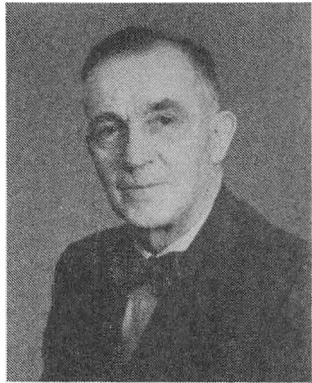
Harreslev

Fhv. skoleinspektør Aksel Lieb, Harreslev, døde den 3. december 1984, 72 år. Aksel Lieb var dansk Flensborg-dreng. Han tog præliminæreksamen i 1928 på Duborg-Skolen og tog derefter en handelsuddannelse. Men han ville være lærer og rejste derfor til Danmark, hvor han i 1938 tog lærereksamen ved Silkeborg Seminarium. Allerede om efteråret samme år startede Aksel Lieb som lærer ved den danske kommuneskole i Flensborg. Fra foråret 1949 fortsatte han ved den danske privatskole i Flensborg Sporskifte, nu Oksevejens Skole. Skolearbejdet måtte i mange år udføres under primitive forhold, og det glædede ham, at den skole, hvis leder han var indtil sin pensionering i 1977, fik en ny bygning i begyndelsen af tresserne.

Også Aksel Lieb måtte med i krigen fra 1940 til dens slutning. Oplevelserne i disse år har forstærket hans afsky for krig. Tidligt var han med i arbejdet for fred mellem mennesker. Men i samværet med elever var han glad. Hans undervisning var levende og præget af stor indfølelse.

Aksel Lieb var optaget af det bedste i dansk folkeliv. Han havde ofte særprægede meninger, som han forfægtede med iver. Han havde et stort hjerte for de svage i samfundet. Som skoleleder var han antiautoritær, længe før det blev moderne. Sydslesvigs danske skole har ved Aksel Liebs død mistet en engageret lærer, der aldrig gik på akkord med det, han fandt var uret. Derfor vil mindet om Aksel Lieb leve længe blandt hans mange venner, kolleger og tidligere elever.

Chr. Thorup Nielsen.

Søren Linding Nielsen

Frøslev

22. 2. 92 var Søren Lindings fødselsdag – og hans bilnummer, som han sagde! Derved afsløres hans kvikke hoved og hans evne til at lirke tingene sammen til rette efter en affattet plan, gerne en munter.

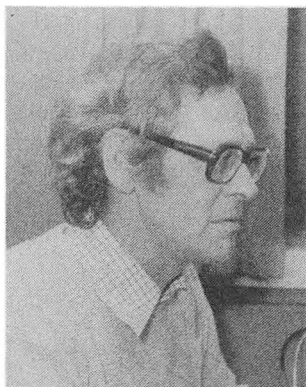
Søren Linding døde 9. januar 1984, altså for snart længe siden set i lyset af det gamle ord om, at »de døde rider hurtigt«. Men Søren Linding, eller blot Søren, satte så mange og tydelige spor, at han ikke glemmes foreløbig.

Han kom fra Horne ved Varde og sagde det mere skingre »a«, hvor hans naboer i Frøslev sagde »æ«. I nogle år i 1920-erne var han en dygtig bestyrer af St. Hovgård i Øster-Lindet, hvor han også var meget aktiv som gymnastikleder i den lokale ungdomsforening, som han var formand for i en periode. Søren Linding blev gift med datteren fra St. Hovgård, Astrid, og de kom i 1927 til Frøslev efter køb af den gård, hvor Astrid endnu bor, og som ejes af sønnen Niels Linding, Øster-Lindet.

Søren Linding var mellem de forreste på mange måder. Den, der skriver disse linier, må nævne, at da »Mænd i sognet« i 1939 skrev »Bogen om Bov sogn«, som jeg redigerede og udgav, var det naturligt, at Søren Linding i kapitlet »sognet i dag« skrev om landbruget, hvor han gav et godt øjebliksbillede af dansk landbrug på den tid. I sine unge dage var Søren Linding elev på Ryslinge højskole og Ladelund landbrugsskole, han ledede gymnastik, kom i sognerådet og senere i amtsrådet. Under besættelsen havde han en gruppe frihedskæmpere parat i slutningen af krigen. Han ivrede i sin tid kraftigt for støtte til det kæmpende Finland, da det stod ene mod de russiske angribere.

Søren Linding var i hele sin måde et meget levende menneske med mange aktiviteter, hvor også vil huskes hans mangeårige medlemskab af Frøslev sangkor, hvor han var med omtrent til det sidste.

R. P. Sørensen.

Sigfred Jespersen

Åbenrå

Med sorg i sindet modtog vi danske sydslesvigere budskabet om redaktør Sigfred Jespersens alt for tidlige død. Sigfred Jespersen var i mange år medarbejder ved den socialdemokratiske presse rundt om i landet, før han i 1970 kom til Radio Syd i Åbenrå.

Her var hans arbejdsområde særligt mindretallene på begge sider af grænsen, og da Danmarks Radio i 1979 oprettede Grænselandsmagasinet, blev det ganske selvfølgelig med ham som leder.

Utallige gange er Siggies karakteristiske stemme kommet over æteren i radio og TV. Skulle der laves udsendelser om grænselandet for Radio Syd, for provinsafdelingen og for landsprogrammet, blev Sigfred Jespersen altid på en eller anden måde involveret, da han havde et meget indgående kendskab til forholdene på begge sider af grænsen.

Sigge havde sine meningers mod og var derfor en velkommen gæst overalt i Sydslesvig. Med en fingerspidsfornemmelse af format formåede han at skabe personlige kontakter til vidt forskellige mennesker – danske, tyske og frisiske – overalt, hvor han færdedes.

Han forstod på sin rolige og afbalancerede måde at få den jævne sydslesviger til at udtale sig om sine personlige forhold, sit forhold til Danmark og til folkedelen.

Sigfred Jespersen kendte grænselandets melodi, og han har igennem sit arbejde været med til at formidle toner af tolerance og forståelse i denne melodi til hele landet. De månedlige grænselandsmagasiner blev af en sådan karat, at Danmarks Radios ledelse ret hurtigt besluttede, at de også skulle sendes på landsprogrammet.

Sigfred Jespersen var afholdt og anerkendt hos danskerne og friserne i Sydslesvig og hos hjemmetyskerne i Nordslesvig. Man kunne derfor formode,

at han vandrede mellem to verdener, men det var slet ikke tilfældet. Sigfred var dansk. Derom var der ingen tvivl hverken nord eller syd for stregen.

Han havde sin egen danske identitet. Han anså begivenhedsformidlingen – og det at drage sammenligninger – på begge sider af grænsen som sin journalistiske hovedopgave.

Danskheden i Sydslesvig har mistet en sand ven.

Ernst Vollertsen.

Søren Uhrenholt

København

Fhv. rektor for Ejderskolen i Rendsborg, Søren Uhrenholt døde den 21. marts 1985 i København i den høje alder af 89 år.

Ved Søren Uhrenholts bortgang har danskheden i Sydslesvig mistet en trofast ven og forkæmper. Efter en årrækkes virke i Nordjylland lagde han sin betydeligste gerning i Sydslesvig, først ved skolevæsenet i Slesvig by 1947-50 og derefter i Rendsborg, hvor han blev Ejderskolens første leder 1950-55. På denne post udførte han trods mange vanskeligheder et betydeligt pionerarbejde, som skabte stor respekt om hans navn. Han var en af professor Hansen Larsens nærmeste medarbejdere, og selve navnet Ejderskolen var hans idé. Med dygtighed og stor forståelse forvaltede han skolens interesser på bedste måde.

Søren Uhrenholt ydede også en indsats ved oprettelsen af andre danske skoler i Ejder-området, og da Ejderskolen i 1963 kom ud i en krise, var det naturligt, at der atter blev kaldt på ham. Han blev bedt om igen at overtage lederskabet i en overgangsperiode, og også dette hverv løste Søren Uhrenholt med rolig og sikker hånd.

Sydslesvigsk Udvalg af 5. Maj 1945, som havde oprettet Ejderskolen, fandt det for et par år siden naturligt at gøre Søren Uhrenholt til sit æresmedlem. Det var et udtryk for udvalgets taknemlighed for hans grundlæggende indsats for den største af udvalgets enkeltopgaver.

Sammen med sin hustru nød Søren Uhrenholt sit otium i Værløse ved København.

K. Grage.

Wilhelm Petersen

Askfelt

Den 19. juni døde assurandør Wilhelm Petersen, Askfelt, 53 år. Dermed mistede danskheden i Sydslesvig en engageret politiker og organisationsmand. Wilhelm Petersen stammede fra Flensborg, hvor han tidlig kom med i dansk arbejde. Det blev dog først i en moden alder, han kom til at øve en indsats for Sydslesvig. Som forsikringsmand blev han af sit selskab forflyttet til Hannover, men i midten af 70'erne fik han chancen for at vende tilbage til hjemstavn, da han udnævntes til distriktschef for Slesvig-Holsten.

Samtidig med, at han flyttede til Askfelt, indtrådte han i det danske organisationsarbejde. I mere end 10 år var han formand for SSF og SSV i Hytten Bjerge, men også uden for det lokale var der bud efter Wilhelm Petersen. Han var først og fremmest aktiv i det politiske arbejde, både som SSV's amtsformand i Rendsborg-Egernførde amt og som medlem af SSV's landsstyrelse. Desuden sad han i amtsstyrets kontaktrudvalg til de danske organisationer og også som næstformand i SSF's amtsstyrelse var han med til at præge arbejdet.

Som SSV-amtsformand gik Wilhelm Petersen energisk ind for ligestillingen på tilskudsområdet, hvor han af tyske kommunalpolitikere ofte blev mødt med et nej. Han lod sig dog ikke slå ud, men vedblev stædigt at tale de danske institutioners og organisationers sag, og kort før hans død begyndte disse bestræbelser at bære frugt.

Wilhelm Petersen var et venligt og hjælpsomt menneske, der også havde mange venner på tysk side.

K. Grage.

Olaf Jacobsen

Flensborg

Civiløkonom, diplomkøbmand Olaf Jacobsen, Flensborg, døde den 24. maj 1985, 61 år.

Olaf Jacobsen var født og opvokset i Rendsborg, uddannede sig efter at have taget studentereksamen i Rendsborg til diplomkøbmand i Kiel, og under et længere ophold i København tog han en dansk HD i regnskabsvæsen. Længslen efter hjemstavn førte ham dog atter til Flensborg, hvor han kunne sætte sin dansk/tyske erhvervsuddannelse ind i første linie hos »Nordwestdeutsche Treuhand«. Igennem sit virke her blev han et kendt syno-

nym for danske virksomheder, der i 1960'erne så småt begyndte at overveje etablering af producerende datterselskaber i grænselandet for at få fodan inden for i fællesmarkedet. Sin viden og erfaring om etablering af virksomheder og skattemæssige forhold på begge sider af grænsen øste Olaf Jacobsen ud af i rigt mål ved talrige besøg og under mange foredrag i Danmark.

Efter Danmarks indtræden i EF fortsatte rådgivningen med uformindsket styrke, men nu ikke så meget med henblik på produktion i Vesttyskland men mere på afsætning og handel over grænsen. I perioder var Olaf Jacobsen direktør for danske datterselskaber i vort område bl. a. for Storno omkring etableringen af de store fabriksbygninger på Junkerhulvej. Trods disse erhverv slap han aldrig rådgivningsarbejdet for både store og små danske virksomheder. Når han fik overdraget opgaver eller arbejde, gik han til dem med en sjælden ildhu og stort engagement. Hans omhyggelighed og samvittighedsfulde arbejdsform gjorde, at han nød stor tillid fra sine klienters side.

Olaf Jacobsen fik ind imellem tid til en del tillidshverv, naturligt nok mest som revisor, men hans tillidshverv som medlem af Union-Banks tilsynsråd blev det, som optog ham mest.

Om hos nogen i Sydslesvig bankede der hos Olaf Jacobsen et stort dansk hjerte, hans omsorg for, hvad der skete i Danmark og med det danske, var stor og udviklingen dér – både når det gik op og ned – rørte eller bekymrede ham til tider mere end det gjorde landets egne. Ved Olaf Jacobsens bortgang opstod et stort savn.

H. Erik Hansen.

Lorenz N. Møller

Ravsted

Nærværende mindeord kunne principielt gælde hvert eneste sogn i Sønderjylland, hvor deltagerne fra 1. verdenskrig bliver færre og færre i tal.

Nedenstående er skrevet af skoleinspektør S. N. Christensen, Ravsted, da Lorenz N. Møller som den sidste DSK'er i Ravsted sogn blev ført til graven. Lorenz N. Møller var i mange år i bestyrelsen for DSK i Ravsted sogn og var livet igennem højt respekteret for sit usvigeligt danske sindelag.

Skoleinspektør S. N. Christensen skriver:

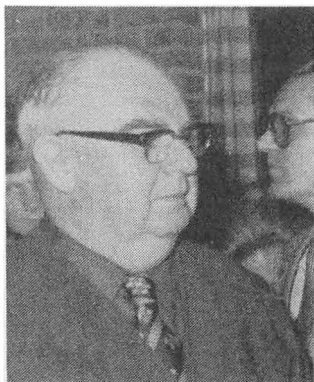
Lørdag den 4. maj 1985 blev den sidste DSK'er fra Ravsted afdeling, Lorenz Nissen Møller, stedt til hvile på Ravsted kirkegård. Sønner af afdøde DSK'ere stod fanevagt og sænkede fanen over graven som en sidste hilsen til afdøde.

Lorenz Møller hørte til en af sognets gamle slægter, der i nationalitetskampens tid og under fremmedherredømmet havde kæmpet for og værnet om danskheden. Han blev født i Korup den 20. august 1896. Senere flyttede familien til Fogderup. I 1916 blev Lorenz Møller indkaldt til fronten og var med både på øst- og vestfronten, men kunne ved krigsafslutningen vende hjem uden mén. Lorenz Møller indmeldte sig på Børkop Højskole, hvorfra han sammen med andre kammerater gratis blev transporteret til landsdelen den 10. februar 1920 for at tage del i afstemningen.

I 1924 købte han en gård i Knivsig og giftede sig samme år med Christine Nommensen fra Vestre ved Ladelund, og hun overlever sin mand.

Efter begravelsen den 4. maj var der mindesamvær i Ravsted forsamlingshus, og her var DSK's gamle fane for sidste gang med. Fanen blev sænket til minde om Lorenz Møller og de mange andre afdøde, der havde været medlem af Ravsted DSK, som i sin tid havde 48 medlemmer. Den gamle fane vil blive bragt til opbevaring på Sønderborg Slot.

S. N. Christensen.

Willy Buch

Haderslev

En kreds af mennesker, større eller mindre, standser op, når meddelelsen om et dødsfald bliver kendt. Stor var kredsen, da vi erfarede, at lektor Willy Buch, Haderslev, ikke mere skulle færdes og virke blandt os.

Willy Buch ragede op i sin hverdag. En person, der stod respekt om, som man havde tillid til, en ven for livet, er ikke mere. Hans vugge stod i købstaden Vejle. Selv har Willy Buch fortalt, at i løbet af de tidlige drengeår blev byen Vejle for ham en verden, der var for lille. Der måtte være noget

uden for købstaden. Og der var meget, som havde hans interesse, og som han siden hen viede sine evner. Hans far, der var overportør, stillede det krav, at givne evner skulle bruges og udvikles. Sønnen Willy skulle være student, og det blev han som 18-årig. Så gik vejen videre til universitetet, hvor han 7 år senere blev cand. mag. i biologi og geografi.

Kun ganske kort virkede han i København efter afsluttet skoleembeds-eksamen, ved lærer Schmidts kursus. Hovedstaden var ikke noget for ham. I 1932 kom han til Haderslev katedralskole, og den blev hans fremtidige arbejdsplads, et liv blandt gymnasieungdommen, lige til pensioneringen for ca. 15 år siden.

Willy Buch står som den personlighed, der på samme tid skabte rammerne og samtidig gav dem indhold. En sådan evne er ikke alle beskåret. Hurtigt indså han i kriseårene i 1930'erne betydningen af, at rang og stand ikke skal være afgørende for, om ungdommen får verden at se eller ej. Willy Buchs utrættelige indsats gav det resultat, at der i løbet af årene op til, under og efter verdenskrigen 1940-45 blev oprettet vandrerhjem i Syd- og Sønderjylland samt i Sydslesvig, 20 i alt. Når han mødte op i centraladministrationen i København eller hos lokale folketingsmedlemmer, vidste man, hvad ærinde han havde.

Kendetegnende for ham var, at han befandt sig bedst i kulissen, medens lokale kvinder og mænd skulle ind på scenen og dér lægge navn til. Og det gjorde de så, for han havde tillid til dem og de til ham. Belønningen viste sig på den måde, at ungdom fra ind- og udland, takket være de nyoprettede vandrerhjem, fik mulighed for billigt og godt ophold på et vandrerhjem i netop den egn og i den by, der havde deres interesse.

Man skal bemærke, at vandrerhjemmene er placeret i de områder, hvor historien og naturen taler stærkt til os.

I mange år var Willy Buch en omhyggelig redaktør af Tidevandstabellen i Sprogforeningens Almanak.

Vartegnet for Willy Buch var hans jævne og ligefremme færd. For os står han som et menneske, der var i harmoni med sin hverdag i alle dens afskyninger. Når han som repræsentant for Danmarks-Samfundet var til stede i forbindelse med overrækkelsen af en fane eller et flag, gjorde han ikke højtideligheden til mere end det, den var. Sine fridage – selv om de var få – tilbragte han sammen med sin fru Marianne i sommerhuset på Rømø, fjernt fra turister og motorlarm. Her var han i centrum af den natur, han elskede og værnede om, og her fik han også denne sommer endnu en gang lov til at holde lidt fri et par uger.

En sensommerdag, den 30. august blev personligheden Willy Buch bisat fra Haderslev domkirke.

Peter Madsen.

Georg Buchreitz

Åbenrå

Den 22. januar 1985 sov Georg Buchreitz stille hen, 79 år gammel – aktiv til det sidste. Få dage før holdt han på Folkehjem i Åbenrå et inspirerende foredrag om Holberg.

Georg Buchreitz var født i Århus, men oplevede den største del af sin opvækst og alle sine ungdomsår i hovedstadsområdet, idet hans far da var værkfører ved fængslet i Vridsløselille. Sikkert er hans stærke sociale forståelse groet op her. Den fulgte ham livet igennem og prægede mange af hans holdninger.

Han tog studentereksamen fra Rungsted Statsskole i 1924 og blev cand. mag. i 1930. I studieårene boede han en del år på Regensen og nåede studierejser i Tyskland og Italien.

I 1930 tog Georg Buchreitz første gang ophold i Sønderjylland, idet han da blev ansat som dansk lærer ved Deutscher Höhere Schule (det tyske gymnasium) i Åbenrå, men da det nazistiske præg på de tyske skoler i Nord-slesvig forstærkedes, rejste han i 1933. Lugten i bageriet var blevet for ubehagelig.

Efter adjunktår i Slagelse vendte han i et af de første besættelsesår (1941) tilbage til Åbenrå for at afløse rektor I. Mogensen som rektor på Åbenrå Statsskole. I mere end 40 år fik han således sin gerning i Sønderjylland, og de blev alle aktive og arbejdsomme år, først og fremmest på skolen, der i de år udviklede sig til et stort gymnasium med et betydeligt HF-kursus. Han var altid på udkig for at sikre skolens udvikling. Det var bl. a. hans utrættelige vedholdenhed, der sikrede, at det store alumnat blev knyttet til skolen.

Men der var så meget andet, der interesserede Georg Buchreitz. Hurtigt efter sin tilbagekomst til byen blev han indvalgt i den socialdemokratiske

forenings bestyrelse, for dernæst ved det første byrådsvalg efter besættelsens ophør (1946) at sikre et rent socialdemokratisk flertal i byrådet – og blive valgt som byens første socialdemokratiske borgmester.

De første efterkrigsår var vanskelige. Der var meget at bringe i orden efter de fem onde år, og mange opgaver trængte sig på, men mulighederne, også de økonomiske, var begrænsede. Og dog, Georg Buchreitz tog fat med stor energi, boligbyggeri, jordpolitik, gader og veje, havn, skoler, stadion o. m. a.

Åbenråerne iagttog med stigende undren de mange aktiviteter, indbefattet opstilling af blomsterkrukker på fortove og en julebuk af halm foran byens ærværdige rådhus i julemåneden. Det var næsten for meget af det gode, og så så hurtigt! Reaktionen kom da også ved valget i 1950: et minus på tre mandater, og borgmesterposten var væk –.

Men interessen for det kommunale arbejde og for Åbenrå var usvækket, så Georg Buchreitz fortsatte trofast arbejdet i byråd og magistrat i de følgende 18 år, i de fleste af disse som en aktiv og initiativrig viceborgmester. Herved fik han fortsat betydelig indflydelse på byens udvikling. Det var ham en stor glæde, at han kunne afslutte sine mange kommunale år ved – som formand for byggeudvalget – at gennemføre bygningen af det nye bibliotek og den omfattende udvidelse og modernisering af det gamle forsamlingshus, Folkehjem. Bibliotekets modernisering eller et nybyggeri havde stået på hans ønskeseddel helt fra 1946. I en årrække var Buchreitz også medlem af »Folkehjems« bestyrelse.

Georg Buchreitz var en ivrig og farverig debattør og en flittig skribent. Emnerne var naturligt nok et spejl af alt det, han iøvrigt beskæftigede sig med: gymnasiets udvikling, historie, herunder lærebøger, kalkmalerier i danske kirker og helgener, Italien, især Rom, dansk litteratur og – Åbenrå. Mit hjertes hjem, kaldte han en lille bog om Åbenrå. De fleste af hans dismissionstaler suppleret med enkelte andre taler, interviews og kronikker er samlet i en bog »Spejlinger«, udgivet i 1975 af skolens elevsamfund.

Georg Buchreitz gik levende op i grænselandets forhold og var sidst i 40'erne en af hjemmetyskernes skarpeste kritikere, idet han følte uro over, at man ikke klarere tog afstand fra det nationalsocialistiske mellem spil 1933-45. Men han hørte også til dem, der tidligt erkendte, at vejen frem var en større gensidig forståelse imellem de to nationaliteter.

Ikke ret mange år efter flytningen til Åbenrå havde Georg Buchreitz den sorg at miste sin hustru, Gudrun. I 1949 indgik han ægteskab med Esther, der nu overlever ham. Også dette ægteskab blev positivt og lykkeligt, og de to opnåede at få mange gode år sammen, først i rektorboligen på skolen, siden i den kendte Günderothske gård (opført 1707-09) på Nybro – et hjem, hvor døren aldrig var lukket for nogen, og hvor man gæstfrit gav husly til en stor venneskare.

Georg Buchreitz var en markant personlighed med klare, ofte stærke meninger. Han var altid intenst optaget af verden omkring sig, både i småt og stort. Han tog utallige initiativer og var en utrættelig, ofte stædig forkæmper for det, han fandt ret og rigtigt. Og han var en trofast ven for dem, han sluttede venskab med.

Erik Jessen.

Anne Marie Refslund Poulsen Bovlund

Den 27. marts 1984 døde fru Anne Marie Refslund Poulsen i Bovlund. Hun efterlod sig sin mand, fhv. gårdejer Troels Refslund Poulsen og sønnerne Niels og Jørgen samt døtrene Else Marie og Henriette. Sidstnævnte er gift med gårdejer Søren Jacobsen og fører nu den store gård videre.

Hun var ud af den kendte Skrumsager-slægt på Toftlundgaard i Skrave sogn og født i 1910. I 1922 flyttede hendes fader, Niels Skrumsager, til Visby Hedegaard. Hun nåede at gå i tysk skole, men hjemmet sørgede for dansk undervisning ved en privatlærerinde, der sidenhen blev gift med vandre-lærer Niels Kjems.

Efter skolegang i Rødding og senere Tønder blev hun konfirmeret i den lille frimenighed i Visby af pastor Jens Jørgensen, Skærbæk. Ungdomsårene blev brugt til en alsidig uddannelse. Et år var hun i huset hos statsminister Th. Madsen-Mygdal på Edelgave. Hun var på Askov Højskole og et års tid i England. Efter uddannelse til fysioterapeut arbejdede hun på forskellige sygehuse.

I 1942 indgik hun ægteskab med Troels Refslund Poulsen i Bovlund og rykkede med ham ind på den store slægtsgård. Det var to meget kendte sønderjyske slægter, der her kom i forbindelse med hinanden. Anne Maries og Troels' hjem fik betydning langt udover familiens kreds. Man kunne tro, at gård og hjem kunne have givet tidsfordriv nok, begge dele blev passet med kærlighed. Dagligdagen bragte en landhusmoders endeløse arbejde, men Anne Marie fandt alligevel tid til mange gøremål udenfor hjemmet. Hun lagde et stort arbejde i skolekommission og husholdningsforening, hvor hun var formand i mange år. Hendes væsen var uforknyttet og en god blanding af myndighed og stor humor. Hun kunne få noget fra hånden, det blev der lagt mærke til.

Ved hendes død blev et gammelt spørgsmål stillet: Fik hun ære nok, mens tid var? Det gjorde hun nok ikke.

I 1954 blev hun formand for Agerskov Ungdomsskole, der havde haft trange kår siden stiftelsen i 1919. Kort forinden var Agnete Tang ansat som forstanderinde på skolen. Frøken Tang var præget af megen dygtighed og stor energi. Hun bragte skolen ind i en god gænge, sammen fandt forstanderinde og bestyrelse, især dens formand, udvej for en stadig udbygning af skolens rammer. Agnete Tangs indsats skal ikke forklejnes, men det kan med rette siges, at Anne Maries sans for mådehold og folkelig forbindelse var af uvurderlig værdi. Hun var grundtvigsk præget i bedste forstand, anede ikke hvad snobberi var og gik ind i folk med træsko på. Det gav megen støtte og mange penge til skolen.

Som om denne post ikke var nok, blev hun i 1964 formand for Den Nordslesvigske Kvindeforening, der stod midt i et tidehvert. Foreningens velkendte sommerhjem på Rømø måtte vige for Havnebys anlæg. Foreningen trængte til fornyelse, nu kom den rette kvinde til rette tid og sted.

Foreningen var meget andet end sommerhjem, men opførelsen af det nye store hvilehjem i Kongsmark var en opgave, der kom til at præge tankerne i mange år.

Den Nordslesvigske Kvindeforening forbyggede sig ikke, bestyrelsen var sammensat af ideelt indstillede kvinder, der alle øvede en stor gerning og trak godt på samme hammel. Har man sat ind i løsningen af denne opgave, kunne man nok mene, at det ikke skulle have været nødvendigt, at Sønderjyllands dansksindede kvindeforening i den grad skulle slide og ængstes for at få penge og ønsker til at hænge sammen. Igen var Anne Marie den fødte leder. Bejkuhn er en gammel sønderjysk betegnelse for en tiggerske. Hun pyntede sig næsten med dette navn, og sammen med forening og bestyrelse fuldførte hun underværker. Der kunne fortælles muntre historier, om de attacker hun foretog på fedtede karlfolk. Målet blev nået: Meget store og hyggelige rammer og en tålelig økonomi.

Det var godt at komme i hjemmet i Bovlund. Historie, litteratur og alt af ånd optog sindene. Der var intet snæversyn og fordømmelse. Mange vil mindes dette hjem i beundring og taknemlighed. Anne Maries sidste år blev tunge, men Troels hjalp hende uforligneligt med at bære dem.

Det er ikke mange beskåret at sætte sig et eftermæle som Anne Marie Refslund Poulsen. Hendes minde vil blive æret og husket.

H. P. Jensen.

Willy-August Linnemann

Gentofte

Forfatteren Willy-August Linnemann har i bogstaveligste forstand indskrevet sig i Sønderjyllands historie! Det er sket gennem et omfattende litterært arbejde, hvis mange bøger til sene tider vil knytte navnet Willy-August Linnemann til en af Danmarks kendte forfattere i perioden fra 1939 til 1985.

Willy-August Linnemann var kun 6 år, da den nuværende landegrænse blev trukket i 1920 – trukket tværs gennem hans fødesogn efterladende hans elskede Harreslevmark ca. 3 km syd for den dansk-tyske landegrænse. Næppe nogen anden grænsebo har i den grad levet og følt sig som slesviger som netop Willy-August Linnemann. I 1920 håbede man svagt på en ændring senere af landegrænsen – kunne Nordslesvig komme tilbage til Danmark, kunne Sydslesvig vel også! Et håb, der var mange fold stærkere i 1945, og derfor var det for Willy-August Linnemann og mange andre dansksindede i grænselandet en umådelig skuffelse at høre befrielsesregeringens bombastiske erklæring: Grænsen ligger fast!

Og det har den så gjort lige siden, men slesvigeren Willy-August Linnemann levede og virkede for en enhed i grænselandet – måske nok lovlig fantasipræget, sådan som det ofte virker, når man møder de mange syner og store visioner, som tilfældet er i en del af Linnemanns forfatterskab, der indledtes i 1939 med: *Sangen om de lyse nætter*. I 1945 udgav han: *Natten før freden*. Året efter: *Slesvig – og i 1948: Mit land lå i mørke*. En sigende og dækkende titel i 1948.

Siden fulgte de kendte bøger med fortællinger fra flensborgske bunkere under krigen – »Bogen om det skjulte ansigt« 1958 – fulgt op af: »Døden må have en årsag« – og senere kom den store serie på syv bøger om Schleswiger-familien. Helt ærligt sagt blev en del nok lidt trætte af serien i det lange løb, men man måtte beundre Willy-August Linnemann, at han fra sit »eksil« i Gentofte så vedblivende levede i det grænseland, der var en fundamental del af hans danske hjerte.

Willy-August Linnemann vil blive husket i mange kredse for sit forfatter-skab, og i grænselandet vil han først og fremmest blive erindret og respek-teret som slesvigeren med den stille drøm og de store visioner om den rolle, som landet ved Flensborg fjord efter hans mening burde have, og som han utvivlsomt troede på, det en gang vil få!

Arne G. Larsen.

Bothilde Hansen

Kollund

Den 24. november 1984 døde Bothilde (Thilde) Hansen i sit hjem i Kollund, 87 år gammel. En lang livsbane var slut, et liv levet i Sønderjyllands navn og til landsdelens ære. For Thilde Hansen blev digter, endda i en høj alder, for hun begyndte først at skrive, da hun var over tres.

Vi kender hende alle – under navnet E Skoelmesterkuen, og hendes lune og muntre, men også til tider alvorlige og livskloge digte vil blive stående i mange år fremover. Thilde Hansen skrev på dialekt. For hende var den sønderjyske dialekt så vigtig, at hun ville kæmpe for dens bevarelse. Dialekt og sønderjysk tilhørsforhold kunne ikke adskilles.

Sønderjylland har kun meget få digtere – ejendommeligt nok, for der er mængder af stof i denne landsdel, som man kunne tage fat på, men det har åbenbart svært ved at forløses. Men det lykkedes for E Skoelmesterkuen, hvilket bl. a. blev bevist af, at hendes seks digtsamlinger, som hun udgav med egen risiko, meget hurtigt blev udsolgt. Ved hendes død i 1984 kunne ingen af dem opdrives, og selv om vi var en del, der mange gange opfordrede hende til at udgive igen, medførte hendes beskedenhed, at det aldrig blev til noget. Først efter hendes død kom en mindebog »Sønderjyske digte«, som stadig kan fås. »Jeg er ikke noget særligt,« sagde hun. »Jeg vil ikke føre mig frem.«

Mange har oplevet Thilde Hansen, når hun optrådte rundt omkring på forsamlingshusene, hvor hun med lune og munterhed læste op af sine digte.

Thilde Hansen havde altid benene på jorden. Vi er ikke alle digtere. Vi kommer ikke alle i Dansk Forfatterforening eller i Den Blå Bog. Men vi var dog ingenting nogen af os, hvis vi ikke havde en kulturel rod. Det er på dette punkt, Thilde Hansen stadig har noget at sige os, for hun kendte frygten fra den tid, hvor hendes familie, da hun endnu var lille pige, blev tvangsforflyttet fra Bovlund til Vestfriesland syd for grænsen. Og hun kendte glæden fra den dag, familien kunne vende hjem til et genforenet Sønderjylland.

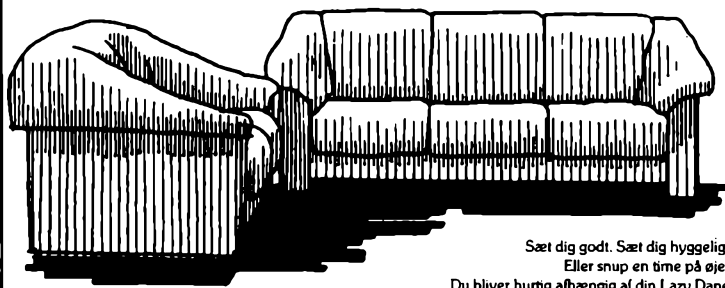
Hun vidste, at det at være dansk er noget, der skal komme helt fra hjerte-rødderne. Derfor var hendes »Hjemstavnsang«, som nu enhver kender, den tekst, hun selv var gladest for.

Jeg er sikker på, at Thilde Hansens digte vil lyde ved mange fester og mange arrangementer på landsdelens forsamlingshuse i mange år endnu. Vi kan le ad hendes »Mett og Mads« og trøstes ved hendes folkelige og smukke naturdigte. Intet menneske lever forgæves – ethvert menneskeliv har betydning langt ind i fremtiden. Det gælder også Thilde Hansen.

Per Jespersen.

Kom ind og få en prøvetur i LAZY DANE

Lazy Dane er en rigtig »slænger« - rund, blød, dansk og dejlig

Sæt dig godt. Sæt dig hyggeligt.

Eller snup en time på øjet.

Du bliver hurtig afhængig af din Lazy Dane.

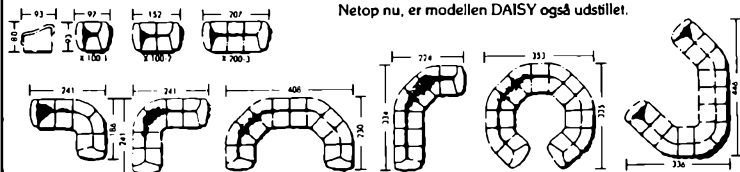
Lazy Dane er et komplet sofasystem, og fås som stol, 2 og 3 personers sofa,

samt i alle mulige og umulige hjemmeopstillinger. Lazy Dane fås i 2 læderkvaliteter,

samt i uld eller chenille bomuld, og der er flere farver at vælge imellem. Og så er prisen rigtig.

Naturtvis kan du få billigere møbler, men tænk på kvaliteten. LAZY DANE kan du leve længe med.

Netop nu, er modellen DAISY også udstillet.

Herover kun et par af de utallige kombinationsmuligheder der findes, de øvrige oplyser vi gerne i vores udstilling.

Farvebrochure med prisliste blisendes gerne.

• Spændende boligindretning på mere end 2.500 m²

• Fragt+ levering overalt

• Åbningstider:

Mandag - torsdag 9.00-17.30

Freitag 9.00-18.00

Lørdag 9.00-16.00

Søndag 10.00-16.00

Fjordvejen 15 Kollund 6340 Krusaa Telefon 04 - 67 87 12*

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplering af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak:

Arne G. Larsen, Øster-Lindet, 6630 Rødding.

Telefon (04) 84 63 50

DET DANSKE KONGEHUS

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik af Danmark*, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André Henrik Christian*, født 26. maj 1968. 2) *Joachim Holger Waldemar Christian*, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard Casimir Karl August Konstantin*, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav Frederik Philip Richard*, født 12. januar 1969. b) *Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte*, født 20. november 1970. c) *Nathalie Xenia Margareta Benedikte*, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med Kong *Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Datter: *Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Poul Schlüter

Udnævnt den 10. januar 1984

Statsminister	<i>Poul Schlüter</i>
Udenrigsminister	<i>Uffe Ellemann-Jensen</i>
Finansminister	<i>Palle Simonsen</i>
Justitsminister	<i>Erik Ninn-Hansen</i>
Økonomiminister	<i>Anders Andersen</i>
Landbrugsminister	<i>Niels Anker Kofoed</i>
Energiminister	<i>Knud Enggaard</i>
Industriminister	<i>Ib Stetter</i>
Miljøminister og minister for nordiske anliggender	<i>Christian Christensen</i>
Undervisningsminister	<i>Bertel Haarder</i>
Minister f. offentlige arbejder	<i>Arne Melchior</i>
Fiskeriminister	<i>Henning Grove</i>
Boligminister	<i>Niels Bollmann</i>
Arbejdsminister	<i>Grethe Fenger Møller</i>
Minister for kulturelle anliggender	<i>Mimi Stilling Jakobsen</i>
Socialminister	<i>Elsebeth Kock-Petersen</i>
Indenrigsminister	<i>Britta Schall Holberg</i>
Minister for skatter og afgifter	<i>Isi Foighel</i>
Minister for Grønland	<i>Tom Høyem</i>
Forsvarsminister	<i>Hans Engell</i>
Kirkeminister	<i>Mette Madsen</i>

Folketingsvalget den 10. januar 1984

Stemmeprocent 88,4

Socialdemokratiet	1.062.561 stemmer	56 mandater
Radikale Venstre	184.642 stemmer	10 mandater
Konservative Folkeparti	788.224 stemmer	42 mandater
Retsforbundet	50.381 stemmer	0 mandater
Socialistisk Folkeparti	387.122 stemmer	21 mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	2.151 stemmer	0 mandater
Kommunistisk Parti	23.085 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	154.553 stemmer	8 mandater
Kristeligt Folkeparti	91.623 stemmer	5 mandater
Arbejderpartiet KAP	978 stemmer	0 mandater
Venstre	405.737 stemmer	22 mandater
Venstresocialisterne	89.356 stemmer	5 mandater
Fremskridtspartiet	120.641 stemmer	6 mandater
Udenfor partierne	956 stemmer	0 mandater
I alt	<u>3.362.010 stemmer</u>	<u>175 mandater</u>
Færøerne		2 mandater
Grønland		2 mandater
		<u>179 mandater</u>

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 10. januar 1984

Stemmeprocent 87,7

Socialdemokratiet	47.596 stemmer	3 mandater
Radikale Venstre	6.690 stemmer	0 mandater
Konservative Folkeparti	44.608 stemmer	3 mandater
Retsforbundet	1.872 stemmer	0 mandater
Socialistisk Folkeparti	9.818 stemmer	1 mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	70 stemmer	0 mandater
Kommunistisk Parti	455 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	6.953 stemmer	0 mandater
Kristeligt Folkeparti	5.723 stemmer	0 mandater
Venstre	25.008 stemmer	1 mandater
Venstresocialisterne	1.506 stemmer	0 mandater
Fremskridtspartiet	9.104 stemmer	1 mandater
I alt	<u>159.403 stemmer</u>	<u>9 mandater</u>

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

- Socialdemokratiet:* J. K. Hansen, fhv. minister
Poul Qvist Jørgensen, afdel.led.
Svend Taanquist, labor.mest.
- Konservative Folkeparti:* Kaj Ikast, major
Jens P. Rønholt, gårdejer
Svend Åge Petersen, rådg. ing.
- Socialistisk Folkeparti:* Inger Harms, kontorassistent
- Venstre:* Peder Sønderby, gårdejer
- Fremskridtspartiet:* Helge Dohrmann, entreprenør

Undervisningsministeriets udvalg vedrørende danske kulturelle anliggender i Sydslesvig

(Beskikkelse af 21. maj 1984 - efter folketingsvalget den 10. januar 1984)

S fhv. viceamtsborgmester Peter Gorrsen, Gl. Færgevej 48, 6300 Gråsten	V folketingsmedlem, gårdejer Peder Sønderby, Ørderup, 6520 Toftlund
SF viceamtsskatteinspektør Rolf Lütken, Birkholmsvej 4, 2800 Lyngby	R generalkonsul, professor Troels Fink, Vægtergården 1, 6200 Åbenrå
K direktør, cand. polit. E. Haunstrup Clemmensen, Gl. Vartovvej 19, 2900 Hellerup	Sekretær: kontorchef C. E. Lautrup, Undervisningsministeriet, Direktoratet for de videre- gående uddannelser, Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K. tlf.: (01) 92 54 37.

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands statsamt

Statsamtmand

Ole Perch Nielsen
H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 10-15.
Lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 10-15.
Lørdag lukket.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Skelbækvej 2,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: Kresten Philipsen.
Amtskommunaldirektør: Finn Hansen.

Kort over Sønderjyllands amt

Amtsrådsmedlemmer pr. 1. januar 1982

- V Amtsborgmester Kresten Philipsen,
»Lundtoftbjerg«, 6200 Åbenrå.
Gårdejer. Tlf. (04) 68 75 37.
- A 1. viceamtshøjester Dycke Hoff,
Farversmøllevej 125, 6200 Åbenrå.
Distriktsmontør. Tlf. (04) 62 17 94.
- V 2. viceamtshøjester Peter Holst,
Bregnegårdsvej 13, 6630 Rødding.
Højskolelærer. Tlf. (04) 84 12 50.
- V Edith Aalling, Munislund 7,
6500 Vejens.
Landbohusmoder. Tlf. (04) 59 04 33.
- A Heine Andersen, Birkevænget 2,
Abild, 6270 Tønder. Lærer.
Tlf. (04) 72 20 13.
- A Karen Bertelsen, Frejasvej 12,
6070 Christiansfeld. Sygehjælper.
Tlf. (04) 56 14 28.
- A Per Friis, Færgevej 71,
6100 Haderslev. Lærer.
Tlf. (04) 58 46 93.
- A Børge Bisgaard Hansen,
Ringgade 240, 6400 Sønderborg.
Toldpatr.mest. Tlf. (04) 42 46 04.
- S Hermann Heil, Farversmøllevej 97,
6200 Åbenrå. Regnskabschef.
Tlf. (04) 62 38 33.
- F Helge C. Jacobsen, Åstrup Allé 46,
Over Åstrup, 6100 Haderslev.
Skolepsyk. Tlf. (04) 52 10 81.
- V Helge M. Jensen, Landevejen 34,
Døstrup, 6780 Skærbæk. Lærer.
Tlf. (04) 75 43 24.
- A Knud Tejlgård Jensen, Rosenvej 29,
Ullerup, 6400 Sønderborg. Skoleinsp.
Tlf. (04) 46 11 81.
- V Lauge Nielsen Jepsen,
Bakkevej 4, 6261 Bredebro. Direktør.
Tlf. (04) 74 15 33.
- A Christian P. Johannsen, Nyboder 41,
6520 Toftlund. Skoleinspektør.
Tlf. (04) 83 16 84.
- A Else Jæger, Rådnyvej 26,
6400 Sønderborg. Sygeplejelærer.
Tlf. (04) 42 58 73.
- Z Günther Kley, Juhlsvej 1, Farris,
6560 Sommersted. Flyvechef.
Tlf. (04) 55 12 03.
- Q Knud Olav Knudsen,
Solbakken 20, 6100 Haderslev.
Dyrlæge. Tlf. (04) 53 15 65.
- C K. M. Laursen, Grønlandsvej 39,
6100 Haderslev. Major.
Tlf. (04) 52 50 68.
- C Gerda Loff, »Havklev«,
Varnæsvej 329, 6200 Åbenrå. Fru.
Tlf. (04) 66 36 22.
- B Ruth Nielsen, Østergade 19,
6270 Tønder. Fru. Tlf. (04) 72 19 30.
- Z Hans R. Nielsen, Bredgade 19,
6254 Øster Højst. Bagermester.
Tlf. (04) 77 51 08.
- A Erik Oksborg, Egevej 6, Hammelev,
6500 Vejens. Konsulent.
Tlf. (04) 57 72 80.
- B Sv. Ingomar Petersen,
Smedevænget 5, 6500 Vejens. Arkit.
Tlf. (04) 54 18 70.
- C Hans Rossen, Troidhøj 2, 6510 Gram.
Fabrikant. Tlf. (04) 82 18 50.
- V Erik Rytter, Ringridervej 23,
6400 Sønderborg. Amtsländinsp.
Tlf. (04) 42 12 26.
- V Hans Schmidt, Sandetvej 1,
Arrild, 6520 Toftlund. Gårdejer.
Tlf. (04) 83 41 08.
- C Sven Tarp, Jernbanesvinget 7,
6392 Bolderslev. Installatør.
Tlf. (04) 64 62 19.
- V Jens Terp-Nielsen, Lindbjerg 5,
6200 Åbenrå. Direktør.
Tlf. (04) 62 18 18.
- A Bente W. Tietzje, Møllebakken 20,
Guderup, 6430 Nordborg.
Distriktssekretær. Tlf. (04) 45 89 08.

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 15 82.
Borgmester: Arthur Jespersen.
Kæmner: M. Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. (04) 67 00 67.
Borgmester: Thomas Jessen.
Kontorchef: N. C. Andersen.
- Bredebro kommune, 6261 Bredebro.**
Tlf. (04) 74 16 50.
Borgmester: Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. (04) 44 10 33.
Borgmester: Niels Krogh Hansen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
Borgmester: Bent Skriver.
Kommunaldirektør: Jørgen E. Lund.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. (04) 82 21 31.
Borgmester: Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Keld Brøchner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. (04) 65 12 30.
Borgmester: Uwe Nannsen.
Kæmner: N. Bahlke.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
Borgmester: Kurt Dørflinger.
Kommunaldirektør: Arne Otto Bak.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. (04) 74 23 27.
Borgmester: Knud Hansen.
Kæmner: Thomas Uhre Knudsen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
Borgmester: Johannes Kristiansen.
Kommunaldirektør: Jens Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 45 11.
Borgmester: Hans Jessen Hansen.
Kæmner: R. Rømer.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. (04) 45 04 15.
Borgmester: Jens Chr. Jensen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Tofllund. Tlf. (04) 83 19 34.
Borgmester: Chresten Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Jacobsen Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. (04) 84 21 61.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør: Carlo Jensen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. (04) 66 28 75.
Borgmester: Erik Larsen.
Kommunaldirektør: Ervin Mølgård.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. (04) 75 22 11.
Borgmester: Hans Bonde Møller.
Kommunaldirektør: H. Thomasen.
- Sundeved kommune, Avnbøvej 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
Borgmester: Chr. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
Borgmester: Thomas Jacobsen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.
- Sønderborg kommune,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
Borgmester: Harry Christensen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.
- Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,**
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
Borgmester: Hardy Knudsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
Borgmester: Jens Børsting-Andersen.
Kommunaldirektør: Egon Nielsen.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 07 54.
Borgmester: Peter Petersen.
Kommunaldirektør: Mogens Olsen.

Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.
Borgmester: Camma Larsen-Ledet.
Kommunaldirektør: Ehlert B. Nielsen.

Kommuneforeningen
i Sønderjyllands amt.
Kommunekontoret, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 21 61.
Formand: Borgmester Gunnar Juul.
Sekretær:
Kommunaldirektør Carlo Jensen.

**I Andelsbanken
kan du både få
høj rente
og mulighed for
A-købe lån
på din nye
A-løn konto.**

**Kom ind
og få
en aftale**

ANDELSBANKEN
er anderledes

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Folkeshjem, Haderslevvej 7, Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 50.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Sekretær: Lis Mågård.

Bestyrelse:

Formand: O.bibliot. Jørgen Mågård,
Svangkærvej 9, Smedeby, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 67 21 14 eller (04) 67 34 54.

Skoleleder Sigfred Andresen,
Mühlendamm 7, D-2257 Bredstedt
(Sydslesvig). Tlf. 009 49 4671 - 42 57.

Sognepræst Th. Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Direktør H. P. Jensen,
Åbakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Fru gdr. Mette Jepsen,
Skovfennen 5, Rørkær, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Naturlæge Hermann Liebers,
Hochstrasse 11,
D-2390 Flensborg.
Tlf. 009 49 461 - 5 38 76.

Dommer Ditlev Nielsen,
Sundquistsgade 36, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 01 81.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester
Svend Christensen, Åglimt 16,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 08.

Kasserer: Bankass. fru Hanne Clausen,
Sydbanks afdeling, 6270 Tønder.

Sekretær: Fhv. gdr. Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 76 32 81.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K. Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: O.bibliot., professor
H. P. Clausen, Hørhavevej 75 A,
8270 Højbjerg. Tlf. (06) 27 11 20.

Sekretær: Direktør, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Mathiesen,
Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjællandsgade 13,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 42.

Åbenrå Amt:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 07 45.

Sønderborg Amt:

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Helleesen, Kastanieallé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

CIMBRIA

- en central for byggematerialer

6200 AABENRAA - TLF. (04) 62 20 00

**padborg
boghandel**

v/ Launi Pedersen

TH. 67 31 08

BOGCENTRET VED GRÆNSEN

Sønderjydske litteratur i stort udvalg

NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

KVALITET på TRYK

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster - Telefon 74 35 57

Slesvigsk Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Mette Julius,
Algade 68, Frifelt, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 72 34.

Næstformand: Fru Kirsten Gjelstrup,
Hjarupvej 15, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 31 47.

Kasserer: Hedvig Møller,
Brobølvej 21, 6400 Sønderborg.

Hvilehjemmet: Havnebyvej 119,
6791 Kongsmark, Rømø.
Tlf. (04) 75 52 14.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Fhv. filialdirektør
Poul Andersen, Munkemølle, Gråsten,
formand.
Rektor Knud Fanø, Duborg Skolen,
Flensborg, næstformand.
Landsarkivar Hans H. Worsøe,
Åbenrå, sekretær.
Afdelingsleder Rasmus Callesen,
Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske
Årbøger: Overarkivar Dorrit Andersen,
Farum.
Rektor Knud Fanø, Flensborg.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Mag. art. Henrik Becker-Christensen,
Åbenrå.
Bibliotekar N. H. Kragh Nielsen,
Rødding.
Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå.
Museumsinspektør Steen Andersen,
Haderslev.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk
Månedsskrift:
Cand. polit. fru Inger Bjørn Svensson,
Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Gdr. Søren Rasmusen,
Hygumskov, Rødding.
Sønderborg amt: Skoleinspektør
Aage Rasmussen, Broager.
Tønder amt: Gdr. E. Posselt,
Møgeltønder.
Åbenrå amt: Overlærer H. H. Bang,
Bov.
Sydslesvig: Dr. Johann Runge,
Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:
Advokat Svend Oksen, Skærbæk.
Stiftamtmand O. Perch-Nielsen.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Forstander Boye Andersen,
Storegade 84, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 46 63.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour Møller,
Højbjerggaard, Fjordvej 7, Bækken,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 81 65.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING
Slotsvej 11 . 6510 Gram
Telefon (04) 82 16 21

Sønderjydske Forsamlingshusforening

Formand: Hans Christian Hansen,
Havstedsvej 33, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 74 71.

Næstformand: Boy Nissen,
Sønderbyvej 14, Møgeltønder,
6270 Tønder. Tlf. (04) 77 83 50.

Kasserer: Holger Bonde,
Lysmosen 34, Marstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 57 52 74.

Sekretær: Bodil Søndergård,
Rugbjergvej 16, Rugbjerg,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 45 25.

Institut for Grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 55 50.

Direktør: Cand. polit.
Nils Groes.

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Birkevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 27 65.

Kræftens Bekæmpelse

Den Syd- og Sønderjydske Fond.
Formand: Sognepræst M. K. Hvalsøe,
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 25.

Dansk Kvindesamfund

Formand: Ingrid Lund Larsen,
Fuglebakkevej 10, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 46 33.

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørgen Wangel,
Mosevang 29, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 75 33.

Sønderjydske Idrætsforening

Formand: Claus Christensen,
Nyrøjsvej 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 21.

Forretningsfører: Jens Olesen,
Øbeningsvej 5, Nr. Hostrup,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Ingolf Skousen,
Mågevej 2, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 28 48.

2. næstformand og formand for
Fælles kursusudvalg: Elna Petersen,
Hasselvej 14, Hammelev, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 73 77.

Formand for skydning: A. T. Hansen,
Thrigesvej 94, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:
Anne Grethe Cornelsen,
Bøgelhusvej 7, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 81 80.

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Formand for folkedans:

Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for idrætsudvalget:

Erik Stockholm, Hajstrupgade 53,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.

Formænd:

Midtsønderjyllands hovedkreds:
Henning Gårde, Bakkevænget 12,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 36.

Haderslev østeramt:

Helge Moosmann,
Hjort Lorensensvej 47, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 14 43.

Åbenrå hovedkreds: Anton Mortensen,
Fiskebækvej 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 46.

Sønderborg hovedkreds:

Chr. Caspersen, Gammelmarksvej 16,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Tage Madsen,
Surrerøj 18, Bylderup,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 21 27.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frode Sørensen,
Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Anna Bruun,
Skovvænget 17, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 10 17.

Formand for håndboldudvalget:
Thomas From, Galgetoft 68,
6630 Rødding.

Formand for folkedanseudvalget:
Ole Sørensen, Lauenborgvej 11,
Stenderup, 6630 Rødding.

Formand for gymnastikudvalget:

Ester Torp, Galgetoft 44,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 78.

Formand for svømmeudvalget:

Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:

Folmer Petersen, Nyvej 16,
6660 Lintrup.

Bund deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt,
Ladegårdskov, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 90.

Generalsekretær: Peter Iver Johannsen.

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Viceskoleinspektør
Armin Nickelsen, Skovfennen 16,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 45 57.

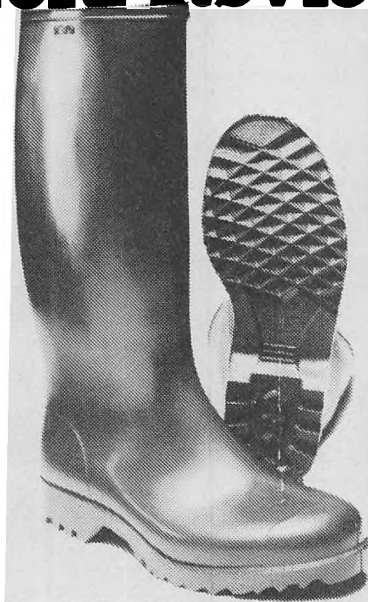
Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Landmand Andreas Bucka,
Hostrupvej 32, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 43 12.

Nu kan du få jægergrønne Nora støvler!

nora

- støvlestærk!

C. Borregaard Nielsen A/S

6200 Aabenraa . Telefon 04 - 62 29 50

Musik – Teater – Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:

Fhv. stiftamtmand, kammerherre
C. A. Vagn-Hansen, K1, formand.

Administration:

Jørgen Billesbølle, forretningsfører.

Programudvalg:

Fløjtenist Thomas Jensen, formand.

Adresse:

Musikhuset, Skovvej 16,
DK 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 61 61.

Ib Nielsens Fløjtekvartet

Ib Nielsen, Erling Vagn Nielsen,
Børge Larsen, Urban Ericsson.

Henvendelse: Børge Larsen,
Primulavej 30, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 17 74.

Spillemandskvartetten

Torben Jensen: Violin.
Børge Larsen: Bratsch.
Jesper Hlindø: Bas.
Henning Jensen: Klarinet.

Henvendelse: Tlf. (04) 42 72 13.

Den sønderjyske Messingkvintet

Flemming Neergaard Pedersen,
trompet. Per Nielsen, trompet.
Henrik Olsen, horn. Primdal Sørensen,
basun og Ernst Wedam, bastuba.

Henvendelse: Flemming Neergaard
Pedersen, Søndergade 24,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 82 36.

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølbjerg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 75 18.

Sønderjyllands Strygekvartet

v/ Arne Møller Jørgensen,
Dybbølbjerg 16, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 58 86.

Den alsiske Blæserkvintet

Ib Nielsen, Tove Steensgård,
Henning Jensen, Søren Friis,
Henrik Soelmark.

Henvendelse: Ib Nielsen,
Kongevej 42, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 63 17.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Preben Rasmussen, Viben 75,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 12 26.

Sekretær: Kai Hansen,
Borgm. Andersensvej 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 56 20.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:

Bent Jacobsen, redaktionens adresse:
Ladegårdskov 14, 6300 Gråsten.

Landssekretariat: Ladegårdskov 14,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA,
Ladegårdskov 14, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 11 03.

Christiansfeld Kunst- og Museumforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysestøbervej 3, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 11 11.

Haderslev Kunstforening

Formand: O. Gøllert Nielsen,
Højgade 5, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 52 43.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schröder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor Karen Løvig,
Peter Graus Vej 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 18 16.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

Bøger & Papir? så 65 1-2-3-4

 Gråsten Boghandel ApS
Nygade 1 6300 Gråsten Tlf. 04-65-123-4

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

JELS AFDELING

6630 RØDDING . TELEFON (04) 55 21 28

BYGGEMARKED

Biblioteker

- Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.**
Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.
- Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster.**
Tlf. (04) 74 30 42. Filialer i: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højt.
- Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 14 28.**
Filialer i: Ballum, Visby.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjtertoft, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 450336.**
Filialer i: Guderup, Havnbjerg samt bogbus.
- Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager. Tlf. (04) 44 16 13.**
Filial i: Egersund skole.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 34 54.**
Filialer i: Holbøl, Kollund.
- Christiansfeld, Christiansfeld Bibliotek, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 18 37.**
Filialer i: Aller, Fjelstrup, Hejls, Hjerndrup, Stepping, Taps, Vejstrup.
- Rødding, Rødding Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 12 88.**
Filialer i: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.
- Deutsche Bücherei, Åstrupvej 9, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 15 29.**
- Rødekre, Rødekre Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekre. Tlf. (04) 66 26 23.**
Filialer i: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.
- Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 53 20.**
Filialer i: Bovrup, Kliplevej, Søgård.
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Falckvej 19, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80.**
Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.
- Gram, Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram. Tlf. (04) 82 19 70.**
Filialer i: Arnum, Fole.
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg.**
Tlf. (04) 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58. Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 48 84 88.
- Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75.**
Filialer i: Rinkenæs og Kværs.
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, (Indg.: Blegen 9) 6400 Sønderborg.**
Åbn.tider: man.-fre. 8-15.30, tors. till. 15.30-18.30 (1/9 - 30/4).
- Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 55 33.**
Filialer i: Halk, Hoptrup, Marstrup, Vilstrup, Øsby, Årø.
- Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 86.**
Filial i: Sdr. Sejerslev.
- Kirke-Hørup, Sydals Kommunebibliotek, Holtvej 2, Hørup, 6400 Sønderborg.**
Tlf. (04) 44 54 29.
Filialer i: Lysbild, Tandslet, Kegnæs.
- Handelshøjskole Syd Biblioteket - Sønderborg Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg.**
Tlf. (04) 42 53 34.

Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.

Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 41 69. Filialer i: Bolderslev,
Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.

Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade
10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26.
Bibliotekssamarbejde mellem Tønder
og Skærbæk kommuner. Bogbus med
12 holdsteder uden for Tønder.

Deutsche Bücherei, Popsensgade 6,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.

Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek,
Torvegade, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 03. Filialer i: Agerskov,
Arrild, Bevtoft, Branderup.

Vester-Sottrup, Sundeved Bibliotek,
Vester-Sottrup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 48 71 28. Filialer i:
Nybøl og Ullerup.

Vojens, Vojens Bibliotek, Rådhuscentret
5, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80.
Filialer i: Hammelev, Jegerup,
Maugstrup, Nustrup, Over Jerstal,
Oksenvad, Skrydstrup, Sommersted,
Vedsted.

Åbenrå, Det sønderjydske Landsbiblio-
tek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 25 62. Filialer i:
Løjt Kirkeby, Skolegade 23.
Tlf. (04) 66 75 28.
Rugkobbøl, Farversmøllevej 28.
Tlf. (04) 62 14 80.

Deutsche Büchereizentrale Apenrade,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 58.

Sønderjyllands Amts Biblioteksforening
(Amtskreds af Danmarks
Biblioteksforening)

Formand: Konsulent Hans M. Bille,
Kirkegårdsvej 43, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 52.

Sekretær: Overbibliotekar Ib Madsen,
Det Sønderjydske Landsbibliotek,
Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 25 62.

Andels - Kartoffelmelsfabrikken

»Sønderjylland«

Tøndervej 3, 6520 Toftlund

Telf. (04) 83 13 43

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 15.
Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 21 40.
Forstander Bodil Keldorff og
Daniel Eiler.

Kongeådalens Efterskole,
Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.
Forstander Martin Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.
Forstander Arley D. Bastiansen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 83 70.
Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 08.
Forstander Erling Mølgaard.

Skamlingsbanke Ungdomsskole,
6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.
Forstander Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.
Forstanderpar:
Birgitte og Knud Erik Hansen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 03 11.
Forstander Kr. Kristensen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 11 29.
Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 63.
Forstander Jørgen Kusk.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 68 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Foreningen af Frie Ungdoms- og
Efterskoler:
Formand: Forstander Knud Brusgaard
Nielsen, Flakkebjerg 4200 Slagelse.
Tlf. (03) 58 60 25.
Sekretariat: Vartov, Farvergade 27,
opg. K, 1463 København K.
Tlf. (01) 12 86 80.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.
Forstander Filt Jensen.

Forsknings-Højskolen,
Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 09 60.
Forstander Bent Jensen og
Gerda Schlanbusch.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 52 13.
Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 009 49 46 30 - 382.
Forstander Egon Rasmussen.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 40 40.
Forstander Harald Nielsen.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 68.
Forstander Kirsten og Erik Overgaard.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.
Forstander Marta og Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

Højskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 21 60 og
(04) 42 85 90.
Kontor daglig 8-14.
Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Kvindehøjskolen (Den nordiske),
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 93.
Kollektivt ledet.

Tønder Landbrugsskole
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 41 00.
Konst. forstander
Kresten K. Skrumsager.

Den Sønderjyske Højskole for
musik og teater,
Herrestedgade 6-8, 6520 Toftlund.
Telefon (04) 83 01 04.
Forstander Henrik Svane.

Løgumkloster Kirkemusikskole
Vestergade 13, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 40 70.
Rektor Peter Langberg,
Sølstedgaardvej 13 B,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 48 70.

Forskellige

Løgumkloster Refugium,
Refugievej 1, 6240 Løgumkloster.
Forstander Kurt Andersen.

Den Sønderjydske Forening af
Menighedsrådsmedlemmer:
Formand: Lektor Aage Laursen,
Skinderbro 24, 6200 Åbenrå.
Sekretær: Forstander Boye Andersen,
Storegade 84, 6430 Nordborg.

Landsforeningen af Menighedsråds-
medlemmer:

Formand: Henning Rasmussen,
Tjennemarkevej 17, 4952 Stokkemarke.
Tlf. (03) 91 10 73.

Foreningens kontor: Vesterbros Torv 1-3,
8800 Århus C.

Leder: Forretningsfører Anker Honoré.
Tlf. (06) 19 70 77.

Amnesty International,
Frederiksborggade 1,
1360 København K. Tlf. (01) 11 75 41.

Dansk kirke i udlandet,
Nørrevænget 43 B, Postboks 83,
5100 Odense C. Tlf. (09) 13 95 31.
Postgiro 9 00 13 95.

Præsident: Biskop Johs. W. Jacobsen,
Domkirkestræde 1, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 05 82.

Formand: Sognepræst
Christian Dickmeiss, Platanvej 10,
5230 Odense M. Tlf. (09) 12 56 78.

Generalsekretær og kasserer:
Egon Christiansen, Store Klaus 39,
5270 Odense N. Tlf. (09) 18 20 17.

Landssekretær: Poul Fabricius,
Rørmaen 10, 5270 Odense N.
Tlf. (09) 18 04 05.

Bestyrelsesmedlem i Sønderjylland:
Fru Gerda Dørlinger,
Lembckesvej 43, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 51 35.

Teatergruppen Møllen
Møllepladsen 4, 6100 Haderslev.
Administrator: Vibeke Illum Juul.
Tlf. (04) 52 66 79 mellem kl. 11 og kl. 15.

LAURSEN · TØNDER

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI A/S
BOX 133 · 6270 TØNDER · TLF. 04 - 72 15 50

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske

Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 58 58.

Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15.6.-15.8.
dog lukket om lørdagen.

Landsarkivar Hans H. Worsøe.

Arkivarer Lars N. Henningsen og
Jørgen Witte.

Historiske Samlinger for Sønderjylland

Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Åben: Mandag til fredag, kl. 9-12
og efter aftale.

Formand: Professor, dr. phil.
Troels Fink.

Leder: Henrik Fangel.

Augustenborg

Lokalhistorisk forening for Augusten-
borg kommune

v/ fuldmægtig Hans Lind.

Mosevænget 9, 6440 Augustenborg.

Bov

Bov Biblioteks lokalhistoriske samling
Bovvej 4, 6330 Padborg.

Historisk forening for Vis herred

v/ overlærer H. H. C. Bang,

Padborgvej 27, Bov 6330 Padborg.

Bredebro

Lokalhistorisk samling

Brede Bygade 14, 6261 Bredebro.

Broager

Lokalhistorisk forening for Broagerland

v/ Svend Hollensen

Mølmark 25, 6310 Broager.

Lokalhistorisk Arkiv

Møllegade 5, åbent tirsdag 16-18.

Telefon tirsdag 44 16 13.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv

Christiansfeld bibliotek,

6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 18 37.

Hejlsminde lokalhistoriske forening

v/ Holger Andreasen,

Gendarmvej 4, Hejlsminde, 6094 Hejls.

Fjelstrup lokalhistoriske afd.

under Fjelstrup Idrætsforening

v/ Vagn Rasmussen, Avnøvej 20,

Fjelstrup, 6100 Haderslev.

Gram

Lokalhistorisk arkiv for Gram kommune

v/ Karl Gunnar Gregersen,

Postvænget 14, 6510 Gram.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv

Biblioteket, Ahlmannsparken,

6300 Gråsten.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv

Biblioteket, Bispegade 15-17,

6100 Haderslev.

Halk lokalhistoriske arkiv

v/ Verner Jensen,

Mosteriet Hjulsminde,

Halkvej 134, 6100 Haderslev.

Højer

Højeregns Lokalhistoriske Arkiv

v/ Folmer Christiansen,

Strandvejen 16, 6280 Højer.

Emmerlev Sogns

Lokalhistoriske Forening

v/ Eigil Hoydal,

Sdr. Sejerstev Skole, 6280 Højer.

Lundtoft

Lokalhistorisk samling for Klipleve sogn

v/ gårdejer Jørgen Hansen,

Potterhusvej 7, Klipleve, 6200 Åbenrå.

Bovrup-Varnæs sognekirke
v/ lærer Ib Reffstoft Andersen,
Lindeallé 7, Varnæs, 6200 Åbenrå.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumkloster
kommune
v/ lærer Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster.

Nordborg

Lokalhistorisk arkiv
Løjtertoft 52, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 08 29.
Åbningstider annonceres i
dagspressen.

Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening
v/ Niels Kristensen, Låslevvej 18,
Brændstrup, 6510 Gram.

Hygum Hjemstavnsarkiv
v/ Aksel Fredslund,
Skolegade 4. Sdr. Hygum,
6630 Rødding.

Lokalhistorisk forening for Jels sogn
v/ Margit Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding.

Lintrup lokalhistoriske udvalg
v/ radiotekniker Knud Pedersen,
Nyvej 1, 6660 Lintrup.

Rødding lokalhistoriske Arkiv
v/ bibliotekar Niels H. Kragh Nielsen,
Biblioteket, Kongevej 6,
6630 Rødding.

Skodborg Hjemstavnsforening
v/ fru Helga Hørlück,
Kirkevej 5, Skodborg, 6600 Vejen.

Skrave Hjemstavnsforening
v/ Hans J. Matthiesen,
Skravevej 17, Københoved,
6600 Vejen.

Lokalhistorisk Udvalg for
Øster Lindet Sogn
v/ gdr. Arne Buhrkal, Vråvej 4,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Nykredit
dækker hele landet
– lokalt!

Nykredit
den nye danske krediforening

Åstrupvej 13
6100 Haderslev
Tlf. (04) 52 70 00

Rødekro

Lokalhistorisk forening for Rødekro
kommune
v/ Thomas Heisel,
Horsbyggårdevej 1, 6230 Rødekro.

Skærbæk

Historisk Samfund i Brøns
v/ hr. Godtfred Degn,
Astrupvej 68, 6780 Skærbæk.

Rejsby-arkivet
v/ Jens Lassen, Rejsby,
6780 Skærbæk.

Historisk forening for Skærbæk
og omegn
v/ forlagsdirektør H. E. Sørensen,
Melbyhus, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk.

Sundeved

Hjemstavnsforeningen for Nybøl sogn
v/ fhv. gdr. Mads J. Petersen,
Vester Sottrup, 6400 Sønderborg.

Historisk forening for Sottrup sogn
v/ fmd. Olav Bonefeld,
V. Snogbæk 33, 6400 Sønderborg.

Ullerup sogns hjemstavnsforening
v/ Johannes Jørgensen.,
Kalvetoft 1, Ullerup, 6400 Sønderborg.

Sydals

Lokalhistorisk forening for Hørup sogn
v/ gdr. Hans Th. Tækker,
Mjang, 6400 Sønderborg.

Kegnæs-arkivet
v/ lærer Axel Rasmussen,
Kegnæs, 6470 Sydals.

Lysabild sogns historiske forening
v/ skoleinsp. Viggo Vandkær Thomsen,
Lysabild, 6470 Sydals.

Lokalhistorisk arkiv for Tandslet sogn
v/ gartner Sven Iversen, Østkystvej
Ertebjerg, 6470 Sydals.

Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv for
Dybbøl-Ulkebøl-Sønderborg
Kirke Allé 9, Tlf. (04) 43 27 10
(ma. 9-12, on. 16-18) og
Augustenborg Landevej 77
(on. 19.30-21, fr. 10-12)
6400 Sønderborg.

Tinglev

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev
kommune
Hovedgaden 17, Bylderup Bov,
v/ bibliotekar Ester Feddersen,
Nørreagervej 6 A, 6360 Tinglev.

Ravsted egnshistoriske arkiv
v/ Thomas Hansen, Skolegade 20,
Ravsted, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 72 06 (efter kl. 15.00).

Tønder

Lokalhistorisk arkiv
Jomfrustien 8, Tønder.

Lokalhistorisk forening for
Tønder kommune.
Tlf. (04) 72 12 27
att. Thorbjørn Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.

Åbenrå

Lokalhistorisk samling 1980 Ensted
v/ Johs. Fr. Heinsen,
Stubbæk Bygade 4, 6200 Åbenrå.

Løjt sogns lokalhistoriske forening
sekr. Bent B. Thomsen,
Barsøvej 3, LøjtKirkeby, 6200 Åbenrå.

Åbenrå byhistoriske Forening
Foreningens arkiv
er anbragt i Historiske Samlinger
for Sønderjylland.

Sydslesvig

Den slesvigske Samlings arkiv
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
6340 Kruså.

Clausen-bøger

ANDR. CLAUSEN BOGHANDEL ApS.

Tlf. 04-42 38 00 - 6400 SØNDERBORG

Jeppe
GAARDE

Tlf. 8313 53 - 6520 Toftlund

LOKALHISTORISKE BØGER:

Schmidt Petersen: <i>Optegnelser fra en bevæget tid</i>	kr. 54,00
Anders Johnsen: <i>Fra et sønderjydsk arbejderhjem</i>	kr. 51,00
Mikkel Lund: <i>Om Stinne Wind og Julle Præst</i>	kr. 35,00
H. V. Gregersen: <i>Egnen omkring Vojens (indb.)</i>	kr. 136,00
Chr. Seeberg: <i>En jente kaels jul. Digte i Røddingmål</i>	kr. 19,00
Aage Gram: <i>Fra Flintepil til Haglpatron</i>	kr. 32,50

PJ.SCHMIDT A/S

VESTERGADE 14 - 6500 VOJENS

 (04) 5412 26

Museer

- Brødremenighedens Museum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, mandag lukket. Besøg uden for disse tider efter aftale med P. M. Nielsen, Kongensgade 85, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 24 17.
- Sønderjysk Brandværnsmuseum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens Museum.
- Frøslevlejrens Museum,**
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Ny åbningstid:
1/10-30/4: mandag-fredag 9-14
1/5 -24/6: tirsdag-søndag 9-16
Sommerferien: tirsdag-søndag 10-17
11/8-31/9: tirsdag-søndag 9-16.
Tlf. (04) 67 65 57 kun i åbningstiden.
- Bov Museum,**
»Oldemorstoft«, Bovej 2,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 16 18.
Åbent 1/4 til 30/9 - onsdag og lørdag 15-17. (Besøg af selskaber og skoler udenfor disse tider efter aftale med P. Fejerskov, l/f. (04) 67 13 27).
- Højer mølle- og marskmuseum,**
6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller (04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag lukket. Lejrskolebesøg uden for åbningstiden kun efter aftale (04 - 74 25 13).
- Midtsønderjyllands Museum,**
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1.4.-1.11: Tirsdag-fredag 10-12 og 13-17. Lørdag, søn- og helligdage 10-17 og efter aftale. Mandag lukket.
- Haderslev Museum, Dalgade 7,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åbningstid:
Sommer (1/5-30/9): tirsd.-fred. 10-17, lørd.-sønd. 12-17.
Vinter (1/10-30/4): tirsd.-sønd. 12-16³⁰.
- Ehlers samlingen,**
Slotsgade 20, 6100 Haderslev.
Åbningstider:
15/6 til 15/8: alle dage kl. 14-17.
16/8 til 14/6: tirsdag, torsdag, lørdag og søndag samt alle helligdage kl. 14-17.
Besøg eller studier herudover kan aftales på tlf. (04) 53 08 58 - Slotsgade 20.
- Museet Holmen, Østergade 13,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: Påske til 30. juni samt 16. august til 1. november: lørdage, søn- og helligdage kl. 14-17.
1. juli til 15. august samt efterårsferien: daglig 14-17.
Henvendelse ang. besøg udenfor disse tider: (04) 74 41 65 eller (04) 74 47 19.
- Nationalmuseets Kommandørgård,**
Juvrevej 60, Rømhø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben 1/5-30/9 fra kl. 10.00-18.00.
Åben oktober fra kl. 10.00-15.00.
Mandag lukket.
- Sønderjyllands Kunstmuseum og Tønder Museum, Slotsbanken,**
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinterhalvår: 13-17. Mandag lukket hele året.
- Museet på Sønderborg Slot,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17. 1.10.-30.4.: 13-16.
- Åbenrå Museum,**
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-17, mandag lukket. 16.9.-14.5.: 13-17, mandag lukket.
- Samlingen af gamle arbejdsredskaber og bondemøbler på Jacob Michelsens gård i Kolstrup, Toften 27, 6200 Åbenrå.**
Tlf. (04) 62 10 68, bedst 7.30-8.30 og 12-13. Åbent efter aftale.

Flensborg Bymuseum,
Lutherplatz, Flensborg.
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.

Lyksborg Slot, Lyksborg.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum.
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie.
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Nissen-Haus, det nordfrisiske museum,
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.

Det slesvig-holstenske Frilandsmuseum.
Rammsee 23, Kiel.
Åben: 9-17. Mandag lukket.
16.11.-31.3. kun søndag 10-16.

Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.

Slesvig Bymuseum, Frederiksstrasse,
Slesvig.

Isted Mindehal, Isted.

Hjemstavnmuseet, det gamle rådhus,
Rendsborg.

Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdeltsdorf ved Rendsborg.

Frisisk Hjemstavnmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.

Ostenfeld-gården, Nordhusumstrasse,
Husum.

Ejdersted Hjemstavnmuseum,
St. Peter.

Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.

Silds Hjemstavnmuseum, Keitum.

Burg Hjemstavnmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.

Flensborg Søfartsmuseum,
Schiffbrücke 39, Flensborg.
Åben: 10-17, søndag 10-13.
Mandag lukket.

Naturzentrum Nordfriesland,
Bahnhofstrasse 23, tlf. 04671/4555,
2257 Bredstedt.
Fra maj til september dagligt åbent
fra kl. 14.00 til kl. 18.00.
Ved aftenforanstaltninger også fra
kl. 19.00-22.00.

1/3 Sønderjydsk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL

Aabenraa . Telefon (04) 62 30 47

Landbrug

Jordbrugsdirektoratet

Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.
Direktør J. Priemé.

Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.
Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Teknisk afdeling:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Jordlovsudvalget

Formand:
Gårdejer Søren Jensen,
Bygaden 42, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 18 10 62.

Medlem for Sønderjyllands amt:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevæg 14, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune:

Formand:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevæg 14, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Medlemmer:
Husmand Holger Hjort-Pedersen,
Hærvejen 62, Bommerlund,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 21 78.

Gårdejer Jørgen Jensen,
V. Åbøllingvej 8, V. Åbølling,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 32 70.

Viceformænd:
Gårdejer Nis V. Christensen,
Nordborgvej 63, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 10 31.

Husmand Niels Nielsen,
Sofiedalsvej 33, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 67 66 89.

Tiltrædende formand i henhold
til jordfordelingsloven:
Dommer Ib Lind Larsen,
Haderslev civilret.

Realkreditkyndigt medlem:
Landmand Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester Terp,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 83.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 31,
1609 København V. Tlf. (01) 14 56 72.

Præsident: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 16 90.

Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Rolighedsvej 26, 1958 Frederiksberg C.
Tlf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident:
Godsejer Jens N. Henriksen,
Lidsø, 4970 Rødby.
(Ledende præsident f. 1985).
Bestyrelsesmedlemmer i Sønderjylland:
Forstander Kr. Hardy Knudsen,
Surreroj 7, 6372 Bylderup Bov.

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Hofjærgemester, godsejer
O. von Lowzow, R.,
Estruplund, 8950 Ørsted.

Grundforbedringsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.

Afdelingschef Søren Stisen.

Haderslev: Teaterstien 4,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.
Distr.chef Chr. Nielsen.

Sønderborg: Agtoftsvej 4, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 34,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Skovbrugsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Peter Friis.
Sønderjylland: Brøndlundvej 2,
6500 Vojens. Tlf. (04) 85 16 00.
Skovrider L. Nannestad.

Grænseforeningens Landbrugsudvalg
Formand: Forstander Filt Jensen,
Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

LAUSTEN ISENKRAM
Nygade 16, Gråsten, tlf. 65 10 44

**KØB
SALG
BYTTE**

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSONDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
 831990

ugeavisen
for MIDTSONDERJYLLAND

**LETTEDÅRS
SLACKS**
7.00
8.00
9.00
10.00
11.00
12.00
13.00
14.00
15.00

88.00
68.00
58.00
100.00

FORNÆLVENDE
Køb på afbetaling

SE
Køb på afbetaling

220.-
43.90
29.80
39.90
27.80
29.80
39.90
43.90
220.-

IMM-VILLE
Køb på afbetaling

173

Landboforeninger

De danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4 A4,
1620 København V. Tlf. (01) 12 75 61.

Formandskab:

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tlf. (08) 63 16 90.

1. viceformand: Gdr. Hartvig Dehn,
Langagergård, Algestrup, 4340 Tølløse.
Tlf. (03) 48 54 59.

2. viceformand: Gdr. Lars J. Larsen,
Vestermarie, 3720 Åkirkeby.
Tlf. (03) 97 21 71.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormsgårdsvej 38, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 73 57.

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 16 90.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormsgård, Stormsgårdsvej 38,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 73 57.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Torben Bagge Hansen,
Abildgård - Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Gunnar Fink, Landbogården,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 01 01.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

Sekretær: Chr. Paulsen,
Sdr. Tingvej 6, 6630 Rødding.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Hansen,
Fjelstrupvej 118, Fjelstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Henning Duedahl,
Horsbyvej 7, Rangstrup,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 54 91 10.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Ørderup Kirkevej 50, 6520 Tofthund.
Tlf. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Landbogården, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 01 01.

Vis Herreds Landboforening

Kontor: Nederbyvej 1a, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 82 12.

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Øster Gejl, 6382 Tørsbøl.
Tlf. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent
Bent Laue Petersen,
Melskovvej 15, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 03 12.

Den sundevedske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen, Krammark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 46.

**UNION
BANK**

i Flensborg siden 1875

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange danske virksomheder benytter sig af
DM - KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets kunder!

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 48 77 62.

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Georg Clausen,
»Graagård«, Rambøgevej 3,
Pøl, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 15.

Sekretær: Konsulent Aage Johansen,
Hulvej 2, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 03 00.

Den alsiske Landboforening

Formand: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 77.

Sekretær: Hans Marcussen,
»Langmosegård«, Kanalvej, Hundslev.
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 47 50.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Martin Holts, Gallehøjvej 6,
Ballum, 6780 Skærbæk.

Sekretær: Bendix Nielsen,
Harres 63, 6261 Bredebro.

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Carl Martin Olesen,
Visbjergvej 23, Visbjerg,
6240 Løgumkloster.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, Ellum, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Per Frandsen,
Store Kæpplund, Øster-Gasse,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 16 03.

Sekretær: Landbrugsled. Ejner Nielsen,
Statsfængslet Renbæk,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 83 41 18.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Carl Martin Olesen,
Visbjergvej 23, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 77 71 71.

Sekretær: Konsulent Per Silius Emdal.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormgårdsvvej 38, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 73 57.

Sekretær: Konsulent Per Emdal,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. Fedder P. Hindrichsen,
Tøndervej 1, 6280 Højer.

Sekretær: Pl.kons. Claus Erichsen,
Skibbroen 6 II, 6200 Åbenrå.

Matrikeldirektoratet - sønderjysk afdeling

Afdelingskontor i Åbenrå:
Bjerggade 6, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 93 55.

Afdelingschef: Jens Wolters.
Herunder hører:
Teknisk sektion i Toftlund, Skovvej 8,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 10 22.

**De sønderjyske
landinspektørkontorer:**
Åbenrå: Bjerggade 6, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 37 55.

Amtslandinspektør: Bjarne Albinus.
Område: Åbenrå, Rødekro,
Lundtoft og Bov kommuner.

Haderslev-Toftlund: Moltrupvej 1,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 16 11.

Amtslandinspektør: Svend Ohlsen.
Område: Haderslev, Christiansfeld
(bortset fra Hejls, Taps og
Vejstrup sogne), Vojens, Nørre Rang-
strup, Gram og Rødding kommuner
samt Hviding, Roager og Spandet
sogne i Ribe kommune.

Daglig leder af Toftlund-kontoret:
Landinspektør H. Marott Poulsen,
Skovvej 8, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 22.

Sønderborg: Ringridervej 23,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 36 36.

Amtslandinspektør: Erik Rytter.
Område: Nordborg, Augustenborg,
Sydals, Sønderborg, Sundeved,
Broager og Gråsten kommuner.

Tønder: Ribe Landevej 30, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 10 34.

Amtslandinspektør: Jes Ryttersgaard.
Område: Tønder, Højer, Bredebro,
Skærbæk, Løgumkloster og
Tinglev kommuner.

H. E. Sørensens

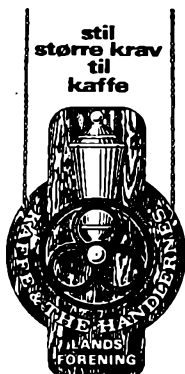
SØNDERJYLLANDSBESKRIVELSE
(6 bind) ...smukke gavebøger . pr. stk. **110,00**

Kan købes enkeltvis.

**GÅGADENS
BOGLADE**

Perlegade 31 - Sønderborg
Tlf. 421331

- og husk

Kaffen
skal være fra

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund, 6670 Holsted.
Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:
Husmand Peter Petersen,
Tørvebjergvej 2, Ellum Mark,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 31 69.

Sekretariatets chef:
Palle Bilsted Pedersen,
Gyvelvej 7, 4000 Roskilde.
Tlf. (02) 36 72 90.

Jydske Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Olav Povlsgaard,
Bispevænget 11, 8464 Galten.
Tlf. (06) 94 41 70.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand Peter Petersen,
Tørvebjergvej 2, Ellum Mark,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 31 69.

Sekretær: Konsulent Erik Christensen,
Markledgade 17, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Arne Sørensen,
Fjelstrupvej 79, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 64 82.

Sekretær: Husmand Svend Aage Peter-
sen, Christiansfeldvej 124,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 99.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Høllerskov, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Husmand Erik Eriksen,
Bovlund Nymark, 6534 Agerskov.

Sønderborg Amts Husmandsforeninger

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 21 78.

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Åbenrå-kredsen:
Formand: Husmand Knud Strøm,
Øster Løgumvej 63,
Øster Løgum Østermark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 69 87 41.

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Landsformand: Gyrith Bahner,
Svinget 26, 4840 Nr. Alslev.
Tlf. (03) 83 45 11.

Sekretariat: Dronning Emmasvej 11,
4000 Roskilde. Tlf. (02) 35 02 86.

Medlem af bladudvalget: Birte Thyssen,
»Egede«, Allerupvej 24, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 14 21.

Sønderjyllandskredsen af
D. s. d. H.:

Formand: Karen Margrethe Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeningers husholdningsudvalg

Amtsformand: Fru Anna Buchholt,
Galgetoft 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Konsulent: Inga Boldt, Rundkærvej 6,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:
Arrild: Helga Nissen, Rurup Møllegård,
Skovlundvej 5, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 51 53.

Emmerske-Ellehus: Astrid Fosgerau,
Åbenråvej 7, Adelvad, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 81.

Nørre Rangstrup: Else Larsen,
Kærmosevej 6, Stenderup,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 82.

Rise: Marie Asmussen, Sivkærvej 3,
Søest Mark, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 20 61.

Rødding-Gram: Anna Buchholt,
Galgetoft 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Sundeved: Grethe Iversen,
Blansskov 3, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 58.

Haderslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Inge Marie Nissen,
Overbyvej 4, Neder Lørte,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 43 85.

Nørre Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Elisabeth Prahll,
Præstegården, Kirkevej 4,
6535 Branderup.

Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening

Formand: Annemarie Olesen,
Visbjergvej 23, 6240 Løgumkloster.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Sonja Hansen, Hovlundgård,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 11 92.

Sammensluttede Sønderjydske Husholdningsforeninger

Kredsformand: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 65 69.

Lokalformænd:

Bedsted Lø: Andrea Jepsen,
Hejselvej 4, 6252 Bedsted Lø.
Tlf. (04) 77 71 42.

Bjolderup: Frida Carstensen,
Mellerup Toftevej 2, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 66 66 78.

Egvad: Karen Petersen,
Egvadvej 4, Nr. Hostrup, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 12 90.

Ensted: Elin Sørensen,
Buen 118, Stubbæk, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 31 55.

Felsted: Karin Sørensen,
Møgellosevej 6, Felsted,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 52 03.

Genner: Annemi Schmidt,
Nørreskovvej 47, Genner,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 57 53 66.
Hellevad: Jonna Petersen,
Ørslevvej 28, Hellevad, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 93 25.
Hjordkær: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.
Hovslund: Cathrine Haugaard,
Rugbjergvej 24, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 68 44 44.
Kassø: Jytte Katborg, Kassøvej 46,
Kassø 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 64 96.
Kværs: Marie Hansen, Avntoftvej 58,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 65 91 20.
Løjt: Ester Lousen, Kopperholt,
Barsmark Bygade 179, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 75 77.
Nordals: Inga Hellesøe,
Oksbøl Nørregade 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 36 45.
Skeide: Marianne Gregesen,
Skrekkehøj 11, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 18 12.
Sydals: Kirsten Schmidt,
Lambjergvej 6, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 78.
Vis Herred: Ellen Christiansen,
Kragelundvej 28, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 66 50.

Broager og Omegns Husholdningsforening

Formand: Fru Annemarie Mortensen,
Nejsvej 18, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 16 78.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Ingeborg Christensen,
Nymark, Østerby. Tlf. (04) 46 53 44.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Kirsten Andersen,
Snogbæk Nøderby 9, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 90.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jejsing, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 96.

Dybbøl Sogns Husholdningsforening

Formand: Fru Erica Hansen,
Sandbjergvej 2, Stougaard,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 48 62 80.

Lysabild Husholdningsforening

Formand: Fru Lillian Fangel,
Lillehave 21, Lysabild, 6470 Sydals.
Tlf. (04) 44 45 54.

Husdyrbrugsorganisationer

Afkomsprøvestationen Brøstrupgård

6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.
Formand: Bent Okholm Hansen,
Kastrup, 6510 Gram. Tlf. (04) 82 10 94.

Sønderjydsk Avisforening for sortbroget dansk Malkekælvæg

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

Kreatureksportforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund, Poppen-
bøl, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 81 11.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avlsforeningen Den jyske Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Gdr. Niels Busk,
Kolstrupvej 4, 8581 Nimtofte.

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Kontor: Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 00 00.

Formand: Bent Holsteen Jessen,
Ribevej 6, Brunde, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 21 03.

Landsudvalget for Fjerkræ

Slagtekyllinger:

Anker Ammitzbøll,
Konsulenttjenesten, Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Bopæl: Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Arbejdsområde: Sønderjylland og Fyn.

Rugeægsproduktion:

Anker Ammitzbøll,
Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Middelfart. Tlf. (09) 41 02 00.
Arbejdsområde: Sønderjylland.

Konsumægsproduktion:

Keld Juul Nielsen,
Konsulenttjenesten, Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Bopæl: Ullerslev. Tlf. (09) 35 14 75.
Arbejdsområde: Sønderjylland og Fyn.

Kalkuner, gæs og ænder:

Christian Høg, Konsulenttjenesten,
Øster Hougvej 50, 5500 Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Privat tlf. (06) 95 14 67, Ravnsøvej 118,
8670 Låsby.
Arbejdsområde: Hele landet.

Teknik:

Jørgen Hald og Palle Larsen,
Konsulenttjenesten,
Øster Hougvej 50, 5500 Middelfart.
Tlf. (09) 41 02 00.
Arbejdsområde: Hele landet.

Mejeriforeninger

De danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 13 26 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,
Dorthealund, Pjedsted,
7000 Fredericia. Tlf. (05) 95 40 71.

Direktører: J. Handberg (adm.)
og L. Raun.

Det Sydjydske Mejeribrugs Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Nis P. Hansen,
Saksborgvej 10, Tinglev Mark,
6360 Tinglev.

Sekretær: Mejerikonsulent
N. Bruun Johannessen,
Margrethevej 33, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 14 31.

Skovbrug

Skovdyrkerforeningen Sønderjylland

Formand: Gdr. Peter Madsen, Nygård,
Stevningnorvej 19, Stevning.
Tlf. (04) 45 86 08.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Skovdyrkerforening

Formand: Gdr. Jens Otto Gæmelke,
»Røjgård«, Egholtvej 38, 6600 Vejen.
Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ramsing,
Stranden 8, Rebæk, 6000 Kolding.
Tlf. (05) 52 58 27.

Småskovenes Salgsforening

Formand: Gdr. Nis Jessen, Årslev,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 67 42.

Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 11.
Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 12.
Direktør: Gert S. Haurum.
Afdelinger:
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11.
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.
Blans, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 16 11.
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A. M. B. A.,
6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.
Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundvej 9, Kjærgaard Mark,
6740 Bramming.
Adm. direktør: Aksel Petersen.
Afdelinger:
6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.
Formand: Gdr. Erik M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.
Adm. direktør: K. Bertelsen.
Salgsdirektør: S. R. Agerskov.
Afdelinger:
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.

Skærbæk Eksportslagteri A. M. B. A.
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.
Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundvej 9, Kjærgårds Mark,
6740 Bramming. Tlf. (05) 17 35 26.
Direktør: H. Frost Larsen.

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 København V.
Tlf. (01) 11 56 00.

Formand: Gdr. Bent Sloth,
Agersted, 9330 Dronninglund.
Tlf. (08) 85 41 92.

Det jydsk e Haveselskab

Aby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj.
Tlf. (06) 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder
Jørgen C. P. Møller,
Erlevvej 82, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 41 65.
Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 77 62 29.

Handel

Grosserer-Societetet

Børsen, 1217 København K.
Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Direktør Aage Rask-Pedersen,
København.

Provinshandelskammeret

Formand: Direktør, konsul H. E. Hempel-
Hansen, Odense. Tlf. (09) 11 83 83.

Sekretariat: Landemærket 32,
1119 København K.
Tlf. (01) 13 90 66.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade
45, 8100 Århus C. Tlf. (06) 13 53 55.

Sønderjyske medlemmer af
bestyrelsen:
Direktør Jens Terp-Nielsen,
Sækko A/S,
Egelund, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 18 18.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab.
Hovedkontor: Axelborg,
1503 København V. Telex 2 29 68.
Tlf. (01) 15 11 13.
Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:

Gdr. Konrad Jensen,
Birkelev 4, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 73 01.
Gdr. Chresten Lorensen,
V. Snogbæk 4, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 27.
Gdr. H. Lembke Jensen,
Visø, Mosevej 50, Løjt Vestermark,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 74 13.
Gdr. Peter Hanquist,
Bovlundbjergvej 38,
6535 Branderup. Tlf. (04) 83 51 97.
Gdr. Hans Beck, Pamhulegård,
Pamhulevej 44, Marstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 57 57 34.
Gdr. Knud Kristensen,
Kummelev 19, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 12 72.
Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 88.

Brugsforeninger

Formand for F. D. B.s bestyrelse:
Bjarne Møgelhøj.
Administrerende direktør:
Bent Lefevre.

FDB's bestyrelsesmedlem
i region Vejen:
Major Aage Christensen,
Havremarksvej 13, Skrydstrup,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 10 70.

Kredsformænd:

Gdr. Jørgen Bjerrum, Indre Bjerrum,
6760 Ribe. Tlf. (05) 42 03 64.
Kreds 36, Ribe-Tønder.

Matrikelkontrollør Johs. Stenderup,
Torvegade 6, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 21 57.
Kreds 37, Åbenrå.

Uddeler Arnold Lauridsen,
Svalevej 10, Langesø, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 02 52.
Kreds 38, Sønderborg.

**Handelsstandsforeninger og
handelsforeninger i Sønderjylland
(formænd)**

Bov kommunes Handelsstands- og
Håndværkerforening
Forretningsfører Peter Clausen,
Torvegade 10, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 20 99.

Gråsten Handelsstandsforening:
Revisor Arnt Sørensen,
Ringgade, 6300 Gråsten.

Haderslev Handelsstandsforening
af 1844:
Direktør Vagn Dahl,
Euroskan Rejsebureau,
Lavgade, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 62 75 - privat (04) 57 54 50.

Sønderborg Handelsstandsforening:
Købmand Hans Michaelsen,
Mika-Favør Supermarked,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 43 65.

Toftlund Handels- & Håndværker-
forening:
Bagerm. Poul Thaysen, Søndergade 9,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 15 21.

Tønder Handelsstandsforening:
Statsautoriseret revisor Willy Kragh,
Vestergade 31, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 36 80.

Vojens Handelsstandsforening:
Herreekviperingshdl. Bent Lausen,
Far og Søn Tøj, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 26.

Åbenrå Handelsstandsforening:
Direktør J. Terp-Nielsen, Sækkø A/S,
Egelund, 6200 Åbenrå.

**De samvirkende købmandsforeninger
i Danmark**

Hovedkontor - Sekretariat:
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.

Formand: Købmand Preben Høyen,
S&E, Frederikssundsvej 5,
2400 København NV.

Centralorganisationen for Jylland:
Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 - 83 20 67.

Derunder De sønderjydske Købmands-
foreningers Sammenslutning:
Formand: Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Handelsforeningen for Gråsten
og Omegn:
Formand: Købmand Hans E. Lautrup,
Nygade 27, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 56.

Haderslev og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Købmand Laue Hansen,
Huginsvang 87, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 32 12.

Sønderborg og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Mogens Holm-Pedersen,
Storegade 7, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 47.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:
Formand: Købmand Markus Kjær,
Lindevej 17, Ø. Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 61 18.

Tønder Amts Købmandsforening:
Formand: Købmand Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Tønder Kolonialhandlerforening:
Formand: Købmand Antoni Andresen,
Vestergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 42 00.

Åbenrå og Omegns Købmandsforening:
Formand: Købmand Helmuth Carstensen,
Sønderport 69, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 20 13.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk
og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15,
1256 København K. Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Oldermænd, malermester
Klaus Bonde Larsen, København.

Jyllands-afdeling:
Lille Sct. Hansgade 20, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 77 11.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør K. Sandahl Sørensen,
Anne Marie Vej 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 31 42.

Næstformand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrsen, Gl. Færgevej 48,
Alnor, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Formand Niels Jakobsen,
Kalvetoft 9, Ullerup,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 18 60.

Fhv. borgmester H. C. Carstensen,
Christiansfeldvej 66, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Bankdirektør Carsten Andersen,
Farverhus 172, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 21 41.

Amtsrådsmedlem Lauge Jepsen,
Bakkevej 4, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 15 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling ApS.:
Overingeniør H. Mathiasen,
Nørregade 14 A, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 34 66.

Erhvervsrådet for Alssund-området:
Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Direktør Bent Petersen,
Alfa-Solo A/S, Sønderborg.
Erhvervschef: Ingeniør Aksel Møller,
Hyldehegnet 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 19 04.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:
Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Direktør Hans Raun,
Padborg Godsregistrering a. m. b. a.
Sekretær: Erhvervschef, dipl.-ing.
Hermann Lengerke.

Gram Erhvervsråd:
Revisor Johan Pedersen, Slotsvej 15,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 27 10.

Haderslev Erhvervsråd:
Erhvervschef Arne Jensen,
Nørregade 38, Passagen,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 53 00 53.

Rødding Erhvervsråd:
Formand: Valdemar Feddersen,
Vestergade 6, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 11 38.
Sekretær: Kom.dir. Carlo Jensen,
kommunekontoret, Østergade 28,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 61.

Toftlund Erhvervsråd:
Direktør Bent Thomsen,
Mariavænget 5, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 20 83.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Frank Kirchheiner,
Postboks 106, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 55 60.

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune:
Erhvervsrådssekretær
Finn-Erik Enderlein, Hovedgaden 78,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 51.

Vojens Erhvervsråd:
Erhvervschef Poul E. Fredsted,
Rådhuset, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 07 54.

**Erhvervsrådet for Lundtoft, Rødekro
og Aabenraa:**
Kirkeplads 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 49 62.

Christiansfeld Erhvervsråd:
Erhvervssekretær Bent Hørløck,
Lindegade 58, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05, lokal 261.

Håndværker- og industriforeninger

Gråsten Håndværkerforening:
Formand: VVS-install. Bent Pedersen,
Fredensgade 7, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 65.

Haderslev Håndværkerforening:
Formand: Tømrermester Jens Chr.
Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Direktør Hans Lagoni,
Sparekassen Højer, Storegade 10,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 33.

**Løgumkloster Handels- og Håndværker-
forening:**
Formand: Bogtrykker Günther Brag,
Mellemgade 4, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 42.

**Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Isoleringsmester
Aage Land Hansen,
Mintebjergryde 4, Mintebjerg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 59 72.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Snedkermest. A. H. Storck,
Nørregade 73, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 23 15.

**Åbenrå Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Bygmester L. A. Quist,
Nørrehesselvej 40, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 34 30.

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Storegade 12,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 15 67, lokal 25
(Sparekassen Sønderjylland).
Ekspeditionstider: Ma-ti 9-15, to 9-13.

Sekretær: Sparekassefuldmægtig
Hans Iversen.

Bestyrelse: Sparekassedirektør
Hans Lagoni (formand), Højer.
Kontorchef cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Silkeborg.

Kontorchef Kirsten Kleist,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank
og Finansforvaltning, København.
Sparekassedirektør
Mogens Jørgensen, Haderslev.
Skoleinspektør
Christian P. Johannsen, Toftlund.

Sønderjyllands Investeringsfond
Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrsen, Gl. Færgevej 48, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.
Bankdirektør Poul Hansen,
Den danske Bank, Perlegade,
6400 Sønderborg.
Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Søndergade 25, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 82 56 55.
Fhv. bankdirektør Arne Skov,
Borgmester Andersensvej 20,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 37 00.
Kontorchef cand. jur. Kirsten Kleist,
Finansministeriet, Landgreven 4,
1301 København K.
Fhv. direktør M. F. Schøler,
Skovkobbøl, Ny Stavensbøl,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 13 23.
Formand Niels Jakobsen,
Kalvetoftens 9, Ullerup,
6400 Sønderborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
cand. oecon. P. Groth Bruun,
6200 Åbenrå.

Nykredit

- den nye danske kreditforening

Formand:

Fhv. amtsborgmester Erik Jessen,
Åbenrå.

Hovedkontorer:

6100 Haderslev: Åstrupvej 13.
Tlf. (04) 52 70 00.
1503 Kbh. V. Box 333:
Otto Mønstedts Plads 11.
Tlf. (01) 15 34 34.
5100 Odense C: Mageløs 2.
Tlf. (09) 11 77 77.
6950 Ringkøbing: Herningvej 3.
Tlf. (07) 32 01 11.
8800 Viborg: Sct. Mathiasgade 1-3.
Tlf. (06) 62 33 33.
9100 Aalborg: Boulevarden 43.
Tlf. (08) 12 38 77.
8260 Århus-Viby J: Kongsgårdsvej 6.
Tlf. (06) 14 88 00.

Direktion:

Adm. Hans Ejvind Hansen.
Haderslev: Jørn Hansen.
København:
Mogens Munk Rasmussen.
Odense: Keld Christiansen.
Ringkøbing: N. A. Brændgaard.
Viborg: S. Hjortshøj Nielsen.
Aalborg: Bent Rasmussen.
Århus: Thorleif Krarup.

Lokalkontor Sønderborg:

Perlegade 26. Tlf. (04) 43 11 66.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion:

Direktør, cand. agro. J. Fløystrup
Jensen, adm.
Direktør, cand. jur. P. Wegge-Olsen.

**Formand for repræsentantskab og
bestyrelse:** Sparekassedirektør
Steen Madsen, Sparekassen SDS,
Vesterbrogade 8, 1620 København V.
Tlf. (01) 11 66 66.

Kreditforeningen Danmark

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:

Arkitekt Kaj Halse.

Hovedsædet i Århus, Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor
N. J. Kold Jensen.

Distriktschef for Sønderjyllands amt:
Tommy Jensen, Storegade 311,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 74 00.

Sønderjysk medlem af bestyrelsen:
Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
Hjordkær, 6230 Rødekro.

BRF/Byggeriets Realkreditfond

Gl. Kongevej 74, 1845 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Haderslev

Byggesagkyndig Ole Weile,
Nederbyvænget 101, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 53 14 31.

BRF/Sønderborg

Byggesagkyndig Peter Sloth Møller,
Møllegade 54-56, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 51 71.
Privat (04) 42 64 84.

BRF/Tønder

Byggesagkyndig Thomas Selmer,
Markgade 26 A, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 48.

BRF/Åbenrå

Byggesagkyndig Mads Thuesen Møller,
Gl. Kongevej 54, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 65 95.

Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
»Østerholm«, Flensborgvej 84,
St. Jyndeved, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
»Nybølgård«, Nybøl Bygade 3,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankbestyrer
Werner Jensen, 6360 Tinglev.

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand Axel Handevitt-Haar,
Bautavej 1, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 33 44.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Samvirkende jyske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand Axel Handevitt-Haar,
Bautavej 1, 8210 Århus V.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Sønderjydsk Turistkreds

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Kredskontoret:

Amtsturistchef Bente Færgemand,
Amtsgården, Skelbækvej 2,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 63 01 30.

Augustenborg Turistforening

Bureau: Storegade 28,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 17 20.

Formand: Kamma Schmidt,
Boutique Høsehøuset, Fynshav.
Tlf. (04) 46 42 95.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Chr. Caspersen,
Gammelmark Camping,
6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel,
Storegade 23, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Direktør Viggo Bunkenborg,
Skovvænget 8, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 18 04.

Bureau: Kongensgade 5,
6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Advokat Erik Høgh,
Kirkeallé 3, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 33 11.

Bureau: Alli Andersen,
Gram Bogtrykkeri, Torvegade 13,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Hans Kallehave, Hotel Højer,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 50.

Bureau: Højer Mølle.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlfeldvej 4,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 09 55.

Åbningstider: 1. 6. - 1. 9.

Mandag til fredag: kl. 9-12 og 14-17.
Lørdage kl. 9-12.

1. 9. - 1. 3. Torsdage kl. 10-12.

1. 3. - 1. 6. Torsdage kl. 10-12 og 14-17.

Formand: Postmester H. G. Nielsen,
Ahlfeldvej 1, 6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Fotograf Metha Andersen,
Nørregade 2, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 65 79.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Erhvervs- og Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Den Gamle Mølle, Jels,
6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Leder: Fru E. Ankjer Jensen.

Nord-Ais Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmussen,
Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 65.

Bureau: Nord-Ais Turistbureau,
Storegade 16-18, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Sleen Andrés.

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og Omegn

Formand: Købmand Sv. Aa. Johnsen,
Ribevej 4, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 12 33.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Sole Hansen.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusortet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Manufakturhandler
P. A. Lautrup, Søndergade 26,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 16.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bente Børn, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Bankdirektør
Arne Hermansen, Den danske Bank,
Vestergade, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 22.

Bureau: Østergade 2a, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 20.

Vojens Turistforening

Formand: Sven Bork, Topmeisevej 18,
6500 Vojens.

Bureau: Vojens Bibliotek,
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 06 00.

Turistforeningen for Åbenrå og Omegn

Formand: Bankdirektør F. Rudolph.
Tlf. (04) 62 20 30.

Bureau: Turistforeningen for Åbenrå
og Omegn
H. P. Hanssensgade 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen.

DANSKE OG FRISISKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Sprogforeningen

Sydslesvigafdeling.

Formand: Hermann Liebers,
Charlotte-Niese-Weg 7,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/53876.

Kgl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/23305.

Generalkonsul: Jørgen Peder Hansen.

Konsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17821 - 17822 - 26329.

Generalsekretær: Karl Kring.
Sekretær Ebba Hede.

Regnskabsafdelingen:
Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.

Kulturfdelingen:
Fuldmægtig Marianne Wullf.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52925.

Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52565.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:
Holger Christiansen,
Ulmenweg 10, D-2397 Handewitt.
Tlf. 04608-6713.

Skoledirektør:
Chr. Thorup Nielsen,
Teichweg 2, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/52498.
Kontor: Stuhrs Allee 22,
Postfach 1461, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52044 - 52045 - 52046 - 52047.
Dansk postadresse: Postboks 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/56664.

Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52055.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/22331.

Privat dansk gymnasium og realskole.
Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. 0461/17953 - 17954.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørdag 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene
meddeles i Flensburg Avis.

Overbibliotekar Jørgen Hamre.

Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,

Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum 04841/2292.
Leder: Bibliotekar
Keld Klemith Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig,

Lollfuss 69, D-2380 Slesvig.
Tlf. Slesvig 04621/24263.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. 0461/52071.

Formand for sundhedsrådet og

forretningsudvalget:
Pastor Paul Tappe, Osterstrasse 5,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/2443.

Kontorchef: Hasso Petersen.

Ledende sygeplejerske: Søster Else

Thygesen. Tlf. 0461/52072.

Lyksborghjemmet

Dansk Børnehjem, Grosse Strasse 54,
D-2392 Glücksburg. Tlf. 04631/2456.

Bestyrer: Ulla og Carl Sauer-Petersen.

Dansk Sygeplejeforening, Flensburg

Formand: Bibliotekar Kirsten Fabricius,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52071.

Gamles Værn

Formand: Pastor Morten Mortensen,
Kappelner Strasse 38,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/25986.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Hans Hinrichsen,
Carstensstr. 32, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/29671.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Strukstrup.
Tlf. 04623/541.

De sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Lektor Elva Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52498.

»Borgerforening«, selskabelig forening

Formand: Redaktionssekretær Ejnar
Ramsing Lorenz, Grosse Strasse 83,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/80016.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Kontorchef
Franz Wingender, Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/57510.

Kontor: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/26621.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerregaard,
Westend 1, D-2387 Böklund.
Tlf. 04623/7266.

Sekretariat: v/ Bruno Kramer,
Union-Bank, Grosse Strasse 4,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/17757.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17757.
Süderstrasse 89, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/71335.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christiansen.

Slesvigsk Kreditforening

Formand for lilsynsrådet:

Gdr. Hans Detlev Andresen,
Birkenring 7, D-2262 Achtrup.
Tlf. 04662/3738.

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Ernst Meyer,
Norderfeldweg 102, D-2267 Medelby.
Tlf. 04605/383.

Næstformand: Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhns Allee 22, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52044.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Walter Johannsen,
Halemüür 42, 2280 Westerland/
Sylt. Tlf. 04651/24768.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20a, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/51051.

Forretningsfører: Ingolf Julius.

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Heinz Dieter Franz,
Nikolaiallee 1-3, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/55836.

Klubhuset: Marienhölzungsweg 62,
D-2390 Flensburg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. 0461/54819.

Det lille Teater

Hjemmet, Mariegade 20, Flensburg.
Tlf. 009-49-461-24835.

Post til: Sonja Lehfeldt,
Twedter Mark 74, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/37207.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen,
Rüderstrasse 13, D-2394 Satrup.
Tlf. 04633/8443.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20c, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/51053.

Inspektør: John Larsen.

»Tydal« Spejdergård

D-2382 Eggebek.
Tlf. 04609/263.

Bestyrer: Kurt Brodersen.

»Christianslyst«

Lejrscole- og kursushjem.
D-2347 Noltfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. 04641/2229.

Forstander: Jørgen Birch.

Lejrscolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. 04861/5493.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigsk Forening (S S F)

Formand: Overlærer Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

Flensburg by:

Formand: Gerhard Ernst,
Wachholderbogen 35,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/32082.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/24766.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensburg amt:

Formand: Helmut Lothar,
Birkenweg 4, D-2391 Oeversee.
Tlf. 04630/261.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/25827.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Andreas Lorenzen, Dansk Forsamlingshus, Hühholzer Strasse 1, Dammholm, 2381 Havetofiloit. Tlf. 04623/7150.

Sekretariat: Lollfuss 69, D-2380 Schleswig. Tlf. 04621/23888.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Sigfred Andresen, Mühlendamm 7, D-2257 Bredstedt. Tlf. 04671/4257.

Sekretariat: Neustadt 95, D-2250 Husum. Tlf. 04841/2612.
Sekretær: Hendrik Clausen.

Rendsborg/Egernførde amt:

Formand: Joachim Martin, Gartenstr. 24, D-2371 Borgstedt. Tlf. 04331/32950.

Sekretariat: »Amtsmandsgården«, Torstrasse 4, D-2370 Rendsborg. Tlf. 04331/23376 (tirsdag og torsdag kl. 9-12) og Nøorstrasse 18, D-2330 Eckernförde. Tlf. 04351/2527 (onsdag og fredag kl. 9-12).
Sekretær: Friedrich Thomsen.

Sydtønder amt:

Formand: Johann Mikkelsen, Flensburger Strasse 109, D-2262 Leck. Tlf. 04662/3185.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87, D-2262 Leck. Tlf. 04662/1245.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Peter Jacob Alberts, D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Sekretariat: Am Hafen 30, D-2253 Tønning. Tlf. 04861/5493.
Sekretær: Sven Lekkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen, D-2390 Jaruplund-Weding. Tlf. 04630/382.

Flensborg Avis

Grosse Strasse 83-85, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/8000.

I chefredaktionen:

Rudolf Mach (ansvarshavende).

Direktør: Uffe Mayland.

Flensborg danske Journalistforening

Formand: Svend Gaarn Larsen, Grosse Strasse 83, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/8000.

**Sydslesvigsk Vælgerforening
(S S V)**

Formand: Skoleinspektør Gerhard Wehlitz, Kiekut 8, D-2340 Kappeln. Tlf. 04642/3389.

Landssekretariat: Norderstrasse 741, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17421.

Landssekretær: Rolf Lehfeldt.

Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Jytte Mehlsen Hegelund, Buchenweg 2, D-2397 Handewitt. Tlf. 04608/6145.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Berith Bang-Møller, Apenraderstrasse 121, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/41239.

Sekretær: Povl Aksel Bang-Møller, Apenraderstrasse 121, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/41239.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Hans Christian Paulsen, Am See 6, D-2385 Lürschau. Tlf. 04621/4445.

Korpschef: Viceskoleinspektør Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69, D-2380 Schleswig. Tlf. 04621/26262.

**Foreningen »Norden«, Sydslesvig
afdeling**

Formand: Provst C. B. Karstoft, Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/52565.

Sekretariat: Norderstrasse 76, D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17821.

Frivilligt Dreng- og Pige forbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Preben Vogensen,
Dorfstrasse 1, D-2341 Rabenkirchen.
Tlf. 04642/2114.

Lejrskoler og hytter: »Trenehytten«,
D-2399 Tarp. Tlf. 04638/527.
Udlejning v/ Friedrich Thomsen,
Pastorenstrasse 2, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/22498.

»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll.
Udlejning v/ Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Oven-Strasse 19,
D-2253 Tönning. Tlf. 04861/476.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

De unges Kunstkræds i Sydslesvig

Formand: Carsten Henriksen,
Am Burgfried 4, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/24502.

Torsdagskoret

v/ Kirsten Krienke,
Michelsenstr. 16, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/45408.

Dirigent: Hans Werner Hansen,
Norderallee 23, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/56385.

Foriining for nationale Friiske (Friserforeningen)

Formand: Alfred Boysen,
Mooringer Wai 5, D-2263 Risum-
Lindholm. Tlf. 04661/8735.

Sekretariat: D-2255 Oster-Bargum.
Tlf. 04672/1677.

Sekretær: Manfred Nissen.

Nordfriisk Institut

Osterstrasse 63, D-2257 Bredstedt.
Tlf. 04671/2360.

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Roland van Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-2395 Husby.
Tlf. 04634/9647.

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Ole Olesen,
Skovglimt 13, DK 6340 Kruså.

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/52444.

Forstander: Overlærer Anna Schrøder.

Historisk Samfund

Sydslesvigs Amtskreds.

Formand: Dr. Johann Runge,
Schlossberg 9, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/73246.

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Formand: Gdr. Peter Andresen,
Lecker Strasse 52, D-2262 Achtrup.
Tlf. 04662/2427.

Landbrugskonsulent: Hans Chr. Paulsen
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445..

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2397 Hüllerup. Tlf. 04608/6677.
Konsulent: Jes Simonsen,
Kätnerweg 7, D-2391 Schafflund.
Tlf. 04639/7436.

Landboforeningen for Sydangel

Formand: Hans Jacob Asmussen,
Holming, D-2381 Havetoft.
Tlf. 04603/228.

Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-2347
Süderbrarup. Tlf. 04641/2249.

Landboforeningen for Gottorp amt
Formand: Preben Holl, Lehmrade,
D-2372 Brekendorf/Owschlag.
Tlf. 04353/581.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

Landboforeningen for Sydtønder amt
(geest)
Formand: Peter Andresen,
Lecker Strasse 52, D-2262 Achtrup.
Tlf. 04662/2427.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)
Formand: Arnold Klint,
Nordergotteskoog, D-2260 Niebüll.
Tlf. 04661/3493.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

Landboforeningen for Husum og
Ejdersted amter
Formand: Gdr. Peter Jakob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

**Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:
009 49 + områdenummer
med udeladelse af det foranstående 0**

JAGT OG VILDTFORVALTNING

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4.
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.

Landbrugsministeriets Vildtforvaltning
er sekretariat for:
Jagtrådet og Vildtforvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af 5 medlemmer:

Formand: Departementschef H. J. Kristensen, Landbrugsministeriet. Landsformand Frede Petersen, Landsjagtforeningen af 1923. Formand Gustav Rønholt, Dansk Jagtforening, Ingeniør Jørgen Vesterdahl, Dansk Strandjagtforening, Lærer Chr. Hjorth, Dansk Ornithologisk Forening, og bistår landbrugsministeren med administration af jagtforvaltningsrådet.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har 14 medlemmer: Jagtrådets fem medlemmer samt repræsentanter for Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornithologisk Forening, Naturfredningsrådet, De samvirkende danske Landboforeninger, Danske Husmandsforeninger, Statens Jordlovsudvalg, Vildtbiologisk Station, vildtforvaltningskonsulenter, og Dansk Skovforening. Jagtrådets formand er formand for vildtforvaltningsrådet.

Formålet med rådet er, at danne forum for drøftelser af principielle spørgsmål vedrørende landets vildtbestand.

VILDTFORVALTNINGSRÅDETS

RESERVATUDVALG har 9 medlemmer.

Formand: Adm. Ole Olsen, Palle Uhd Jepsen, VRK, Karsten Laursen, VBS, Sten Asbirk, Naturfredn.rådet, Hans Meltofte, DOF, Poul Hald Mortensen, Fredn.styr. A. E. Billeschou, Skovstyrelsen, Anders W. Hansen, vildtforvaltningskonsulenter.

sul. Frede Petersen, Landsjagtforening, Gustav Rønholt, Dansk Jagtforening, Jørgen Vesterdahl, Dansk Strandjagtforening.

Under Landbrugsministeriets Vildtforvaltning sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Grenåvej 12, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 18 55 (9-12). Kontoret varetager udstedelse af jagtlegn og besvarer spørgsmål desangående.

VILDTRESERVATKONTORET

Strandvejen 4, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 25 00 (8-12).

Leder: Reservatinspektør P. Uhd Jepsen. Kontoret varetager forvaltningsmæssige og administrative opgaver i forbindelse med oprettelse og drift af vildtreservater.

KALØ JÆGERSKOLE

Skovhuset, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Skoleleder: M. Pape.

Skolen tilbyder herregårdsskytter og skovteknikere videregående uddannelse på jagtområdet.

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Kursusvirksomhed, Molsvej 34,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 28 50.

Kursusleder: Jørgen Fog.

KALØ GODS

8410 Rønde. Overforvalter: Ove Knudsen. Tlf. (06) 37 22 76.

Godset ejes af Jordfonden ved Statens Jordlovsudvalg. Det er forpagtet af Jagtforvaltningsrådet med det formål at sikre arealer til vildtbiologisk forskning og til uddannelse af vildtforvaltningskonsulenter. I øvrigt drives godset efter sædvanlige økonomiske principper for land- og skovbrug.

Herudover er administrativt til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning knyttet Vildtbiologisk Station, se denne.

KALØ SKOVDISTRIKT

Skovfoged Bjørn Døssing.
Tlf. (06) 37 10 49.

VILDTBIOLOGISK STATION

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

Forskningsleder: Dr. phil. H. Strandgaard.

Videnskabelig forskningsinstitution under Landbrugsministeriets Vildtforvaltning. Foretager vildtbiologiske undersøgelser over danske fugle og pattedyr specielt med henblik på arternes talrigheid, formering og omsætning samt deres tilpasning til omgivelserne. Forskningsresultater publiceres fortrinsvis i »Dansk Vildtforskning«, »Danske Vildtundersøgelser« og »Danish Review of Game Biology«.

ADRESSELISTE OVER VILDTFORVALTNINGSKONSULENTER

Peter Have, Vrejlevvej 110, 9760 Vraa.
Tlf. (08) 98 14 14.

Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Frode S. Petersen, Suldrupvej 2,
Skivum, 9240 Nibe. Tlf. (08) 66 64 58.

L. Ahlmann Olesen, Jægerbo, Sdr. Kær,
6990 Ulfborg. Tlf. (07) 49 15 01.

J. Langvad-Jensen,
Vorrøtvej 5, Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

M. E. Pape, Kalø Jægerskole,
Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Sv. Lerke-Møller, Morsbølvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Peter Bjerremand, Egelandvej 65,
Øster Starup, 6040 Egtved.
Tlf. (05) 86 31 46.

M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Ole Daugaard-Petersen,
Birketvej 14, Ostrup, 4571 Grevinge.
Tlf. (03) 41 66 88.

Erik Meyer Pedersen, Vinkelvej 42,
3540 Lyngø. Tlf. (02) 18 79 15.

Anders Walther Hansen,
Skovvej 2, Nyrup 4700 Næstved.
Tlf. (03) 75 95 15.

Finn Jensen, Orebyvej 307,
4990 Saksøbing. Tlf. (03) 89 50 80.

Jes Kramer, Elmevej 11, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 47 44.

Bent Junker-Hansen, Skrejrupvej 31,
Thorsager, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 91 49.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923

Hovedkontor:

Frydendalsvej 20, 1809 København V.
Tlf. (01) 31 11 35.

Formand: Frede Petersen.

Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING

Formand:

Forpagter Gustav Rønholt,
Hårsløvej 10, Sandved, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 75 66 87.

Generalsekretær:

Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 12 14*.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

DANSK STRANDJAGTFORENING

Hovedkontoret

Formand: Jørgen Vesterdahl,
Mosegårdsvej 4, Bramdrupdrum,
6000 Kolding. Tlf. (05) 56 80 78.

Forretningsfører- og kassererkontor:
Rigmor Hvass, Ved Grotten 52,
5610 Assens. Tlf. (09) 71 18 56.
Alle ugens hverdage fra kl. 8.00-11.00,
dog ikke lørdag, samt mandag
kl. 17.00-19.00.

Uddrag af Lov om jagt og vildtforvaltning:

§ 13. Jagt må ikke finde sted fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blyhøns skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I november og december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj må ikke finde sted:

- a. på søer og andre ferske vande og
- b. i den danske del af farvandet øst for Sjælland mellem breddegraderne ved kronborgpynten og Aflandshage (56° 02,4' N og 55° 33,3' N).

Stk. 2. Uden for de områder, der er nævnt i stk. 1, må jagt fra maskindrevet fartøj

ikke finde sted i tiden 1. marts - 30. september.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter forhandling med miljøministeriet (fredningsstyrelsen) og vildtforvaltningsrådet forbyde jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj i nærmere angivne områder på fiskeriterritoriet, herunder indre farvande, som fastlagt ved lov om saltvandsfiskeri.

§ 20 a. Til jagt må ikke benyttes maskindrevet fartøj, der kan fremføres med en hastighed på mere end 18 km/t (ca. 9,7 knob). Under jagtudøvelsen må fartøjet kun fremføres med højst 5 km/t (ca. 2,7 knob).

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter indstilling fra vildtforvaltningsrådet fastsætte jagttider for de i bilag 1 nævnte pattedyr og fugle. Fredning af en vildtart omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

Stk. 4. Ministeren kan tilsvarende ophæve jagttiden for en vildtart.

Stk. 5. Jagttider kan fastsættes som gældende for:

- a) hele landet,
- b) dele af fiskeriterritoriet,
- c) landsdele,
- d) øer,
- e) amter,
- f) kommuner og
- g) velarronderede lokalområder, såfremt ¼ af de lodsejere, der hver ejer mindst 1.400 m² af området, og som tilsammen har jagtret på ¼ af områdets samlede areal, fremsætter begæring herom.

Den obligatoriske jagtprøve:

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af landbrugsministeren nærmere fastsat gebyr til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning eller ved Vildtforvaltningens lokale konsulenter.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned. Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober) skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle

I henhold til § 26, stk. 3, jfr. § 51, stk. 4 i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagt og vildtforvaltning, som ændret ved lov nr. 294 af 9. juni 1982, fastsættes:

§ 1. GENERELLE JAGTTIDER:

a. Hovdyr:

Kronhjort og kalv	01.09-31.01
Kronhind	01.10-31.01
Dåhjort og kalv	01.09-31.01
Då	01.10-31.01
Sikahjort og kalv	01.09-31.01
Sikahind	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og
Rå og lam	01.10-31.12
Mufflonvædder	hele året
Mufflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	hele året
Vildsvin, so og grise	01.10-29.02

b. Rovdyr:

Mink, der anses som vildt i h.t. Lov om mark- og vejfred	hele året
Ræv	16.06-15.02
Husmår	16.06-15.02
Grævling	16.06-15.02
Mårhund	hele året
Vaskebjørn	hele året

c. Gnavere:

Hare	01.10-18.12
Vildkanin	hele året
Egern	01.09-29.02

d. Andefugle:

Grågås	01.08-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Canadisk gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Taffeland	01.09-29.02
Troldand	01.10-29.02
Bjergand	01.10-29.02

Hvinand	01.10-29.02
Havlit	01.10-29.02
Ederfugl	01.10-29.02
Sortand	01.10-29.02
Fløjlsand	01.10-29.02
Stor skallesluger	01.10-29.02
Toppet skallesluger	01.10-29.02

e. Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-31.12
Fasanhøne	21.10-30.11

f. Vandhøns:

Blishøne	01.09-29.02
----------	-------------

g. Vadefugle:

Stor regnspove	01.09-31.12
Lille regnspove	01.09-31.12
Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12

h. Mågefugle:

Hættemåge	01.09-29.02
Stormmåge	01.09-29.02
Sildemåge	01.09-29.02
Sølvmåge	01.09-29.02
Svartbag	01.09-29.02

i. Duer:

Ringdue	01.08-31.12
Tyrkerdue	01.10-30.11

§ 2. LOKALE JAGTTIDER:

I Sønderjyllands amt:

Kronkalv	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid
Fasanhøne	16.11-30.11

I Sønderjyllands amt

for så vidt angår øen Als:

Råbuk	16.05-15.07
	og
Rå og lam	01.11-31.12
Hare	01.11-18.12
Fasanhane	01.11-31.12

I Sønderjyllands amt

for så vidt angår

øen Rømø:

Rå og lam	01.12-18.12
-----------	-------------

§ 3. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

§ 4. Fredning af en vildt art omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

§ 5. Overtrædelse af bekendtgørelsen straffes med bøde.

§ 6. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1983.

ET GRAM FRYSESKAB HAR MANGE FORDELE, NÅR DU SAMMENLIGNER MED EN FRYSEBOKS!

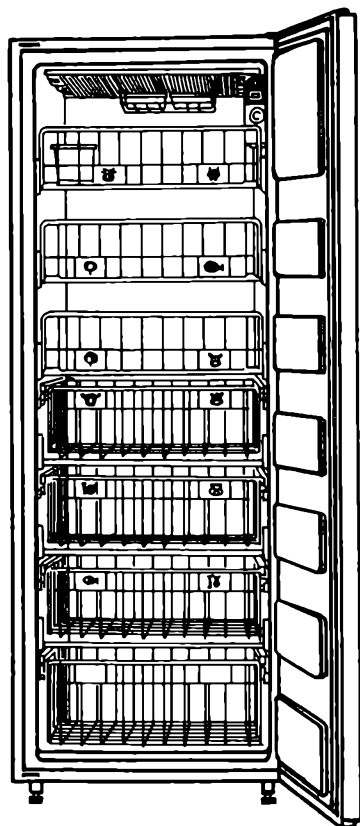

Et Gram fryseskab bruger mindre strøm, og har større indfrysingskapacitet, end en fryseboks af nogenlunde samme størrelse.

Og det er dejlig nemt, når du lige skal have noget i fryseskabet, for det fylder så lidt, at det sagtens kan stå i køkkenet.

Desuden er det så overskueligt med vareskilte på hylder og trådkurve, at du undgår glemte pakker.

Gram har fryseskabe i 5 størrelser fra 100 til 330 liter, –vi dækker alle behov!

FS 330

H:166,5 cm. B:59,5 cm. D:62,1 cm.

Rumindhold: 330 ltr. ******** frys.

Elforbrug: 1,74 kWh pr. døgn.

Indfrysingskapacitet:
32,2 kg. pr. døgn.

**Dansk produceret
til danske
forbrugere!**

GRAM

Gram brochureservice: 04 - 54 04 04

Er DE medlem af SPROGFORENINGEN?

Sprogforeningen, der blev stiftet i 1880,
arbejder for at værne og fremme dansk
sprog og dansk kultur i Nord- og
Sydslesvig.

Årligt medlemsbidrag . . . . . 20 kr.
Livsvarigt medlemsskab . . . . . 150 kr.

Hvis De ikke allerede er medlem,
så send Deres indmeldelse til

SPROGFORENINGEN – FOLKEHJEM – ÅBENRÅ

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-85122-106

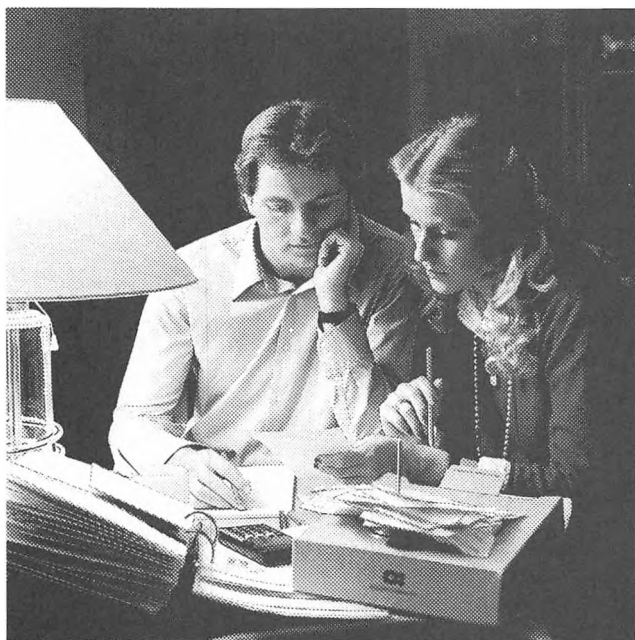
Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. juni.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. oktober.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Arne G. Larsen, Bakkevænge 11, Øster-Lindet
6630 Rødding. Telefon (04) 84 63 50 (priv.) - (04) 84 64 15 (kontor)

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

Få mere ud af budgettet med Totalrådgivning i Den Danske Bank.

DEN DANSKE BANK

Vi ser på Deres økonomi med nye øjne.

D NI

